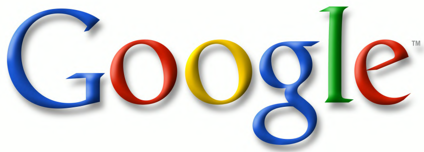

This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

+ *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
+ *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
+ *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
+ *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at `http://books.google.com/`

3 2044 103 261 632

184a
14

Digitized by Google

Digitized by Google

22 Jan. 1916

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

[4664]

Avec les respects de l'auteur.

67 N S

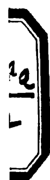
VÝZNAM HAAGSKÉ KONFERENCE MÍRU VE VÝVOJI NOVODOBÉHO PRÁVA MEZINÁRODNÍHO.

PÍŠE

JUDR. JOSEF TRAKAL,

M. PROFESSOR PŘI C. K. ČESKÉ UNIVERSITĚ, ŘEDITEL AKADEMIE HR. STRAKY V PRAZE.

OTISK ZE »SBORNÍKU VĚD PRÁVNÍCH A STÁTNÍCH« ROČN. II. (1902).

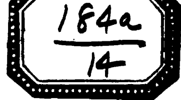

V PRAZE.

TISKEM ALOISA WIESNERA V PRAZE. — NÁKLADEM VLASTNÍM.

1902.

Digitized by Google

Digitized by Google

Otisk ze »Sborníku věd právních a státních« roč. II. (1902).

Význam Haagské konference míru ve vývoji novodobého práva mezinárodního.

Píše dr. *Josef Trakal.*

Literatura: *Actes et documents* relatifs au programme de la conférence de la paix publ. d'ordre du gouvernement par Mr. Van *Daehne* van Varick. La Haye, M. Nijhoff, 1899; str. 19, 41, 35 (úřední snůška historických různých listin a j. pomůcek pro členy konference uspořádaná hollandskou vládou). — Protokoly konference i komissí uveřejnilo hollandské ministerstvo zahraničních záležitostí v silném svazku foliovém: *Conférence de la paix.* La Haye 18. Mai—19. juillet 1899. La Haye, M. Nijhoff, 1899; str. 254 (konference in pleno a snesení), 101 (1. komisse), 184 (2. komisse), 267 (3. komisse). — *Livre jaune* sur la conférence de la Paix (*Mémorial diplomatique*, 38. ročn. 1900, č. 14—17, 20, 24, 28, 30, 32, 35, 37—40, 44, 48, 51. Mezi jiným pod č. 5 obsažena tu officielní zpráva delegace francouzské k ministrovi zahran. záležitostí o výsledcích konference); *Rapport* sur le budget des affaires etrangères (*tamtéž* ročn. 37, 1899, č. 47 a 48 a r. 38, 1900, č. 5); *La conférence de la Haye* (tamtéž, ročn. 37, 1899, č. 19—29, 31—33). *Message royal des Pays-Bas* (tamtéž 38. ročn. 1900, č. 10, 11); *Conférence internationale de la paix.* Rapport sur le réglement pacifique des conflits internationaux par le Chev. *Descamps* (Revue de droit international, 1900, str. 117 násl., 270 násl., 352 násl, 499 násl.)

Obšírné výklady díla konference haagské po stránce práva mezinárodního a snesení její obsahují: *A. Mérignhac* (prof. univ. v Toulouse), La conférence internationale de la paix. Étude historique, exégétique et critique des travaux et des resolutions de la conférence de la Haye de 1899. Paris, A. Rousseau, 1900, str. VIII. a 460 (s předmluvou L. Bourgeoise); Fred. *W. Holls* (delegát Spojených Států při konferenci), The Peace conference at the Hague and its bearings on international law and policy. New York, Macmillan, 1900, str. XXIV. a 572 (spis věnovaný caru Mikuláši II.); *Ph. Zorn* (delegát Německa při konferenci), Die völkerrechtlichen Ergebnisse der Haager Conferenz (v Deutsche Rundschau, XXVI, 1900, seš. 4., str. 122—137, seš. 5., str. 208—225, seš. 7., str. 101—134.).

Kratší výklady a ocenění výsledků: *F.* de *Martens* (prof. univ. v Petrohradě, ruský delegát při konferenci), La conférence de la paix à la Haye. Étude d'histoire contemporaine. Trad. du russe par M. le comte de Sancé. Paris, Rousseau, 1900, str. 43; Dr. *H. Lammasch* (professor univ. ve Vídni, rakouský delegát při konferenci), Die Fortbildung des Völkerrechtes durch

Digitized by Google

die Haager Konferenz, (Sonderabdruck aus der Zeitschr. »Die Kultur«) Wien, Roth, 1900, str. 19; *K.* v. *Stengel* (prof. univ. v Mnichově, delegát Německa při konferenci), Die Haager Friedensconferenz und das Völkerrecht (Archiv f. öff. Recht, 1900, Bd. XV. 2, str. 139 násl.); Die völkerrechtlichen Ergebnisse der Haager Friedensconferenz (Deutsche Juristenzeitung, 1901, VI. 15., str. 337—340). Prof. *Franc. Kasparek*, Pokojowa konferencya v Hadze z r. 1899 i jej znaczenie dla prawa międzynarodowego (Czasopismo prawnicze i ekonomiczne, Kraków, ročn. I.; 1900 seš. 3 a 4). *P. Fiore*, L'organisation juridique de la société internationale (Revue de droit international, 1899, str. 105 násl., 209 násl.); *A. Schäffle*, Die Friedensconferenz im Haag. Beiträge zu einer socialwissenschaftlichen Theorie des Krieges (Zeitschr. f. d. ges. Staatswissenschaft, 55. ročn., 1899, seš. 4.) a Zur socialwissenschaftlichen Theorie des Krieges (tamtéž, 56. ročn.. 2. seš.); *M. Kebedgy* (prof. univ. v Bernu), Les lois de la guerre et la conférence de la Haye Lausanne, Corbaz, 1901, str. 31; *Fr. P. Contuzzi*, La convenzione di Ginevra studiata nelle sue origini e nel suo sviluppo sino alla Convenzione dell Aja del 29. l 1900. Milano, 1900, 183 str.; Dr *H. Kolben*, Wahrheit und Klarheit über die Haager Friedensconferenz. Berlin, Puttkamer-Mühlbrecht, 1900, 96 str.; *A. H. Fried*, Die Haager Conferenz, ihre Bedeutung und ihre Ergebnisse. Berlin, Bermüller, 1900, 80 str. (s předmluvou barona d'Estournelles de Constant); *J.* v. *Bloch*, Die wahrscheinlichen politischen und wirtschaftlichen Folgen eines Krieges zwischen Grossmächten. Berlin, Akad. Verlag f. soc. Wiss., 1901, str 105; *J. Novicow*, La féderation de l'Europe Paris, Alcan, 1901, str. 807; *M. Siotto-Pintòr* (professor univ. v Urbino), L'ideale della pace e il rinnovamento psico-sociologico del così detto diritto internazionale. Roma, Bocca, 1900, str. 196; *týhož* spisovatele, Il concerto europeo e la conferenza internazionale della pace. Milano, 1899; *Corrado Giovannini*, I grandi stati la giustizia e la pace. (A proposito della conferenza dall' Aia.). Roma, Marietti, 1899, str. 56; Dr. *L* v. *Bar* (prof. univ. v Göttingen), Der Burenkrieg, die Russificirung Finnlands, die Haager Friedensconferenz und die Errichtung einer internationalen Academie zur Ausgleichung von Streitigkeiten der Staaten. Hannover, Helwing, 1900, str. 61; *B* v. *Suttner*, Die Haager Friedens-Conferenz. Dresden. Pierson, 1900, str. 311 a LIX.

Z hojné literatury předkonferenční (srv. obšírný přehled u *Mérignhaca*, l. c., str. 8 násl.): Dr. *E. Steinbach*, Zur Friedensbewegung. Wien, Manz, 1899, str. 80; prof. *F. Stoerk*, Russlands Abrüstungsvorschlag und das Völkerrecht (D. Juristenzeitung 1899); Lapradelle, La question du désarmenent (Revue génerale de droit int. public. 1899); Pillet et Fauchille, La question du désarmemement et la note du Tsar Nicolas II. (ibid. 1899); A. Charmolu, L'arbitrage international et la conférence de la paix. Paris, 1899; *J. H. Ferguson*, The international Conference at Hague. A plea for peace in social evolution. La Haye, 1899, a j.

Ostatní literatura uvedena bude na příslušných místech následujících statí.

I.

V žádném oboru právního řádu nejeví se vliv běžných otázek politických a dočasných interessů jednotlivých států na vývoj a stav práva v té míře, jako v právu mezinárodním, zvláště v té jeho části, která týká se sporů a práva války. Pod vlivem tímto stojí praxe a namnoze též věda mezinárodního práva; jím vysvětlují se rozpory mezi právem vědou formulovaným, neb smlouvami mezistátními slavně uznaným a prohlášeným a mezi skutečností často opačnou; odtud pocházejí nevy-

Digitized by Google

rovnatelné neshody v názorech o hlavních zásadách právního řádu; jím stěžuje a zdržuje se nepoměrně pokrok v uprávnění poměrů mezinárodních.

Jest třeba podržeti na mysli tuto okolnost, chceme-li pokud možno nestranně sledovati podnět a průběh konference mezinárodní, která pod jménem »*konference míru*« zasedala od 18. května do 28. července r. 1899 v Haagu, a chceme-li správně posouditi význam jejího díla ve vývoji práva mezinárodního bez ukvapeného přeceňování, avšak též bez pessimistického podceňování.[1])

Konference Haagská náleží dnes dějinám. Jakožto historický fakt souvisí dojista příčinně s vývojem mezinárodních poměrů a mezistátní politiky i se soudobým stavem poměrů těchto, jichž stručné přehlédnutí nebude proto nemístné.[2])

Základ evropské politické situace v posledním čtvrtstoletí po válkách prusko-francouzské a rusko-turecké, tvoří co do obsahu a do-

[1]) Nadšení zástanci a přátelé míru domnívajíce se, že přiblížilo se uskutečnění věčného míru, přehnali význam konference jakožto konference »odzbrojovací« (conférence du désarmement); naproti tomu nazval proslulý historik německý (Mommsen), jak známo, svolání a dílo její »chybou tisku« v dějinách světových a mnozí jiní haagskou komedií a utopií. Chladní a skeptičtí posuzovatelé (na př. *Zorn*, l. c., str. 122, 123 a j.) odmítají officielní název »Conférence de la paix«, pokládajíce za správnější prostý název konference Haagské.

[2]) Souborný přehled všech důležitějších otázek mezinárodní politiky ku konci 19. století (však bez příslušné literatury) se stanoviska francouzského podává *Ed. Driault*, Les problèmes politiques et sociaux à la fin du XIX. siècle. (Bibl. d'histoire contemporaine) Paris, Alcan, 1900. Srv. též *M. Anitschkow*, Krieg und Arbeit. Berlin, Puttkammer-Mühlbrecht, 1900; II díl, kapit. 1 a 2., str. 191 násl., 215 násl. Dr. *E. Schlief*, Der Friede in Europa. Leipzig, Veit, 1892, zvl. str. 344 násl. *Aug. Pierantoni*, Storia del diritto internazionale nel secolo XIX. Napoli, Marghieri, 1876; *týž*, Die Fortschritte des Völkerrechtes im XIX. Jahrhundert (übers. v. F. Scholz), Berlin, Vahlen, 1899. Dr. *J. Trakal*, O mezinárodním právu naší doby (v Osvětě r. 1887). *E. Nys*, Le concert européen et la notion du droit international (Revue de droit international et de législation comparée, ročn. XXXI. (1899), str. 273 násl.). *G Streit*, Les grandes puissances dans le droit international (tamtéž, ročn. XXXII., 1900, str. 5 násl. *L. Kamarowsky*, Des causes politiques de guerre dans l'Europe moderne (tamtéž, r. XX., 1888, str. 132 násl.). *F. Holtzendorff*, Les question controversées du droit de gens actuel (tamtéž, VIII., 1876, str. 5 násl.). *F. Martens*, La conférence de Congo à Berlin et la politique coloniale des états modernes (tamtéž, r. XVIII, 1886, str. 113 násl., 244 násl.). *J*, *Jooris*, De l'occupation des territoires sans maître sur le côte d'Afrique (tamtéž, str. 236 násl.) *F. H. Geffcken*, L'Allemagne et la question coloniale (tamtéž, r. XVII, 1885, str. 105 násl.). *Bluntschli*, Le congrès de Berlin et sa portée au point de vue du droit internat. (tamtéž, r. XI., 1879, str. 1 násl., 411 násl.; r. XII., 1880, str. 276 násl, 410 násl.; r. XIII, 1881, str. 571 násl.). *F. Martens*, La Russie et l'Angleterre dans l'Asie centrale (tamtéž, r. XI., 1879, str. 227; XII., 1880, str. 47 násl.). *J. Westlake* (odpověď na článek předcházející, tamtéž XI., str. 401 násl., XII., str. 295 násl.). *Martens*, Le conflit entre la Russie et la Chine (tamtéž, XII, 1880, str. 513 násl., 582 násl.). — Články a přehledy občasné nadepsané »Chronique du droit international« a »Chronique des faits internationaux« od *G. Rolina-Jaequemynse*, a j. v téže Revue de droit int.

Digitized by Google

sahu svého podstatně známý *trojspolek* velmocí středoevropských [1]) r. 1879 (přístupem Italie 1882) proti východu (Rusku) a západu (Francii) založený a od té doby obnovovaný (1887, 1892 a 1896). Nebezpečí porušení rovnováhy evropské a míru, kteréž přes veškeré mírumilovné projevy představitelů trojspolku a přes faktické trvání míru stále naplňovalo Evropu obavami a ukládalo státům súčastněným povinnost stoupajícího zbrojení, zajištěno bylo značně utvořením se *dvojspolku* (rusko francouzského) r. 1887, jehož bližší cíle jsou dosud předmětem více méně pravděpodobných domyslů.[2]) Jisto jest, že v době poslední ve vývoji obou spolků proti sobě stojících vyrovnáním mocenské politické rovnováhy nastalo patrné zmírnění protiv a poměrné sblížení, k němuž ovšem asi nemálo přispělo kromě vzrůstu moci anglické *vystoupení Severoamerických Spojených Států na jeviště světové politiky.*[3])

Organisace hnutí a soustavy panamerické, zabezpečení hegemonie nad veškerými státy za atlantickým oceánem v duchu proslulé doktriny Monroeovy[4]) z r. 1828, neuspokojily rozpínavé snahy mohutně se vyvinující republiky severoamerické. Vítěznou válkou se Španělskem o Cubu a Filippiny ve jménu téže doktriny Monroeovy vedenou, jakož i činným zasáhnutím do zápletků na východě asijském, opustily Spojené Státy svou dosavadní politiku výlučně americkou a posunuly tím zároveň základy soustavy evropské rovnováhy. Světovládná dosud evropská hexarchie (Anglie, Francie, Italie, Německo, Rakousko-Uhersko a Rusko), jest

[1]) Srv. *M. G. Rolin-Jaequemyns*, Les alliances européennes au point de vue de droit international (Revue de droit internat., XX, 1888, str 5 násl.). *Driault*, l. c., str. 241 násl. Dr. *J. Trakal*, Alliance rakousko-německo-italská (Osvěta, 1888, str. 621 násl).

[2]) *Driault* (l. c., str. 282 násl.) vytýká dosavadní tajemnost obsahu i dosahu alliance rusko-francouzské. Veřejné projevy, k nimž návštěvy cara Mikuláše II. ve Francii a představitelů Francie v Petrohradě zavdaly podnět, nepřinesly dosud více světla v této věci, ač lze z nich vyčísti, že alliance se stále více upevňuje. Car Mikuláš II. nazval ji (dne 20. září 1901 v Paříži) sám »*l'union intime* de deux grandes puissances animées des intentions les plus pacifiques« (Srv. Le Mémorial diplomatique, ročn. 39., 1900, č 38).

[3]) Kn. *Gregori Sturdza* (Mémorial dipl., ročn. 38., 1899, č. 12), Le congrès des grandes puissances continentales, přimlouvá se za splynutí trojspolku a dvojspolku v jednotnou evropskou ligu míru (quintuple alliance) se stálou organisací kongressovou (naproti Anglii a Americe). Podobnou federaci evropskou navrhuje *Novicow*, l. c., str. 755 násl.

[4]) *J. B. Moore*, La doctrine de Monroe (Revue de dr. int., XXVIII., 1896, str 301 násl.); *týž*, Les États-Unis et la politique d'annexion (tamtéž, XXVI., 1894, str. 153 násl.). *Pradier-Fodéré*, Les républiques de l'Amérique espagnole absorbées par les États-Unis de l'Amérique du Nord (tamtéž, XX., 1898, str. 515 násl.). *D.* de *Beaumarchais*, La doctrine de Monroe, Paris, Larose, 1898. T. zv doktrina Monroeova (poselství presidenta M. ke kongressu v r. 1823) vyslovuje předem po stránce negativní zásadu non-intervence Evropy do záležitostí amerických (Amerika Američanům); výklady pozdějšími však zdůvodňuje po stránce positivní bažení po protektorátu Spojených Států nad všemi státy americkými a nyní světový imperialism. Velmi případně posuzuje tuto širokou interpretaci Monroeovy doktriny *F. Martens*, Völkerrecht (deutsche Ausg v. C. Bergbohm), Berlin, Weidmann. 1883 I. sv., str. 303 násl.

Digitized by Google

nucena přetvořiti se v heptarchii, v soustavu rovnováhy evropsko-americké, k níž nad to (od doby války čínské 1894—95) počíná se hlásiti jakožto další budoucně závažný činitel asijský, Japonsko.[1])

Není pochyby, že události tyto v souvislosti s válkami z r. 1870 a 1866 stlačily velmi citelně a na dlouhou dobu politický význam států románských, druhdy v popředí dějin světových stojících, a zvýšily neobyčejně váhu velmocí plemene anglosaského v Evropě i v Americe, mezi nimiž ostatně jeví se v době právě minulé známky vzájemného politického sblížení. K *solidárnosti anglo-americké* spolupůsobí též asi rozpínavý úspěšný postup Ruska v Asii, jímž tamní interessy obou států anglosaských jsou vážně ohrožovány.

Porovnáváme-li tento stav věcí s formacemi trojspolku a dvojspolku v Evropě, zdá se jakoby vývoj mezinárodní společnosti spěl v dohledné budoucnosti *k útvarům několika menších skupin států* na základě jistých daných společných interessů plemenných, politických a hospodářských a k tužší organisaci mezistátní zatím uvnitř těchto skupin jednotlivých.[2])

Význačnou stránkou politického vývoje soudobého jest *imperialism* vedoucích velmocí po příkladu Anglie. *S. Reinsch* (professor politické vědy na universitě Wisconsinské), jehož pozoruhodný rozbor imperialismu náleží mezi přední práce v tomto oboru,[3]) spatřuje v něm další vývojovou formu nacionalismu 19. století, jevící se v rozpínavosti silných národních států na světová území zabraná dosud národy nižších plemen. Imperialistické státy, Anglie, Rusko, Německo, Spojené Státy Severoamerické a Francie, předstihují se navzájem, aby sobě včas zabezpečily co největší kolonialní oblasti a mořské cesty k nim, aby získaly cizí vydatná tržiště, odbytiště a též výrobiště pro svůj národní obchod, průmysl a kapitál v zájmu národní velikosti. V posledních letech nastalo takto dělení ohromných území mimoevropských na »oblasti zájmů«, či »sfery vlivu«, předurčené k hospodářskému vykořisťování a k politické kontrole za vyloučení cizích vlivů politických. Prostřednictvím finančních, výrobních a obchodních korporací, protekcí stanic

---

[1]) Srv. *A.* de *Siebold*, L'accession du Japon au droit de gens européens (trad. F. Daguin et S. Mayer) Paris, Pichon, 1900 (rec. v Revue de dr. int., III. 2 sér, 1901, str. 214.).

[2]) Srv. Dr. *E. Steinbach*, l. c. (Zur Friedensbewegung), str. 65 násl. *Novicow* (l. c., str. 755 násl.) má za to, že federativní vývoj mezinárodní spěje k formacím jednak evropské, jednak americké skupiny států.

[3]) *Paul S. Reinsch:* World Politics at the end of the nineteenth century as influenced by the oriental situation. New York. Macmillan, 1900. Rozebrav v prvých kapitolách povahu, formy a hlavní znaky imperialismu zabývá se R. na základě hojných pramenů literárních pak zvláště též otázkou otevření Číny, vlivem asijské situace na ruský imperialism, na ostatní západní velmoci evropské (zvl. na Anglii a Francii) a sleduje dále soustavný imperialismus Německa, jakož i postavení Spojených Států k východní otázce. — Srv. též *Driault*, l. c., str. 258 násl.; *G.* de *Lapradelle*, L'impérialisme et l'américanisme aux États-Unis (Revue du droit public et de la science politique, dir. F. Larnaude, ročn. VII., 1900, str. 65 násl.); *Novicow*, l. c., str. 149 násl. a j.

Digitized by Google

missionářských, zřizováním uhelných a posádkových stanic, stavbou železnic obrovských rozměrů a povlovnou kolonisací národní mají širé ony »oblasti zájmů« na konec býti territoriálně zabrány. Evropské státy usilují o imperia v Asii a v Africe, Spojené státy americké v Tichém oceánu. Není pochyby, že v imperialismu předních velmocí o světa panství takto se dělících, že v neurčitých mimoevropských »oblastech vlivů neb zájmů«, tkví mnoho vážného nebezpečí pro světový mír. Válka americko-španělská, tříletá již válka jihoafrická, hrozivá zápletka franko-anglická o Fašodu a krvavé řešení otázky čínské, jsou toho dokladem. Nárazy západní rozpínavé vzdělanosti na východní svět, nezůstanou asi bez hlubokého reflexu na politické poměry Evropy.

Století 19. nahromadilo na sklonku svém k dosavadním otázkám sporným celou řadu nových, válkou hrozících problémů. Otázky: elsasko-lotrinská, římská, východní (států balkánských), středozemská (incl. otázky egyptské a suezské), afganská, čínská, africká v celém svém rozsahu a složitosti ovládají politickou situaci.[1]) S nesmírným rozšířením oboru sporných interessů roste ovšem též možnost a pravděpodobnost velikých, přímo světových válečných konfliktů, jichž příprava ukládá súčastněným státům zbrojení v rozměrech druhdy nebývalých. Potřeba zajištění vlivu na jevišti světových dějin a vyvážení nebezpečí válečného v mezinárodním světě, kde dosud platí právo silnějšího (droit de force) a na konec zásada moci nad právem (might is right), jest příčinou a důvodem *soustavy ozbrojeného míru*, se všemi jeho důsledky. Ve všech státech zbrojí se o závod bez ohledu na velikost obětí. Neobyčejný pokrok v oboru techniky vojenské (zvláště námořní) podmíňuje rychlé změny ve výzbroji stále zvyšovaných kontingentů válečných a zatěžuje rozpočty státní ohromným progressivním břemenem. Prostředí ozbrojeného míru ovládáno jest duchem vzájemné nedůvěřivosti a žárlivosti velmocí, zásadou »otevřených dveří«; v něm bují válečné náklonnosti a choutky jednotlivců, politických stran i celých širokých vrstev, v jeho službách, pokud jde o interesy vlastního státu, pracuje veřejný tisk i vědecké badání.

Ve zdánlivém rozporu s právě uvedenými zjevy, však dojista v úzké příčinné souvislosti s nimi množí se v době naší v míře neobyčejné styky mezinárodní všeho druhu, a s nimi mohutní vědomí vzájemné odvislosti hospodářské a kulturní, přesvědčení o společenství interesů a snahy po udržení míru v zájmu všeobecném.

---

[1]) Ku otázkám mezinárodním tohoto druhu čítá *Driault*, l. c., str. 43 násl. a 315 násl. též otázku případného rozkladu říše rakousko-uherské. Z podobného francouzského politického hlediska pojednává o téže otázce po stránce mezinárodní *Ch. Benoist*, La monarchie Austro-Hongroise et l'équilibre Européen (v Revue de deux mondes ze dne 15. října a 1. prosince 1897, 15. července 1898, 15. listopadu 1899) a nejnověji známý spis *A. Chéradama*, L'Europe et la question d'Autriche au seuil du XX. siècle (Paris, Plon, 1901). O »rakouské otázce« mluví též, ovšem z jiného (opáčného) stanoviska politického *Schlief*, l. c., str. 377.

Digitized by Google

Hnutí pro pokoj a mír nikdy nebylo tak živé jako právě nyní v době nejtužšího zbrojení; jsouc vědomě organisováno, proniká zejména do vzdělaných, vedoucích vrstev společností státních, ano i do rozhodujících kruhů vládních, i působí dnes účinně jakožto ideální i hmotná síla proti směrům válečným neb válce přejícím. Záležíť pak problem míru dle všeobecného ideálného pojetí v reorganisaci neb nové organisaci mezinárodní, ve kteréž by veškeré spory mezinárodní řešeny byly pořadem práva, dle určitých pravidel právních určitou sankcí opatřených, prostřednictvím zvláštních orgánů společných s přiměřenou mocí výkonnou.[1])

Otázka tato zajímala ovšem již od dob Grotiových přední pěstitele práva mezinárodního a filosofy práva přirozeného v století 17. a 18.,[2]) ač vážný a zajímavý pokus praktický tohoto druhu k podnětu *Jiřího z Poděbrad* vyskytá se již v stol. 15.[3]) Dějiny práva mezinárodního zaznamenávají po této stránce zejména *Sully-ův* »velký plán republiky křesťanské« přičítaný Jindřichu IV. (1623), návrh ligy všech států k docílení věčného míru, Castelem de *St. Pierre*[4]) kongressu Utrechtskému (1713) předložený a Rousseauem později zpopularisovaný, *Benthamův* střízlivý »plan for a perpetual and an universal peace«,[5]) a *Kantův*[6]) filosofický projekt věčného míru (1795). V 19. století množí se úvahy a návrhy tohoto druhu; ideální velikosť cíle mezinárodní organisace,

---

[1]) Srv. *M. Siotto-Pintòr*, L'ideale della pace, str. 33.

[2]) Srv. k dějinám starších i novějších osnov organisace mezinárodní společnosti: *F. Martens*, Völkerrecht, sv. I, str. 216 násl.; *Fr.* v. *Holtzendorff*, Handbuch d. Völkerrechtes I. sv. (Berlin, 1885) § 10; *Bulmenrincq* (tamtéž IV. sv., Hamburg, 1899, § 16); Dr. *C. Lueder* (tamtéž § 54—56); *E. Nys*, Les origines du droit international, Paris, Thorin, 1894, str. 388 násl.; *Bulmenrincq*, Praxis, Theorie und Codification des Völkerrechtes, Leipzig, Duncker-Humblot, 1874, str. 180 násl.; *Heffter*, Das europäische Völkerrecht d. Gegenwart, 8. vyd. (Geffckenovo), Berlin, 1888, str. 231 násl.; *A. Rivier*, Lehrbuch d. Völkerrechtes, Stuttgart, Enke, 1889, § 3, 56; *В. П. Даневскій*, Пособіе къ изученію исторій и системы международнаго права. Charkov, 1892, I. sv., str. 157 násl.; *Pierantoni*, Storia del diritto intern. nel sec. XIX., passim; *Lorimer*, Principes de droit international (trad. E. Nys), Paris, Maresq, 1888, str. 308 násl.; *Funck-Brentano et Sorel*, Précis du droit des gens, Paris, Plon, 1887, str. 434 násl.; *Schlief*, l c., str. 116 násl., 161 násl.; *Anitschkow*, l. c. str. 84 násl.; *Siotto-Pintòr*, l. c., str. 13 násl.; *P. Fiore*, Trattato di diritto internazionale publico, 2. ed, I. sv., Torino, 1879, str. 94 násl.; *týž*, L'organisation juridique de la société intern. (Revue de droit intern., XXXI, 1899, str. 114 násl.); *Diodato Lioy*, Philosophie d. Rechtes (übers. v. M. Martino), Berlin, Prager, 1885, str. 489 násl.; *Trakal*, O mezin. právu naší doby (Osvěta 1887), str. 520 násl.

[3]) Traité d'alliance et de confédération entre le Roy Louis XI., Georges roi de Bohème et la seigneurie de Venise-Mémoire de Commines. Srv. o bližším obsahu tohoto projektu a jeho obdobách s konferencí Haagskou: dv. r. prof. dr. *A. Zucker*, Jiří Poděbradský a české mezinárodní styky v 15. stol. (Česká Revue, r. IV., str. 129 násl.); *D. Lioy*, l. c., str. 490; *Trakal*, l. c., str. 520.

[4]) *Castel* de *St. Pierre*, Projet de paix perpétuelle, 1873.

[5]) *J. Bentham*, Principles of international Law (vyd. 1843).

[6]) *E. Kant*, Zum ewigen Frieden, 1795.

Digitized by Google

jakožto předního problemu kulturního vývoje lidstva, nabádá opět a opět k vědeckým řešením novým. Vynikající představitelé vědy o právu mezinárodním poslední doby, jako americký právník *D. Dudley Field*,[1]) Edinburgský professor *J. Lorimer*,[2]) velmistr vědy *Bluntschli*,[3]) téhož ruský žák hr. *Kamarovsky* (prof. univ. v Moskvě),[4]) Pasquale *Fiore*[5]) a j., podali pozoruhodné osnovy jednak kodifikace práva mezinárodního, jednak všeobecné neb aspoň částečné organisace společnosti mezinárodní, které přes nepříznivé přijetí po stránce praktické v době ozbrojeného míru[6]) udržují otázky tyto na denním pořádku vědecké diskusse, mající u porovnání s návrhy dřívějšími, jak právě konference Haagská ukazuje, cenu více než akademickou.[7]) Jest zjevno dnes, že hlavní

[1]) *D. Dudley Field*, Draft outlines of an international code, 2. ed. 1876.

[2]) *J. Lorimer*, Principes de droit international (trad. E. Nys). Paris, Maresq, 1885, str. 280 násl ; Le problème final du droit international (Revue de droit int., IX. 1877, str. 161 násl.); Proposition d'un congrès international, basé sur le principe de facto (tamtéž, III., 1871, str. 1 násl.).

[3]) *Bluntschli*, Die Organisation des europ. Staatenvereines, 1878 (Gesammelte kleine Schriften, II. Bd., Nördlingen, 1881); Das moderne Völkerrecht der civil. Staaten als Rechtsbuch dargestellt, 3. Aufl., Nördlingen, Beck, 1878, str. 108 násl.

[4]) *Гр. Л. Камаровскій,* О международномъ судѣ (Du tribunal international). Moskva, 1881, (rec. Martens, Revue de dr. int., XIV., 1882, str. 90 násl.); *týž*, De l'idée d'un tribunal international (Revue de droit int., XV., 1883, str, 44),

[5]) *Pasquale Fiore,* Il diritto internazionale codificato e la sua sanzione giuridica. 2. ed., Turin, 1898 (srv. Revue de dr. int., XXIII., 1891, str. 94 násl.; XXX., 1898, str. 403 násl.); L'organisation juridique de la société internationale (Revue de dr. int., XXXI., 1899, str. 209 násl.).

[6]) K posouzení návrhů Bluntschli-ova, Lorimerova a hr. Kamarovského srv. *F Martens*, Völkerrecht, I. sv., str. 221 a Revue de dr. int., XIV., 1882, str. 90; *G. Rolin-Jaequemyns*, Les principes philosophiques du droit international. Examen du système de M. Lorimer (Revue de dr. int., XVIII., 1886, str. 49 násl.); *Anitschkow*, l. c., str. 166 násl.

[7]) Srv. m. j. *P. Fiore*, De la sanction juridique du droit international, Revue de droit int XXX. 1898, str. 5 násl.; *M. S. Kebedgy*, Contribution à l'étude de la sanction du droit international (tamtéž, XXIX., 1897, str. 113 násl.). Dr. *G. Roszkowski*, Über das Wesen und Organisation der intern. Staatengemeinschaft (v Ztschrft. f. intern. Privat- und Strafr., herausg. v. Böhm, Erlangen, III. sv., 1893, str. 253 násl.; *týž*, De la codification du droit intern. (Revue de dr. int. XXI., 1889, str. 521 násl.) *J. Hornung*, Civilisés et barbares (tamtéž, XXVII, 1885, str. 5 násl., 447 násl., 539 násl., XVIII., 1886, str. 188 násl., 281 násl.). Četné práce vědecké vztahují se zejména k organisaci mezinárodního rozhodčího soudu: srv. *E. Laveleye*, Des causes actuelles de la guerre en Europe et de l' arbitrage. 1873 (rec. v Revue de dr. int. V., 1873 str. 506 násl.); *G. Rolin-Jaequemyns*, De l'arbitrage comme moyen d'accommoder les différends entre les nations, 1883; *Rouard le Card* (Toulouse), Les destinées de l'arbitrage depuis la sentence rendue par le tribunal de Genève, Paris, 1892 (rec. tamtéž XXIV., 1892, str. 339 násl.); *F. Dreyfus*, L'arbitrage international, Paris, Calman-Lévy, 1892 (rec. Revue de dr. int., XXIV., 1892, str. 549 násl.); *M. Revon*, Les traités d'arbitrage permanent (Revue de dr. int., XXIV., 1892 str. 406 násl.), vyňatek z díla poctěného cenou Bordinovou od Académie des sciences morales et pol.: L'arbitrage international, son passé, son présent, son avenir, Paris, 1892; *Féraud-Giraud*, Des traités d'arbitrage général et permanent. Revue de dr. int. XXIX, 1897, str. 333 násl.); *A. Mérignhac* (Toulouse),

Digitized by Google

a ovšem zatím ještě nepřekonatelná obtíž záleží v pojmové neslučitelnosti absolutní suverenity států a jakékoliv donucovací společné autority vyšší, jež jeviti se musí jakožto neoprávněná a nepřípustná intervence.[1])

Hnutí za mírem v 19. století postupuje však ještě jinými, vývoji novodobého veřejného života přiměřenými prostředky, spůsobem organisovaným. R. 1815 utvořena byla první *společnost přátel míru* a nedlouho potom následovalo zakládáni podobných korporací ve všech vzdělaných státech světa. Ethické pohnutky, hrůzy a nespravedlivosť válek, vítězení moci nad právem, vysvětlují jich zřizování. První mezinárodní kongress společností těchto odbýval se r. 1842 v Londýně s programem návrhu na zřízení mezinárodního soudu. Od té doby postoupila mezinárodní organisace společností přátel míru co do významu a rozsahu svého netušenou měrou, přetvořivši se (1867) v mezinárodní stálou ligu míru (Ligue internationale de la paix et de la liberté) s ročními kongressy a se stálým úřadem (Bureau de la paix) v Bernu; vybředla z utopií k otázkám více praktického rázu, vymanila se ze vlivů revolučních a agitačních živlů, získávajíc svými projevy a tiskem půdu v kruzích politiků, právníků a vzdělanců všeho druhu jakož i příznivější posuzování u vlád evropských. Nyní jest to celkem praktické hnutí veřejného mínění, jehož význam a cena leží méně v jeho jednostranném a od skutečných poměrů příliš vzdáleném řešení otázky míru, jako spíše v dynamické jeho stránce, v účinném působení k sesílení obecného přesvědčení mravního, kteréž jest dojista důležitou podmínkou skutečného pokroku v této věci.[2])

Traité théorique et pratique de l'arbitrage international, Paris, 1895; *Chev. Descamps* (Louvain), Essai sur l'organisation de l'arbitrage international (Revue de dr. int. XXVIII., 1896 str. 5 násl.). — O otázce odzbrojení srv.: *Lorimer*, Le désarmement proportionel (Revue de dr. int., XVII., 1885 str. 50 násl.); *Rolin-Jaequemyns*, Limitation conventionelle des dépenses et des effectifs militaires (tamtéž, XIX., 1887, str. 398 násl.); *Lorimer*, La question du désarmement et les difficultés qu'elle soulève (tamtéž str. 472 násl.); Comte *Kamarowsky*, Quelques réflexions sur les armements croissants de l' Europe (tamtéž, str. 479 násl.).

[1]) Srv. nové cesty razící odchylné theorie o suverenitě států na základě vzájemné odvislosti (interdépendence a contr. běžné nauky o indépendence) u *A. Pilleta*, Recherches sur les droits fondamentaux des états dans l'ordre des rapports internationaux et sur la solution des conflits qu'ils font naitre. Paris, Pedone, 1899 (rec. *Trakal* ve Sborníku věd pr. a st., I. ročn. 1901, str. 327 násl.).

[2]) Srv. k dějinám propagandy společností přátel míru: *Siotto-Pintòr*, l. c., str. 17, 26 násl.; *Schlief*, l. c., str. 156 násl.; *Anitschkow*, l. c., str. 94 násl., 106 násl.; *Novicow*, l. c, str 717 násl.; *Bulmenrincq* (Holtzendorffs Handb. d. Völkerrechts, IV sv., § 13); *Descamps*, Essai sur l'organisation de l'arbitrage etc., str. 14; *Pierantoni*, Storia del diritto intern. in sec. XIX., cap. II., III., V.—VII., IX. Dle výkazu ústředního bureau jest nyní 94 společností toho druhu (s 347 přidruženými skupinami), z těch 54 v Americe, 40 v Evropě. Před konferencí v Haagu a po čas jejího zasedání dostoupily agitační projevy přátel míru zvláště v Anglii, v Hollandsku, v Německu a v Rusku velkolepých rozměrů (srv. Dr. *Kolben*, l. c. str. 31; *Mérignhac*, La conférence int. de la Paix, str. 10; *B. Suttner*, l. c., passim).

Digitized by Google

Mnohem vytříbenější a odbornější organisace hnutí pro mír a pokoj vznikla založením a pořádáním t. zv. *interparlamentárních konferencí* pro mír a rozhodčí soud mezinárodní. Již r. 1878 na kongressu přátel míru navrhl E Thiaudière svolání ročního kongressu složeného z členů parlamentů různých národů. Od r. 1889, kdy dle návrhu toho sešli se na podnět Fr. Passy a R. Cremera poprve zástupci parlamentů deseti zemí (96 počtem) k rokování o otázkách míru a organisace mezinárodní, shromažďuje se ročně interparlamentární konference k tomu cíli střídavě ve sněmovních budovách států evropských, čítajíc nyní kolem 1500 členů, mezi nimiž nalézá se značný počet vynikajících politiků, ministrů a zástupců vlád. K doplnění organisace bylo zřízeno r. 1892 v Bernu stálé bureau (Bureau interparlamentaire pour l'arbitrage international) jakožto orgán stálé »Union interparlamentaire«. O věcnějším a více praktickém pojednávání otázek mezinárodního práva na konferencích interparlamentárních svědčí mimo jiné zvláště snesení a návrhy konference v příčině zřízení rozhodčího soudu mezinárodního. Kdežto společnosti přátel míru požadují odzbrojení a na plné rovnosti práv založený právní řád s obligatorním soudem rozhodčím, opatřeným sankcí a exekutivou mezinárodní, zasazuje se interparlamentární konference o dosavadní praksi a skutečným poměrům spíše odpovídající stálý, však fakultativný soud rozhodčí.[1])

Konstitucionalismus parlamentární vůbec napomáhá vydatně vývoji hnutí pro mír; o otázce rozhodčího soudu mezinárodního a o vsouvání příslušné doložky do smluv mezistátních, bylo častěji v poslední době rokováno ve sněmovnách států evropských i amerických.[2]) Neméně znatelný jest vliv hnutí toho i v projevech vlád a panovníků. V odpovědi uherské delegaci r. 1891 císař rakouský František Josef I. dal přesvědčení tomu nad jiné případný výraz.[3]) Prohlásiv »udržení míru za nejbezpečnější záruku štěstí a blaha národů« doložil, že vzájemná úsilí vlád evropských nevedla sice ještě k tomu, »aby odstraněna byla nebezpečí politické situace Evropy, neb aby zastaveno bylo všeobecné válečné zbrojení; ježto však potřeba míru tak všeobecně a

---

[1]) Srv. *G. Moch*, Autour de la conférence interparlamentaire. Paris Colin, 1895; *Schlief*, l. c., str. 174 násl.; *Descamps*, Essai sur l'organisation de l'arbitrage etc., str. 19 násl. Interparlamentární bureau vydává měsíčník »Conférence interparlamentaire«. Mnozí z delegátů konference Haagské jsou vynikajícími členy interparlamentární konference (Descamps, Rahusen, Beernaert a j.). Na poslední konferenci v Paříži r. 1900 shromážděno bylo 700 členů.

[2]) Srv. *Schlief*, l. c., str. 85 násl.; *Bulmenrincq* (Holtzendorffs Handbuch, IV. sv. § 14, 15); *Féraud-Giraud*, Des traités d'arbitrage général et permanent (Revue de dr. int. XXIX., 1897, str. 345); *Descamps*, Essai sur l'organisation de l'arbitrage etc., str. 17 násl.; *Pierantoni*, l c., zvl. cap. IX., X.; *Bloch*, Die wahrscheinl. polit. u. wirtsch. Folgen e. Krieges etc., str. 28 násl. Návrhy parlamentní na prospěch hnutí pro mír a rozhodčí soud souvisí namnoze s jednáními konference interparlamentární a s projevy společností přátel míru. V letech 70tých zvlášť objevily se téměř ve všech parlamentech Evropy a Ameriky.

[3]) Cit. u *Schliefa*, l. c., str. 134, pozn.

Digitized by Google

jednomyslně se jeví, není naděje na konečné dosažení onoho cíle vyloučena. Kéž by Mně bylo dopřáno, bych mohl Svým národům ohlásiti radostné poselství, že nynější starosti a břemena ohroženého míru jsou u konce.«

Jakožto přímo právotvorná stálá organisace v oboru práva mezinárodního působí r. 1873 k podnětu Rolina-Jaequemynse v Gentu založený »*Institut de droit international*«.[1]) Po 25 let svého trvání sdružuje a shromažďuje institut bez hřmotné zevní agitace přední zástupce vědy k střízlivému a důkladnému vědeckému řešení praktických otázek práva mezinárodního Mimo jiné vypracována byla tu brzo po založení korporace této (1873) dle návrhu prof. Goldschmidta osnova řádu pro zřízení mezinárodního soudu rozhodčího a příslušného reglementu pro jeho řízení[2]) a po nezdaru konference Brusselské (z roku 1874) návrh kodifikace práva válečného: »Manuel des lois de la guerre sur terre«[3]) (1880), kterýž od té doby nabyl v některých státech téměř officielní platnosti.[4])

---

[1]) Srv. *G. Rolin-Jaequemyns*, De la necessité d'organiser une institution scientifique permanente pour favoriser l'étude et le progrès du droit international (Revue de dr. int., V., 1873. str. 463 násl.); táž Revue, V., 1873, str. 667 násl.; VI., 1874, str. 167 násl., 343 násl.; VII., 1875, str. 291 násl.; *Descamps*, Essai sur l'organisation de l'arbitrage etc., str. 15 násl.; *A. Pierantoni*, l. c., cap. VIII.—X.; *Anitschkow*, l. c, str. 142 násl. Zakladateli institutu jsou: *Asser* (Amsterdam), *Besobrazov* (Petrohrad), *Bluntschli* (Heidelberg), *Calvo* (Buenos Ayres), *Laveleye* (Liège), *Lorimer* (Edinburg), *Mancini* (Řím), *Moynier* (Ženeva), *Pierantoni* (Neapol) *Rolin-Jaequemyns* (Gent). Orgánem institutu jest *Revue de droit international et de législation comparée* vycházející v Brusselu (od r. 1869). Kromě toho vydává institut ročně sborník »*Annuaire*« de l' I. de dr. int. obsahující nejdůležitější akty diplomatické a mezinárodně právní.

[2]) Dr. *Goldschmidt*, Projet de réglement pour tribunaux arbitraux internationaux présenté à l'Institut de dr. int. (session de Genève 1874) v Revue de droit int, VI., 1874, str. 421 násl., 587 násl.; tamtéž VII., 1875, str. 277 násl., 418 násl.

[3]) Sdělání této osnovy předcházel důkladný rozbor snesení konference Brusselské (srv. *Rolin-Jaequemyns* v Revue de dr. int. VII., 1875, str. 87 násl., 284 násl, 438 násl., 674 násl. »*Manuel des lois sur la guerre*« (tamtéž, XIII., 1881, str. 77 násl. a Annuaire de l' I. de dr. int. V., 1882) snesený na schůzi institutu v Oxfordě (za součinnosti Moyniera, Bluntschtlia, Martense, Hollanda, Den Beera Portugaela a j.) zavdal podnět k výměně proslulých listů mezi hr. Moltkem a Bluntschlim (Revue, XIII., 1881, str. 79 násl.), jakož pak mezi vévodou Leuchtenbergským a Martensem (tamtéž, str. 309 násl.). Na něm zakládají se pozdější osnovy práva válečného, pak osnova vojenského kongressu španělsko-portugalsko-amerického (v Madridě) z r. 1892, osnova *E. Lehra* (Revue, XXV., 1893, str. 321 násl.) a Dra *Geffckena* (tamtéž, XXVI., 1894, str. 586 násl.). — Kromě těchto a jiných předmětů podrobil institut důkladnému rozboru t. zv. pravidla Washingtonská z r. 1871 o povinnostech neutrálů, jež sloužila za základ známého rozhodčího výroku o otázce Alabamské (srv. *Ch. Calvo* v Revue de dr. int., VI., 1874, str. 453 násl., 533 násl.; *Rolin-Jaequemyns*, tamtéž VII., 1875, str. 72 násl.).

[4]) V podobném směru jako institut práva mezin. působí r. 1873 v Londýně založená »*Association pour la réforme et la codification du droit de gens*«, kteráž od r. 1894 přijala jméno »*International Law-Association*«.

Digitized by Google

Veškeré uvedené snahy, jež v souboru svém tvoří hnutí pro mír a pokoj, nalézají posily jednak ve faktu poměrného ubývání válek i ve *skutečném vývoji mezinárodní praxe v příčině řešení sporů mezistátních prostředky smírnými.* Kdežto v 17. století plných 60 let náleží válce, v dějinách 18. století až do r. 1815 není téměř ani 15 let bez událostí válečných, jest válka v 19. století zjevem mnohem řidčím a počet sporů vyřízených cestou smírnou roste očividně, zejména po úspěšném výsledku rozhodčího soudu, jenž r. 1872 zasedal v Ženevě ve sporu anglo-severoamerickém (Alabama-claims) a po vydání osnovy řádu pro rozhodčí soud mezinárodní institutem práva mezinárodního (1874). R. 1872 rozhodl papež ve sporu německo-španělském o Karoliny, r. 1893 vláda francouzská ve sporu americko-anglickém o rybolovu v Behringově moři. Smlouvy s všeobecnou doložkou arbitrační, po případě smlouvy o rozhodčím rozhodování všech sporů mezi těmi kterými státy vzešlých uzavřeny neb aspoň navrženy byly mimo jiné mezi Švýcarskem a Spojenými Státy (návrh 1883), mezi státy americkými (na panamerické konferenci 1890), mezi Hollandskem a Portugalskem (1894), mezi Italií a Argentinou (1898) a mezi Anglií a Spojenými Státy (návrh 1897). Právě v době konference Haagské (1899) zasedal a vynesl rozsudek rozhodčí soud v Paříži (za předsedání prof. F. Martense) ve sporu mezi Anglií a Venezuelou o hranice Guyany.[1])

(Srv. *Pierantoni*, l. c., str. 543 násl.). Otázkou zavedení rozhodčího soudu mezinárodního zabýval se též po dvakráte r. 1888 a 1892 ibero-americký právnický kongress v Lissaboně a v Madridě (srv zprávy o kongressech těchto: *Torres Campos*, Revue de dr. int., XXI., 1889, str. 238 násl., a *E. Lehr*, tamtéž, XXVI., 1894, str. 335 násl.).

[1]) Srv. k dosavadní praxi mezinárodních soudů rozhodčích a příslušných smluv: *Pierantoni*, l. c., zvl. cap. VII.—X.; *F. Martens*, Völkerrecht, II. sv., § 104; *Даневскій*, l. c., I., str. 180 násl., II., str. 74 násl.; *Bulmenrincq* (Holtzendorffs Handb. d. Völkerrechts IV. sv.), § 9—16; *C. Lueder* (tamtéž) § 56; *Bluntschli*, Das mod. Völkerrecht, § 488. až 498; *Rivier*, l. c., § 58; Dr. *E. Ullmann*, Völkerrecht (Marquardsens Handbuch d. öff. R), Freiburg i. B., Mohr, 1898, § 132—134; Dr. v. *Liszt*, Das Völkerrecht, Berlin, Haering, 1898, str. 202 násl.; *Heffter* (Geffcken), l. c., § 108, 109; *Funck-Brentano et Sorel*, l. c., str. 458 násl. *Lorimer*, Principes de dr. int., str 300 násl.; *H. S. Maine*, Le droit international. La guerre. Paris, Thorin, 1889, str. 271 násl.; *Carnazza-Amari*, Traité de droit international public. (trad. Montanari-Revest), Paris, Larose, 1882, II. sv., str. 559 násl.; *W. B. Lawrence*, Note pour servir à l'histoire des arbitrages internationaux (Revue de dr. int., VI., 1874, str. 117 násl.); *Pradier-Fodéré*, La question de l'arbitrage devant la conférence internationale américaine de Washington (tamtéž XXII., 1890, str. 537 násl.); *Trakal*, l. c., str. 608 násl. Další literaturu v. shora v pozn. 7. k str 71. Revue de droit int. po dobu svého trvání sleduje běžně hlavní případy soudů rozhodčích (Chronique des arbitrages internationaux a j.). *P. Fiore* Revue d. dr. int., XXX,, str. 12) uvádí, že od r. 1815 až do r. 1898 bylo celkem 60 případů; Spojené Státy byly súčastněny z těch ve 32, Anglie ve 20 případech. Smluv se stálou doložkou rozhodčí, po případě všeobecných smluv o rozhodování soudem rozhodčím bylo dle *Féraud-Girauda* (l. c. Revue de dr. int. XXIX. str. 353 násl.) od r. 1848 až 1895 celkem 20. Doložka arbitrační vsunuta jest kromě toho v četných smlouvách mezi-

Digitized by Google

Ovšem že byly a jsou to dosud hlavně právní otázky, spory o hranice, porušení neb spory o výklad mezinárodních smluv, porušení práv cizinců, otázky povinností a práv z neutrality plynoucích, jimiž se rozhodčí soudy s úspěchem zabývaly, nikoliv otázky politické neb takové, jež dotýkají se národní cti neb životních interessů, celistvosti území, neodvislosti, existence států. Z toho důvodu většina spisovatelů práva mezinárodního (l. c.) pochybuje více méně o tom, že by instituce rozhodčího soudu, který za daných poměrů může býti toliko fakultativní (nikoliv stálý a obligatorní), byla při veškerém blahodárném působení s to v dohledné době nahraditi válku ve všech sporech mezinárodních, a omezuje ji na určitý úzký obor mezistátních poměrů (R. Jaequemyns, Mancini, Carnazza-Amari, Martens, Goldschmidt, Féraud-Giraud, Lorimer, Bulmenrincq, Rivier, Bluntschli a j.). Někteří (Geffcken-Heffter, Funck-Brentano et Sorel, Lueder), hovíce spíše militaristickému duchu, zaujímají stanovisko více než skeptické. Na druhé straně roste však stále vědecký směr, který pokládá i za daných poměrů instituci rozhodčího soudu za důležitý kus organisace mezinárodní, schopný vývoje dalšího (Pierantoni, Fiore, Pradier-Fodéré, Rouard le Card, Lucas, Kamarovsky, Danevsky, Maine, Revon, Descamps, Mérignhac a j.).[1])

Rozhodčí soudy mezinárodní v století 19. odstranily dojista nemálo sporné látky z mezistátního života, kteráž byť by i sama válku nespůsobila, přec po případě byla by s to stupňovati napjetí a protivy. Přiváděním práva do poměrů mezinárodních přispěly případy smírného vyřízení sporů mezistátních k skutečnému pokroku kulturnímu.

Z dosavadních úvah vysvitá, že vědě, ač sama o sobě ještě není s to vytvořiti dokonalé právo mezinárodní, připadá i na dále důležitý úkol při řešení problému míru. Úkol ten záleží předem ve vyšetření a ve vědecky přesném rozboru všelikých překážek, jež staví se hnutí za mírem v cestu, v seznání nedostatků institucí dosavadních, ve formulování návrhů skutečným poměrům, přirozenému vývoji odpovídajících a v dohledné době uskutečnitelných, po stránce negativní pak v kritice nebezpečných illusí, ukvapených závěrů a jednostranné frázovité agitace. Kromě toho jest třeba, aby otázky sem spadající byly probírány nejen po stránce práva mezinárodního, nýbrž též ze stanoviska ostatních věd státních, sociálních a politických, jakož aby zejména soustava ozbrojeného míru, válka i mír po stránce technické, finanční, hospodářské, sociální a kulturní byly zevrubně objasněny a oceněny.

---

národních, obchodních a hospodářských. Dle zprávy Le *Foyera* o »Les oeuvres de la paix à l'Exposition universelle de 1900. (Revue intern. de sociologie, 1901, str. 354 násl.), bylo od r. 1800—1899 celkem 195 případů rozhodčích soudů (statistika Bernského bureau): z těch 29 do r. 1849, pak 15 (1850—59), 22 (1860—69), 24 1870—79), 42 (1880—89), 63 (1890—99).

[1]) Povšechný přehled různých mínění o rozhodčím soudnictví v literatuře práva mezinárodního podává *Féraud-Giraud* Revue de dr. int., XXIX., str. 334 násl.).

Digitized by Google

Vědecká diskusse na této reální půdě, uvádějící hnutí pro mír do nového stadia jest také již zahájena, i chceme ku konci této statě některé typické názory zde ještě uvésti.

Jedni pokládají problém míru za otázku všeobecné *ethické obnovy*. Názor tento má pro sebe tradice stkvělé doby v dějinách vědy práva mezinárodního, tradice učení Grotiova a pozdější filosofie práva přirozeného. Soubor zásad mravních ve formě ideálního věčného a nezměnitelného práva přirozeného přinesl do zevního života států první základy novodobého práva mezinárodního a podmiňoval ve spojení s křesťanstvím jeho další postupný vývoj. V 19. století odklonila se věda práva mezinárodního vlivem historické a realistické methody namnoze od onoho směru, jemuž po stránce právně politické nelze upříti značného významu v příčině vědomého a soustavného vytváření práva mezinárodního. Dnes ovšem nebude nikdo konstruovati soustavy práva přirozeného dle vzorů století 17. a 18.; jest však a bude vždy nutno přispůsobovati v zájmu skutečného a trvalého pokroku nedokonalé právo mezinárodní zásadám, jež tvoří ve vývoji společností lidských mravní úroveň vzdělanosti. Zvláště právně-politická nauka mezinárodní, která chce působiti na utváření se práva mezinárodního na základě idey míru, přirozeně připínati se musí k ethické stránce poměrů mezistátních.

V tomto smyslu pojednává o problému práva mezinárodního prof. *Siotto-Pintòr* v cit. spise o ideálu míru;[1]) vyšetřuje psycho-sociologický obsah dosavadního hnutí pro mír, sleduje obšírně překážky jeho v nynějším stavu společnosti a práva mezinárodního: překážky pojmové (nezadatelná suverenita států), překážky mravní (názory diplomatů, stoupenců militarismu, jistých politických a sociálních stran a v souvislosti s těmito překážky hospodářské a politické (hospodářské zájmy válečné, osadnická politika, výstřední nacionalism, plemenné záští, mocenské snahy vlád i národů a j.). Řešení problému míru předpokládá předem mravní disposici států uznávati vzájemnou solidárnost a společnou autoritu bez potřeby donucení a násilí na základě uvědomění interessů všeobecných a zásad křesťanských. Kromě toho přimlouvá se *Siotto-Pintòr* za radikální reformu vědy práva mezinárodního ve směru sociologickém (scienza etica de' rapporti intersociali), na základě a za součinnosti vědy národohospodářské a kollektivní psychologie. Náprava praktická musí směřovati zejména k těm poměrům, v nichž seznány byly hlavní překážky k uskutečnění ideálu míru.

Obdobným způsobem jako Siotto-Pintòr podává povšechný a obsažný výklad otázek těchto po stránce *sociologicko-politické* s ohledem

[1]) *M. Siotto-Pintòr* (prof. university Urbino), L' ideale della pace e il rinnovamento psico-sociologico del così detto diritto internazionale, Roma, Bocca, 1900. Srv. téhož spisov. Considerazioni storiche e teoretiche intorno ai più gravi argomenti della etica politica. Vol. I Evoluzione storica delle forme e forze politiche. La sovranità. Torino, Roux Frassati, 1896; Della vera natura ed indole della disciplina internazionale. Firenze, Bemporad, 1895.

Digitized by Google

na určitější právní organisaci společnosti mezinárodní *J. Novicow.*[1]) Politický vývoj mezinárodní jeví v postupu svém zákonnost jako všechen vývoj sociální vůbec; vývoj ten směřuje v budoucnu nevyhnutelně k federativnému seskupení států, ustrojenému na ideách míru a pokoje. Vyličiv předem výhody takové federace kteráž by při zachování suverenity zaručovala zevní kollektivní i individualní bezpečnost národů prostředky právními, jakož i všeobecný volný vývoj hospodářský federovaných států bez ochranných cel mnohem účinněji než nynější anarchie mezinávodní s ozbrojeným mírem, sleduje ruský sociolog překážky vývoje k federaci směřujícího: territoriální rozpínavost, domnělé výhody války, bludy militarismu, jeho interessy, národní chauvinism, egoism a krátkozrakosť, plemennou zášť, nedůvěru k soudnictví mezinárodnímu, tradice a víru ve věčnost války a všemohoucnost násilí, rutinu diplomatů a t. p. Překážky tyto, jež kromě plemenné různosti mají vesměs ráz subjektivní, jsou odčinitelné. Prostředky k tomu směřujícími zabývá se *Novicow* v dalším oddílu spisu svého. Jsou to jednak vývoj světové organisace hospodářské na základě vzájemné odvislosti a společenství zájmů, rostoucí internacionalism myšlenkový, činitelé mravní, následkem největšího zdokonalení výzbroje stále pravděpodobnější nemožnost války mezi velmocemi (Bloch), vývoj demokratismu, socialismu, zdokonalení vnitřní správy států ve smyslu potřeb života mezinárodního, redukce počtu států, alliance, větší territoriální ustálenosť mocností evropských, vývoj evropského patriotismu na základě dějinné kulturní solidárnosti. Síla associace v zákonném vývoji sociologickém nezná mezí; rovněž trvalé snahy po zajištční bezpečnosti kollektivni a individuální, po docílení rovnováhy, po rozšíření a utužení práva a spravedlnosti nespokojí se s formou a s prostředky státu a s právní nejistotou mezinárodního stavu nynějšího. Kdy a jakým konkretním spůsobem utvoří se federace evropská, nelze ovšem předvídati; jisto jest jen, že organisace její pokračuje v oboru soukromého i veřejného práva mezinárodního, v evropské i americké soustavě států. V zajímavé stati závěrečné shrnuje *Novicow* význačné zjevy, kteréž již nyní sluší pokládati za ukazatele vývoje federativného; jsou to zvláště: zdokonalená mezinárodní právní ochrana cizinců (soukromé a trestní právo mezinárodní, zařízení a praxe mezinárodních úřadů správních (poštovního, telegrafního, železničního, k ochraně průmyslového, literárního a uměleckého majetku a j.), pořádání pravidelných kongressů k témuž cíli, vědecké officielní kongressy mezinárodní, organisace katolické a pravoslavné církve, progressivně rostoucí počet řešení sporů rozhodčími výroky, uznávání principu národnostního, občasné kongressy panovníků a zástupců velmocí k úpravě všeobecných otázek (od kongressu vídeňského 1815 až ku konferenci Haagské), útvary allianční (trojspolek a dvojspolek). Vývoj tento bude přirozeně postupovati k širším a tužším organisacím států, fakultativní

[1]) *J. Novicow,* La fédération de l'Europe. Paris, Alcan, 1901, str. 807. Srv. téhož spisov. La politique internationale. Paris, Alcan 1886. Novicow náleží mezi přední stoupence organické theorie sociologické.

Digitized by Google

stálý rozhodčí soud mezinárodní stane se časem obligatorním, působnosť jeho rozšíří se na veškeré spory mezistátní, síla mravních sankcí jeho rozhodnutí poroste, kongressy mezinárodní k úpravě všeobecných společných interessů stanou se pravidelnější a nabudou povahy jakési zákonodárné autority a na konec naleznou se dojista též i přiměřené formy pro úpravu výkonné moci společné ve federaci evropské. Jakkoliv soudíme o základním sociologickém názoru *Novicowa* i o některých vývodech více subjektivního rázu, nelze celkovému výkladu jeho upříti vědecké přesvědčivosti. Úvahy tohoto druhu nemohou více ani u odpůrců hnutí pro mír zanechati dojem politické utopie.

Kdežto *Siotto-Pintòr* i *Novicow* v uvedených spisech, vydaných po konferenci Haagské, opírají výklady své namnoze též již o fakt a o výsledky konference této, pokusil se již před tím z podobného stanoviska *právně politického* o řešení otázky míru a organisace mezinárodní dr. *E. Schlief*. Spis jeho, »Der Friede in Europa«, r. 1892 vydaný, jenž vzbudil všeobecnou pozornost tím, že odlišuje se podstatně od názorů v německé literatuře běžných, jest proto též zajímavým, že v něm svolání konference Haagské přímo jest předvídáno.[1]) *Schlief* podrobuje předem v Německu zvláště od r. 1870 běžnou theorii války jakožto »článku božího řádu světového« (Moltke) a nenahraditelného positivního dobra případné kritice a vykládá pak praktickou cenu nerušeného mezinárodního vývoje za míru na základě solidárnosti interessů na místě nestálé rovnováhy za stoupajícího všeobecného zbrojení, praktické výhody povlovného zřízení federativní soustavy křesťanských vzdělaných států se společnými pravidelnými institucemi rozhodčími a kongressovými při zachování jich suverenity a s dalšími důsledky postupného vývoje mezinárodní správy, koloniální politiky a konečně i odzbrojení aspoň relativného. Autor jest přesvědčen, že uskutečnění cíle tohoto v dohledné době není přes všechny pochybnosti a zjevy tomu odporující vyloučeno. »Jsouť období (v dějinách světových), kdy zdánlivě náhle vystupují zjevy, jež dosud volně a snad vůbec nepozorovaně zrály k uskutečnění; k takovému bodu obratu dospěly dějiny patrně též dnes a v lůně nejbližší budoucnosti dřímají nepochybně události nejrůznější, jež zevní ráz civilisovaného lidstva proti nynějšku podstatně změní.«[2])

---

[1]) Dr. *E. Schlief*, Der Friede in Europa. Eine völkerrechtlich-politische Studie. Leipzig, Veit, 1892, str. 511. Obsahuje stati: 1. Das Wesen des Krieges im Allgemeinen; 2. Der Krieg als »Element der göttlichen Weltordnung«; 3. Der Krieg als positives Gut; 4. Die Solidarität der Kulturinteressen und der Geltungsbereich des Völkerrechtes in Europa; 5. Friedensbestrebungen in d. neueren Zeit; 6. Die innere Politik und der Friede; 7. Die Diplomatie und der Friede; 8. Völkerrecht und Weltbürgerthum; 9. Schiedsgerichte, Staatencongresse und Völkergerichtshof; 10. Stabilität; 11. Die Neutralisirung der europäischen Meere und Meerengen; 12 Staatensystem und Ausland; 13. Staatensystem und Kolonialpolitik; 14. Abrüstung; 15. Der Weg zum Ziele. — *Holls*, l. c. (str. 7. pozn) chválí u spisu tohoto »hluboké vědění, zdravý úsudek«, »státnický rozhled a diplomatický takt« a shledává v něm znamení úpadku theorií »krve a železa« v literatuře německé.

[2]) L. c., str. 467.

Digitized by Google

To platí zvláště o hnutí pro mír i »mělo by ustati mluvení o pacifikaci Evropy jakožto o přeludu povrchních idealistů; spíše lze právem prohlásiti nynější stav věcí, věčnou válečnou hotovost národů za cop, jenž přítomnosti proti rozumu jest přivěšen a dříve neb později musí býti ustřižen.« [1])

K tomu třeba jest ovšem praktických prostředků a příslušného o zkušenosti se opírajícího popudu s vyloučením dosavadních omylů, jež záležejí hlavně v slučování hnutí pro mír s jinými věcně nesouvislými snahami, pak ve snahách po docílení všeho rázem, i se všemi důsledky, jež dostaviti se mohou teprv později a konečně příliš dalekosáhlé prostorové rozšíření plánu, jenž ostatně nemusí vázati se na jisté formy ústavního zřízení států, zvláště ne na zřízení parlamentární, co do absolutní ceny kulturní dosti pochybné, jenž však měl by za svůj základ podržeti vzdělanost křesťanskou.

Podnět k rozřešení této veliké a důležité otázky mezinárodního práva musel by vyjíti od některého vlivuplného státu, plně vědomého svého významu i účelnosti takového kroku, jemuž by střední a malé státy dojista neodepřely souhlasu. Mohlo by to býti za nynějšího stavu věcí Německo, pak — mnohem spíše než rozpínavá Anglie — Rusko potřebující ve svém přirozeném vývoji na východ přiměřeného uvolnění v Evropě. »Není nikterak vyloučeno, že z tohoto poznání právě od Ruska vyjde jednou první a skutečně praktický popud k založení evropské soustavy států.« [2])

Stát onen musel by dotázati se přímo úředně všech ostatních vlád a udati toliko hlavní rysy problemu: »zaručení dané držby, rozhodování všech mezistátních sporů soudem, jenž skládal by se ze všech na případu nesúčastněných členů a jehož organisace byla by vyhražena bližšímu ujednání« [3]) podobně jako pravidla pro jeho řízení. Podnět takový nemohl by zůstati bez odpovědi vlád, kteréž by ať již s výhradami dojista neodmítly diskussi vůbec, tím méně, když by veřejné mínění o to se povolanými orgány účinně zasadilo.

Schlief nepochybuje o tom, že nadejde brzo pravý čas a s ním že objeví se pravý muž, jenž ujme se otázky zajištění míru, kteráž musí se každému pozorovateli nynějšího stavu věcí dobré vůle jeviti jakožto nutný výsledek střízlivého a praktického důmyslu. »Mír Evropy není útvar předrážděné fantasie, nýbrž nic více a nic méně než požadavek, jenž splněn býti může a splněn býti musí, má-li vzdělanost lidstva vůbec uchráněna býti před otřesy nejtěžšími.« [4])

Nápadnou shodu mezi uvedenými vývody *Schliefovými* a mezi způsobem svolání jakož i programem konference Haagské nelze pře-

---

[1]) L. c., str. 468.
[2]) L. c., str. 490.
[3]) L. c., str. 493.
[4]) L. c., str. 509, 510.

Digitized by Google

hlédnouti. Svědčí ne-li snad o přímém vlivu na činitele, od kterých podnět ke konferenci vyšel, tedy přec o věcném pokroku vědeckého zpracování problému míru na půdě reální a praktické. [1])

Mezi vědeckými pracemi, jež měly přímý vliv na rozhodnutí cara Mikuláše II., uvádí se obsáhlé dílo ruského státního rady *J. v. Blocha* o moderní *válce.* [2]) Na základě bohatého materialu podává v. Bloch všestrannou theorii a důsledky novodobé války. Nynější stav ozbrojeného míru jest vlastně zakrytá stupňovaná válka pohlcující většinu produktivného národního jmění; trvání tohoto stavu musí vésti příště dle *Blocha* nezbytně buď k strašlivé válce s nedozírnými následky neb k stoupajícímu úplnému vysílení národů, k otřesení sociálního řádu, snad k úplné katastrofě. V VI. svazku spisu *Blochova* shrnuty jsou stručně výsledky dílů předcházejících i doličována potřeba a výhody zřízení obligatorního mezinárodního rozhodčího soudu, jemuž přikazuje spisovatel veškeré spory mezinárodní, i řešení současných velikých otázek politických, elsasko-

---

[1]) Podobným spůsobem jako *Schlief* probírá otázku právní organisace mezinárodní též *Ed. Cimbali*, Lo stato secondo il diritto internazionale universale. (Roma, Bocca, 1891, 317 str.). C. hledá uspořádání poměrů mezinárodních při zachování svobodné neodvislosti legitimních států na základě míru a odzbrojení na místě nynější soustavy ozbrojeného míru, práva výboje, práva silnějšího ve světové soutěži dravých států proti státům slabším. Autor pokládá konfederaci neb personální unii za onu formu, ve které se ustaví všeobecná společnost států, všeho světa (naproti spolkům států dle plemenných neb jiných interesů), jichž neodvislost by zabezpečovala společná ústřední autorita ochranná. *Prader-Fodéré*, jenž ku spisu C. napsal předmluvu, praví o něm, že není knihou minulosti, nýbrž budoucnosti. Mohly by se autoru vytýkati dojista některé přepjatosti, avšak celkem jest případný a »chceme-li býti zcela upřímnými, uznáváme, že jeho hlavní vada jest, že má příliš pravdu«. Srv. též *E Cimbali*, Il non intervento. Roma, 1889; Popoli barbari e popoli civili, Roma, 1891.

[2]) *Johann v. Bloch*, Der Krieg. Übersetzung des russischen Werkes des Autors: Der zukünftige Krieg in seiner technischen, volkswirtschaftlichen und politischen Bedeutung. Bd. I.—VI. Berlin, Puttkammer-Mühlbrecht, 1899. K přehledu obsahu uvádíme tituly jednotlivých svazků. I. Beschreibung des Kriegsmechanismus; II. Der Landkrieg; III. Der Seekrieg; IV. Die ökonomischen Erschütterungen und materiellen Verluste des Zukunftskrieges; V. Die Bestrebungen zur Beseitigung des Krieges, die politischen Konfliktsursachen, die Folgen des Krieges; VI. Der Mechanismus des Krieges und seine Wirkungen. Die Frage vom internationalen Schiedsgericht. Dílo toto, kteréž zcela neb výtahem přeloženo jest do všech téměř jazyků evropských, bylo prozkoumáno censurní vědeckou komissí ruského generálního štábu. Tvrzení o přímém vlivu spisu i jeho autora na rozhodnutí cara Mikuláše II. v příčině svolání konference Haagské (srv. Dr. *Kolben*, l. c., str. 7; *Fried*, l. c., str. 22; *B. Suttner*, l. c., str 19) nebylo popřeno. Společnosti přátel míru vydaly před konferencí četné výtahy spisu Blochova (Der Krieg der Zukunft vom Münchener Komitee für Kundgebungen zur Friedensconferenz, Berlin 1899 a j.). B. sám uveřejnil pro členy konference 4 brožury pod titulem »Die Entwickelung von Krieg und Frieden« a konal v Haagu v době zasedání konference několik přednášek (srv. *Suttner*, l. c.). Krátký nástin názorů jeho obsažen jest též v B.-ově pozdějším cit. spisku, Die wahrscheinlichen polit. u. wirtsch. Folgen eines Krieges zwischen d. Grossmächten, str. 77 násl.

Digitized by Google

lotrinské, východní, čínské, i sporů náboženských, sporů vzcházejících ze záští plemen, z dynastických interessů, z koloniální rozpínavosti, ze zájmů obchodních, z urážek národní cti a j. Dalším požadovaným důsledkem všeho toho ovšem jest zastavení zbrojení, bez něhož nemůže býti trvalého skutečného pokroku kulturního a hospodářského. [1])

Vědecké hnutí pro mír sesilují konečně i ony názory právnické, kteréž nepokládají za daných poměrů organisaci rozhodčího soudu sice za včasnou, avsak připouštějí aspoň, že válka není pro všechnu budoucnosť nezbytným článkem právního řádu mezinárodního. Typický v tomto směru jest spisek býv. ministra Dra. *E. Steinbacha* o hnutí pro mír, vydaný před konferencí Haagskou. [2]) *Steinbach* zabývá se zejména *právní* stránkou problemu míru a na základě případného porovnání vývoje středověkých institucí soukromých válek a dosud obvyklého souboje s vývojem války mezinárodní soudí, že postupným prostoupením mocenského pojmu války právními zásadami, jakož i vývojem mezinárodních styků, utvářením se různých smluvených organisací mezistátních k vymezení sporů, přeměnou vojsk v národní hotovosti a rozšířením válečného nebezpečí na nejširší kruhy zájmové soustava války znenáhla sejde. Nejúspěšnější zatím byla by dle jeho náhledu snad v případech vzešlých sporů vzájemná přísná povinnost států dovolávati se dobrých služeb neb prostředkování; rozhodčí soud při dosavadní nedokonalé organisaci společnosti mezinárodní zdá se mu býti předčasným, byť i ne pro další budoucnost nemožným neb bezúčelným. »Kulturní dějiny lidstva ukazují nám všude povlovné omezování a zatlačování násilí a nahrazování jeho úkonů prostředky jinými. Smlouva i soud v prvotných formách ukazují svými obyčeji a symbolickými jednáními, že zaujaly místo násilného boje druhdy všude platného. To lze dokázati ve vývoji práva římského tak jako v oboru práva germánského. Není důvodu k domněnce, že by tento všude pozorovaný vývoj právě před formou násilí vtělenou ve válce států se zastavil.« [3])

Ve státech pro militarismus a soustavu ozbrojeného míru předem silně zaujatých, zvláště pak v Německu, převládají ovšem dosud, pokud jde o literaturu státovědeckou, názory hnutí za mírem nevalně příznivé. Válka jest dle názorů těchto, jimž po vítězné válce z r. 1870, po nezdaru konference Brusselské (1874) a po vydání osnovy práva válečného institutem práva mezinárodního (1880) dán byl památným listem hr. *Moltke-a* k *Bluntschli-ovi* tak praegnantní výraz, nezbytný spůsob řešení

[1]) Ku pracím tohoto směru náleží též cit. spis *M. Anitschkowa*: Krieg und Arbeit. A. ovšem jest přesvědčen, že válka sama sebe nepřivede ad absurdum, aniž že by dosavadní návrhy rozhodčího soudu a organisace mezinárodní (incl. konference Haagské) byly sto spůsobiti zánik stavu válečného. To stane se teprv tehdy, až státy rozhodující pronikne přesvědčení, že úkoly jich záležejí ve snaze po uskutečnění svobodného sdružení mezinárodního a vzájemné soutěže. Úkoly ty jest rozřešiti století dvacátému

[2]) Dr. *E. Steinbach*, Zur Friedensbewegung. Wien. Manz 1899 (80 str.).

[3]) *Steinbach*, l. c., str. 72.

Digitized by Google

sporů mezinárodních ale i nenahraditelný kulturní prostředek k výchově pokolení lidského.[1])

Směr tento připouští v právu mezinárodním toliko humanisaci, oprávnění války, a drže se neústupně pojmu absolutní suverenity státu na venek ve smyslu plné volnosti a neomezenosti, činí hnutí pro mír nanejvýš ústupek volného použití smírných prostředků ve sporech mezinárodních podřízené důležitosti.[2]) V nejnovější době *A. Schäffle* rozepisuje se v tomto smyslu o potřebě širší vědecké sociálně-politické theorie války, aby zejména naproti vývodům v. *Blocha* a jiných stoupenců hnutí pro mír prokázáno bylo, že snahy po odzbrojení jsou v neslučitelném rozporu s neposunutelnými základními podmínkami, s nevyhladitelnými pudy a danými základními skutečnostmi života národů.[3]) Hnutí pro mír vytýká *Schäffle* předem nesprávné pojetí míru, za něhož ve skutečném životě národů zuří všude vnitřní nekrvavé války ničící svým spůsobem statky i životy. Smlouvy a soudy mezistátní bez moci donucovací nemají ceny; nález rozhodčí nehodí se pro spory mezinárodní, kde namnoze jde o sporné zájmy a nikoliv o sporná práva. Jako proti zkázám přírodním tak též proti vnitřním a zevním nepřátelům jest třeba ochrany a obrany; plná hotovost (Vollrüstung) jest jedině možné zabezpečení míru. Si vis pacem, para bellum. Všeobecná branná povinnost tvoří zábranu proti válkám lehkovážným. Odzbrojení nelze ani řádně definovati aniž kontrolou opatřiti; jest to myšlénka předčasná, pro nynější Německo zvláště nevhodná, stálého nebezpečí války nedbající, k ústavním různostem států nehledící, se sociálním a státním vývojem, k němuž náleží možnost převratu válkou neb revoluci, nesrovnatelná.

---

[1]) List hr. Moltkea, jakož i vlastní odpověď uveřejnil Bluntschli v Revue de dr. int., XIII., 1881, str. 79 násl. Hlavní místo listu hr. Moltkea: »Věčný mír jest sen a není ani krásný sen. Válka jest Bohem ustanovený článek řádu světového. Nejušlechtilejší ctnosti člověka se tu vyvinují; zmužilost a odříkání, věrnost k povinnosti a duch obětavosti; vojín dává svůj život. Bez války svět by zakrněl a sešel by v materialismu«.

[2]) Srv. na př. *C. Lueders* (Holtzendorffs Handb. des Völkerrechts, IV. sv., zvl. § 47—57); *Gareis*, Institutionen des Völkerrechts. Giessen, 1888, str. 28. *Lasson*, Princip und Zukunft des Völkerrechtes, Berlin, 1871; *týmž*, System d. Rechtsphilosophie, Berlin, 1882, str. 389 násl.; *Rüston*, Kriegspolitik und Kriegsgebrauch, Zürich, 1878 (k tomu *Bluntschli* v Revue de dr. int., 1876, str. 633 násl.); *Steinmetz*, Der Krieg als sociologisches Problem, Amsterdam, 1899; *Stengel*, Der ewige Friede, München, 1899. Z francouzských spisovatelů zaujímá podobné stanovisko *Funck-Brentano et Sorel*, l. c., str. 135 násl.; z italských *Cosentini*, Le militarisme de l'avenir (v Revue intern. de sociologie, 1899). — Naproti tomu *Steinbach*, l. c., str. 71 násl.; *Schlief*, l. c., zvl. statě 1—3 (str. 1—76); *Даневскій*, l. c II., str 87 násl ; *Holls*, l. c, str. 3 násl. Holls má za to, že od úmrtí kn. Bismarcka (1898) státovědecký a filosofický oportunismus a realismus (»the barracks-philosophy«), kterýž politika německá v té době vytvořila, se přežil.

[3]) *A. Schäffle*, Die Friedensconferenz in Haag. Beiträge zu einer socialwissenschaftlichen Theorie des Krieges. (Zeitschrift f d. ges. Staatswissenschaft, 55. ročn., 1899, 4. seš.); Zur socialwissenschaftlichen Theorie des Krieges (tamtéž, ročn. 56, 1900, 2 seš.).

Digitized by Google

Sílu a význam nynějšího hnutí pro mír nelze ovšem v sociálně-politické theorii války pominouti. *Schäffle* připouští, že míru přibývá, že užití theorie Darwinova boje o život v životě společností lidských není případné. Pěstění nápravy sociální, citů altruistických, shody, smluv, vzájemného působení jednotlivců a osob kollektivních, jest s to omeziti válečný spůsob rozhodování sporů a destruktivný spůsob války. Nevhodným však rozhodně jest prostředek odzbrojení a obligatorního soudu rozhodčího. —

Takto jeví se nám v hlavních rysech politické a vědecké prostředí, v němž vyklíčila myšlénka cara Mikuláše II. v příčině svolání mezinárodní konference míru do Haagu. Před ní, mezi ní, mimo ní i po ní tvoří nynější situace Evropy, pletivo politických snah předních států světa a současné kulturní proudění duchů ve vědě i ve veřejném životě závažné pozadí, jehož předběžné vylíčení k posouzení díla konferenčního pokládali jsme za vhodné.

II.

Z příkazu cara Mikuláše II. zaslal ruský ministr zahraničných záležitostí hr. Muravěv vládám všech v Petrohradě zastoupených velmocí memorandum ze dne 24. srpna 1898 navrhující svolání konference mezinárodní, kteráž by se zabývala »*nejúčinnějšími prostředky k zajištění dobrodiní skutečného a trvalého míru národům a předem položila meze stoupajícímu vývoji nynějších zbrojení.*« [1]) Co Schlief r. 1892 předvídal, stalo se tudíž dříve skutkem než se kdo nadál. Poselství cara Mikuláše II. nevyšlo asi pouze z politických pohnutek, aby uvolněn byl ruský postup na východ. Nebyloť to poprvé, co Ruskem dán byl podnět k úpravě podobných důležitých otázek práva mezinárodního. [2]) Základní pravidla námořního práva mezinárodního, kteráž na kongresu Pařížském (1856) přijata byla za závazné též Anglií, pojí se ku jménu Kateřiny II. (1780); Pavel I. (1800) upevnil zásady ozbrojené neutrality. Po válkách Napoleonských a po kongresu Vídeňském (1816) zasazoval se Alexander I. o shodu s Anglií a v příčině odzbrojení; [3]) Alexander II. jest svolavatelem konference Petrohradské, kteráž vedla k závaznému zákazu užívání výbušných kulí vážících méně než 400 gr.; týž panovník přičinil se o svolání konference Brusselské (1874) v příčině kodifikace práva válečného.

[1]) Text memoranda: *Actes et documents* etc., kdež nadepsáno jest »*Message* du Czar«; *Mérignhac*, La conférence int. de la paix, str. 2 násl.; *Holls*, l. c., str. 8; *Livre jaune* (Mémorial diplomatique, 1900, No. 14); *Fried*, l. c., str. 1 násl. a j.

[2]) Srv. *F. Martens*, La conférence de la paix à la Haye, str. 36 násl.: »Je ne sache pas de peuple civilisé, dont le passé présente une telle suite de tentatives pour la solution pacifique des questions de l'ordre et du droit international« (str. 37).

[3]) Srv. *F. Martens*, La question du désarmement dans les relations entre la Russie et l' Angleterre (Revue de droit international, XXVI., 1894, str. 573 násl.).

Digitized by Google

Veliký slovanský stát východní byl si tudíž ode dávna vědom zvláštní mravní povinnosti k povznesení kulturního pokroku lidstva, a car Mikuláš II. šlechetným svým vystoupením na prospěch míru a humanisace války zůstal věren tomuto tradicionalnímu poslání své říše.

Tak otevřeně a ostře s trůnu nad jiné mocného, panovníkem absolutním, ve zbrojení konstitučně neomezeným nebyla dosud posouzena a odsouzena válka a soustava ozbrojeného míru. »Za posledních dvaceti let — praví se v poselství — upevnily se ve vědomí národů vzdělaných snahy po všeobecném upokojení. Zachování míru vytknuto bylo za cíl politiky mezinárodní. V jeho jménu uzavřely veliké státy mocné alliance; k zaručení míru vyvinuly své síly vojenské v rozsahu dosud neznámém a pokračují ve zvyšování jich, nelekajíce se žádných obětí. Veškeré tyto snahy však nemohly dosud vésti ku blahodárným výsledkům kýženého zjednání míru a pokoje.

Stoupající břemena finanční postihují a ničí veřejné blaho z kořene. Intelektuální a fysické síly národů, práce i kapitál odvráceny jsou namnoze od svého přirozeného upotřebení a stráveny neproduktivně. Sta millionů vynakládají se na opatření strašných strojů zkázy, jež platíce dnes za poslední slovo vědy, již zítra ztrácejí veškeru cenu následkem nějakého nového vynálezu v tomto oboru. Národní vzdělanost, hospodářský pokrok a výroba statků jsou ve svém vývoji ochromeny, ničeny a na nesprávné cesty sváděny. Čím více roste zbrojení každé velmoci, tím méně a méně vyhovuje se takto cílům, jež si vlády vytkly. Hospodářské pohromy, zaviněné z velké části soustavou přepjatých zbrojení a stálým nebezpečím, které stále tkví v tomto nahromadění výzbroje válečné, přeměňují nynější ozbrojený mír v břemeno zdrcující, jež národové více a více nejsou s to snésti. Jest zřejmo, že další trvání tohoto stavu vedlo by ku katastrofě, jejíž hrůzy předem chvějí každým lidským myšlením. Položiti meze tomuto stálému zbrojení a hledati prostředky, kterými by se předešlo pohromám hrozícím celému světu, jest povinností nejvyšší, kteráž dnes všem státům náleží.«

Účinek překvapujícího poselství ze dne 24. srpna 1898 na současný vzdělaný svět byl ovšem různý. V táboře přátel míru přijato bylo s obdivem a jásotem, nedůvěřivé kruhy diplomatické a věda zaujaly chladné a vyčkávací stanovisko; stoupenci militarismu, nacionalismu a imperialismu netajili se svou nechutí a zásadním odporem. Všeobecné znění poselství, v němž v první řadě mluví se o zastavení zbrojení a jež nezmiňuje se zatím výslovně o rozhodčím soudu mezinárodním, vybízelo k nepříznivé kritice, kteráž zahájena byla ve veřejném tisku i ve vědecké literatuře zvláště v Anglii, v Německu, v Italii a v Severní Americe.

Ačkoliv z ohledů k původci poselství a k významu Ruska v koncertu velmocí vládám států vyzvaných nebylo lze zaujati a priori stanovisko neochotné neb odmítavé, vleklo se přec diplomatické jednání ve věci této drahný čas, kteréhož použil hr. Muravěv k tomu, aby osobní

Digitized by Google

intervencí u hlavních dvorů evropských objasnil blíže úmysly vlády ruské a rozptýlil křivé výklady a nedůvěřivosť, jež se v rozhodujících kruzích tu a tam nepokrytě jevily.[1]) Následek těchto jednání bylo vydání dalšího okružního listu hr. Muravěva ze dne 30. prosince 1898,[2]) ve kterémž z ohledu na »změněnou tvářnost politického obzoru« od rozeslání prvního memoranda byly předem otázky, o nichž by na zamýšlené konferenci bylo jednati, určitěji formulovány s dalším uspokojujícím ujištěním, že otázky týkající se politických poměrů států a poměrů smlouvami upravených, jakož i všech předmětů, které s programem konference přímo nesouvisí, jsou z jednání konference naprosto vyloučeny jakož i že konference nemá zasedati v hlavním městě některé z velmocí, kdež se soustředí mnoho interessů politických.

Okružník hr. Muravěva pokládá ve dvou věcech předběžnou výměnu názorů vlád za žádoucí: pokud jde o prostředky k zastavení stoupajícího zbrojení a o prostředky smírné, jimiž by se předešlo válečným konfliktům. V tomto všeobecném rámci byly pak navrženy pro pořad rokování konference následující otázky: 1. »Dohoda stanovící, aby na určitý čas nynější branné síly pozemní a námořní, pak rozpočty vojenské k tomu se vztahující nebyly zvyšovány; předběžné studium cest, jimiž by pro příště bylo lze uskutečniti dokonce snížení branných sil a uvedených rozpočtů. 2. Zákaz používání nových zbraní střelných a třaskavin ve vojsku a v námořním loďstvu, jakož i prachu účinnějšího, než jest ten, jehož se nyní jak pro pušky tak pro děla užívá. 3. Omezení již pozůstávajících třaskavin neobyčejně silných ve válce pozemní a zákaz metání střel neb jakýchkoliv třaskavin s balonů neb způsobem obdobným. 4. Zákaz užívání podmořských neb ponorných torpedů neb

---

[1]) Srv. řeč *Delcasséa* (ministra zahraničných záležitostí) ve francouzské sněmovně poslanců 23. ledna 1899 (*Livre jaune* sur la Conférence int. de la Paix, Mémorial dipl., 38 ročn., No. 14); odpověď lorda *Salisbury* k memorandu ze dne 24. srpna (*Holls*, l. c, str. 14 násl.); úřední zprávu zástupce Spojených Států Severoamer. (*Holls*, l. c., str. 16 násl); rozhovor hr. Muravěva s baronkou B. Suttnerovou ve Vídni (*B. Suttner*, l. c., Anhang, X. násl.); *Mérignhac*, La conférence intern. de la Paix, str. 4; *Fried*, l. c, str. 12 násl.; v. *Bloch*, Die wahrscheinlichen Folgen etc., str. 40 násl. První odpověď k poselství carovu dala vláda francouzská (v září 1898), poslední vláda anglická (24. října). Názory Německa vysvitají z řeči kancléře hr. *Bülowa* (k interpelaci poslance Grodnauera) v říšském sněmu 1. března 1900 (*Mémorial diplomatique*, 1900, No. 9, str. 131 násl), v níž poukazuje k důsledným tradicím německé politiky v hájení národního individualismu na základě co nejdokonalejšího vyzbrojení. Jediné vodítko politické pro vládu Německa jest prý salus publica národa Německého, zachování jeho nezcizitelné suverenity. Německo přivolilo ke konferenci, když bylo dáno ujištění, že status quo zůstane nedotknut, že veškeré velmoci budou zastoupeny a že nebude rozhodným princip většiny. Delegátům Německa byla dána instrukce, aby, přicházejíce jinak pokud možná vstříc ruským návrhům, účastnili se rokování toliko ad referendum, bez vlastní initiativy, ve shodě s delegáty států trojspolku (Rakousko-Uherska a Italie).

[2]) Text okružníku: *Actes et documents* etc.; *Mérignhac*, l. c., str. 5 násl.; *Holls*, l. c., str. 24 násl.; *Livre jaune* (Mémorial dipl., 1900, No. 14); Fried, l. c., str. 3 násl. a j.

Digitized by Google

jiných zkázonosných strojů téže povahy; závazek, že nebudou pro příště stavěny válečné lodi se zobáky. 5. Přizpůsobení ustanovení konvence Ženevské z r. 1864 na základě dodatečných článků z r. 1868 pro válku námořní. 6 Neutralisace, z téhož titulu, lodí a šalup záchranných pro tonoucí mezi bitvami námořními neb po nich. 7. Revise deklarace týkající se práva a obyčejů válečných, kteráž vypracována byvši na konferenci Brusselské, nebyla posud ratifikována 8. Zásadní přijetí dobrých služeb, prostředkování a fakultativního rozhodčího řízení v případech vhodných, aby předešlo se branným konfliktům mezi národy; dohoda o jich užití a stanovení jednotného řízení při nich.«

Program tento na prvý pohled u porovnání s poselstvím ze dne 24. srpna 1898 činí značné ústupky námitkám a pochybnostem, jež před tím asi v diplomatických notách vlád, pak v odborných projevech vědeckých i ve veřejném mínění v příčině ruského projektu se vyskytly. K hlavní otázce částečného odzbrojení připojena jest celá řada otázek jiných válečně-technických a právních, jichž diskussi sotva který stát mohl odmítnouti a limine. Celkem odnášejí se toliko dva články (1. a 8.) k organisaci míru, ostatních 6 (2.—7.) zabývá se vlastně otázkami války.

Když pak takto hlavní diplomatické obtíže programové i dále některé formální námitky v příčině účastenství jistých níže uvedených mocností byly odklizeny, vyšlo příslušné pozvání od zahraničného úřadu nizozemského ze dne 7. dubna 1899 ke konferenci na klassickou půdu práva mezinárodního do Haagu ku dni příštích narozenin cara Mikuláše II., 18. května 1899. Nizozemská vláda dala konferenci k disposici památný historický letohrádek »Huis ten Bosch« a postarala se o příruční sbírku listin, návrhů a projevů ku programu ruskému se vztahujících.[1])

Konferenci obeslalo celkem 26 států: Z Evropy zastoupeny byly velmoci: Rusko, Rakousko-Uhersko, Německo, Italie, Francie a Anglie; střední státy: Hollandsko, Belgie, Švýcary, Španělsko, Řecko, Turecko, Portugalsko, Rumunsko, Švédsko a Norsko, Dánsko a Lucembursko. Zastoupení Černé Hory přejalo Rusko. Bulharsko (ač polosuverenní stát) bylo (přes protest sultánův) pozváno a súčastnilo se, nehlasujíc, jakožto sekce delegace turecké. Z Ameriky obeslaly konferenci Spojené Státy (poprvé na evropském mezinárodním shromáždění) a Mexiko; z Asie Čína, Japonsko, Persie a Siam. Bezpochyby následkem nepozvání nesúčastnily se konference: Sv. Stolice, republiky střední a jižní Ameriky, sultanát Maroko, jihoafrické republiky (Oranžský stát a Transvaal), Monaco, San Marino a Habeš. O důvodech nezvaní, po případě o principu zvaní nebylo podáno žádného officielního výkladu.[2]) Nepochybně

---

[1]) Cit. *Actes et documents* relatifs au programme de la Conférence de la Paix publiés d'ordre du gouvernement par J. van *Daehne* van *Varick*. La Haye, M. Nijhoff, 1899. Pro volbu Haagu za shromaždiště konference uvádí *Martens* (l. c. str. 10 násl.) jednak zásluhy Hollandska o právo mezinárodní, jednak úzké přátelské poměry mezi Ruskem a Nizozemím.

[2]) Srv. *Holls*, l. c., str. 34 násl.; *Mérignhac*, l. c., str. 12 násl.; *Lammasch*, l. c., str. 3 násl.

Digitized by Google

byly to však běžné otázky politické, jimž Rusko opomenutím některých států chtělo se v zájmu zdaru konference vyhnouti.[1]) Anglie odporovala vyzvání republik jihoafrických, aby nebylo praejudikováno otázce jich suverenity, kterouž, jak známo, zásadně popírá. Lev XIII. nebyl zván následkem veta italské vlády, jež, obávajíc se rozvinutí otázky římské na konferenci namítala, že papež nemá ani území ani vojska a na konec prohlásila, že by v případě pozvání Sv. Stolice konferenci vůbec neobeslala.[2]) Jest sice pravda, že od r. 1870 papež nesúčastňoval se mezinárodních kongresů politických a není též pochyby, že ony kusy ruského programu, jež vztahují se k válce, dotýkají se méně interessů Sv. Stolice. Haagská konference míru neměla však ani tak politický neb diplomatický jako spíše všeobecně kulturní ráz a v té příčině jest vyloučení papeže, jakožto suveréna a představitele světové duchovní a mravní moci z díla míru co nejvíce želeti. Kromě odporu Italie přispěla k němu asi též okolnost, že vedoucí nyní velmoci (Rusko, Anglie, Německo) nejsou katolické a nepokládají katolicismus a jeho hlavu více za tak významného činitele mezinárodního řádu, jakým byl ve středověku a ještě v r. 1815. Přes to byla nepřítomnost zástupce Sv. Stolice na konferenci pociťována a královna Vilemína sama zvlášť ještě před zahájením konference požádala Lva XIII. o podporu díla konferenčního, kterouž ji papež též zvláštním vřelým telegramem ujistil.[3])

Delegáti súčastněných států na konferenci vybráni byli jednak z diplomatů, jednak z odborníků vojenských a právnických. Při různém počtu delegátů jednotlivých států (úhrnem 137), měl každý stát toliko jeden hlas, jenž příslušel delegátům plně zmocněným.

---

[1]) Jihoamerické republiky nebyly zvány prý pro to, ježto r. 1890 Chile odmítlo účastenství na panamerickém kongressu; Brasilie sřekla se prý účastenství pro spořivost a t. p. Spíše však bude asi hlavní příčinou nezvaní těchto španělských států odpor Severoamerické Unie, po případě nechuť oněch republik k Spojeným Státům. Srv. *Mérignhac*, l. c., str. 12 násl. — *Holls*, l. c., str. 35 lituje zvláště, že nemohl se účastniti konference mimo jiné Calvo (Argentina), znamenitý učitel práva mezinárodního.

[2]) Srv. k této otázce: *Mérignhac*, l c, str. 14 násl.; *Holls*, l. c., str. 338; *Goyau:* La conférence de la Haye et le Saint Siège (Revue de deux Mondes, CLIV. (1899), str. 591 násl.; *C. Giovannini*, l. c. (předmluva od R. Murri); *H. Lammasch*, l. c., str. 4; *Suttner*, l. c., str. 306 a Anhang XLIII.; *Mémorial* diplomatique, 1899, No. 21, str. 343 a No. 32, str. 516. Ruská vláda měla úmysl Sv. Stolici ke konferenci vyzvati. K poselství cara Mikuláše II. ze dne 24. srpna 1898 a k cirkuláři hr. Muravěva ze dne 30. prosince 1898, jež byly též papeži zaslány, slíbil kardinál Rampolla plnou podporu Lva XIII. zvláště pokud jde o otázku rozhodčího soudnictví mezinárodního. Chování sv. Stolice před konferencí bylo vůbec takové, že nemohlo odůvodňovati námitky vlády italské. Italský spisovatel práva mezinárodního *Siotto-Pintór* (l. c., str. 23) nazývá opomenutí Vatikánu »un gravissimo errore« »Dějiny musely zaznamenati vyloučení představitele moci, která po 18 set let na světě se upevnila přinášejíc mír lidem dobré vůle, z konference míru« (*Chrétien*, cit. u *Mérignhaca*, l. c., str. 18).

[3]) Srv. *Conférence de la Paix*, 1. část, str. 210 násl. List královny Vilemíny a odpověď Lva XIII. byly čtěny v závěrečné schůzi konference 29. července 1899 a připojeny k protokolu.

Digitized by Google

Delegáty *rakousko-uherskými* byli: velvyslanec hr. *R. Welsersheimb* (odborný přednosta v zahraničném úřadě), *A. Okolicsany* d' Okolicsna. vyslanec v Haagu, *G. Merey* de Kapos-Mere, legační rada a přednosta praesidiálního úřadu ministerstva zevních záležitostí, Dr. *H. Lammasch*, professor university Vídeňské; podplukovník generálního štábu *V.* v. *Khuepach-Haslburg* a korvetní kapitán hr. *St. Soltyk.* Ze zástupců ostatních států buďtež zde uvedena aspoň některá jména známější. *Německo* zastupovali: velvyslanec v Paříži hrabě (nyní kníže) *Münster*, *K.* svob. p. *Stengel*, professor university v Mnichově, Dr. *Ph. Zorn*, professor university v Královci (nyní v Bonnu), plukovník *Gross* von *Schwarzhoff* (jenž od té doby jakožto generál zahynul v Číně), lodní kapitán a attaché *Siegel. Rusko* vyslalo znamenitého diplomata sv. p. *Staala*, velvyslance v Londýně, dále autoritu v oboru práva mezinárodního, *B.* z *Martensu*, professora university Petrohradske a poradce ruského úřadu zahraničného, státní rady *Basily-a* a *Raffalowiche*, plukovníky *Gilinského* a hr. *Baranceva*, fregatního kapitána *Šeina* a poručíka námořního *Ovčinnikova. Anglii* delegováni byli: Sir *J. Pauncefote*, velvyslanec ve Washingtonu (původce návrhu smlouvy anglo-americké v příčině stálého soudu rozhodčího), *H. Howard*, vyslanec v Haagu, viceadmirál *J. Fisher*, generalmajor *J. C. Ardagh. Francii* zastupovali: *L. Bourgeois*, býv. ministerský předseda, baron d' *Estournelles* de Constant, býv. vyslanec, *L. Renault*, professor právnické fakulty v Paříži. Delegáty *Spojených Států* Severoamerických byli: Mr. *White*, velvyslanec v Berlíně, *Seth Low*, president university Columbia v New-Yorku. *F. W. Holls,* advokát v New-Yorku, námořní kapitán *A. T. Mahan*, Delegaci *italské* stál v čele hr. *Nigra*, velvyslanec ve Vídni; *španělské* vévoda z *Tetuanu,* býv. ministr záležitostí zahraničních. Ze zástupců ostatních menších států buďtež uvedeni: *A. Beernaert,* ministr a předseda sněmovny, senátor chev. *Descamps,* professor university v Lovainu (Belgie); Jonkheer *A. P. C.* van *Karnebeek,* býv. ministr zahraničních záležitostí, generál *J. C. C.* den *Beer Portugael*, býv. ministr války, *T. M. C. Asser*, státní rada (t. č. předseda institutu »de droit international«), *F. N. Rahusen* (Hollandsko); *E. Rolin* (chefredaktor »Revue de droit international«), konsul (Siam), *A. Beldiman*, vyslanec v Berlíně (Rumunsko), *Delyannis*, býv. předseda ministerstva (Řecko), Dr. *V. Veljkovič,* professor university v Bělehradě (Srbsko), Dr. *A. Roth*, vyslanec v Berlíně (Švýcarsko), sv. p. *Bildt*, vyslanec v Římě (Švédsko-Norsko), *Turkhan* paša, býv. ministr zahraničních záležitostí (Turecko a j.[1])

---

[1]) O zevním průběhu konference, charakteristice osobností delegátů, jich vzájemných stycích, o konferenčním ruchu v Haagu, o slavnostech a j. srv. *B. Suttner,* l. c.; Mémorial diplomatique, 1899; *Lammasch,* l. c., str. 4 násl.; *Martens*, l. c., str. 13 násl.; *Mérignhac*, l. c., str. 28 násl.; *Holls*, l. c, str. 322 násl. Mimo jiné uspořádána byla k návrhu delegace americké stkvělá slavnost na počest *H. Grotia* v Delftu (kdež jest pohroben) dne 4. července 1899 (sr. *Holls*, l. c., str. 535 násl.).

Digitized by Google

Konferenci zahájil dne 18. května 1899 hollandský ministr zahraničních záležitostí *Beaufort*, k jehož návrhu zvolen byl první delegát ruský sv. p. *Staal*, za předsedu. V druhé schůzi plenární rozdělila se konference ve tři hlavní komisse: 1. pro otázky zastavení zbrojení a válečné techniky (čl. 1., 2., 3., 4. ruského programu); 2. pro rozšíření konvence Ženevské a revisi deklarace Brusselské (čl. 5., 6. a 7.); 3. pro otázky dobrých služeb, prostředkování a rozhodčího soudu (čl. 8.). Zvláštní komisse (Commission des adresses et petitions) zřízena byla k prozkoumání četných petic a pamětních spisů podaných konferenci (petice Poláků, Finnů, Armenů, Makedonců, Mladoturků a j.), jichž projednávání, poněvadž nesouviselo přímo s programem, ve smyslu cirkuláře hr. Muravěva konference odmítla.[1])

Sestavení komissí a vůbec přípravná organisace formální byly předmětem dosti obtížných diplomatických porad předběžných mezi prvními delegáty [2]) po celý první týden, tak že práce komissí počaly teprv 23. května. Konference rokovala jazykem francouzským; tu a tam promluveno bylo však též anglicky, německy a vlašsky patrně k vytčení rovnoprávnosti jazyků těchto. Snesení většinová byla ovšem ve věcech zásadních vyloučena s ohledem na suverenitu zastoupených států, což při obecné snaze, dospěti k výsledkům positivním, stěžovalo neobyčejně jednání. Hlasováno bylo dle abecedního pořadu států v názvosloví francouzském (Allemagne, Amérique États-Unis, Autriche-Hongrie, Belgique atd.). Veřejnost byla ze schůzí konference i z komissí vyloučena.

Těžiště prací spočívalo v komissích; plenum odbývalo celkem 10 schůzí, ve kterých stala se formální snesení o návrzích komissí. V poslední schůzi dne 29. července 1899 podepsán byl závěrečný akt (Acte final) s příslušnými snesenými konvencemi, deklaracemi a přáními, načež po řečech předsedy a některých předních delegátů konference ukončena.

K závěrečnímu aktu připojeny jsou jakožto výsledky konference:

a) 3 konvence: 1. konvence o smírné úpravě mezinárodních sporů; 2. konvence o právu a obyčejích války pozemní; 3. konvence o užití zásad konvence Ženevské ze dne 22. srpna 1864 ve válce námořní;

b) 3 deklarace: 1. zákaz metání střeliva a třaskavin s balonů neb jiným novým způsobem obdobným; 2. zákaz užívání střeliva, jehož je-

[1]) Srv. *Mérignhac*, l, c., str. 11 násl.; *Holls*, l. c., str. 326 násl. Konference a její členů došly spousty adress, přípisů, telegramů, návrhů všeho druhu a obsahu od jednotlivců, společností přátel míru, z výborů utlačovaných národností. Připuštění jich na pořad rokování konference bylo by vedlo k politickým debatám, po případě ku zmaru konference samé. »Jsme — pravil jeden z delegátů — konference shromážděná za určitým cílem a nikoliv kongress jako byl kongress Berlínský z r. 1878, jenž mohl se zabývati všemi otázkami, ježto byl shromážděn, aby přezkoumal smlouvy, kteréž přeměnily mapu Evropy« (*Mérignhac*, l. c.. str. 11, 12).

[2]) Srv. *Livre Jaune* (Mémorial dipl., 1900, No. 16, str. 250 ve zprávě delegace francouzské).

Digitized by Google

diným účelem jest šíření plynů zádušných neb omamujících; 3. zákaz užívání kulí, jež se v lidském těle snadno rozšiřují neb splošťují;

c) resoluce v příčině omezení břemen vojenských;

d) 6 přání: 1. v příčině brzké revise konvence Ženevské svoláním zvláštní konference; 2. v příčině práv a povinností neutrálů, jakožto předmětu rokování příští konference; 3. v příčině dalšího studování vládami súčastněnými otázek technických, týkajících se pušek a děl; 4. v příčině dalšího uvažování vlád o možnosti omezení zbrojení; 5. v příčině nedotknutelnosti soukromého majetku ve válce námořní (odkaz k příští konferenci); 6. v příčině úpravy bombardování přístavů, měst a míst ve válkách námořních (odkaz k příští konferenci).[1])

S výhradou ratifikací podepsána byla do vyhražené lhůty 31. prosince 1899 konvence 1. o smírném vyřizování sporů mezinárodních všemi státy. Spojené Státy Severoamerické připojily k podpisu svému doložku ve smyslu doktriny Monroeovy a rovněž rumunská vláda přidala zvláštní výhradu.

Konvence 2. o právu války nebyla dosud podepsána Čínou; Anglie a Německo podepsaly ji s jistými výhradami. V konvenci 3. o rozšíření konvence Ženevské na válku námořní bylo nutno k docílení všech podpisů vypustiti čl. 10.

Deklaraci 1. o zákazu metání střel s balonů nepodepsala Anglie, obě další deklarace pak Anglie a Spojené Státy Severoamerické.[2])

Všechny konvence a deklarace konference Haagské, kromě konvence 1. o smírném vyřizování sporů mezinárodních jsou t. zv. *konvence otevřené* (conventions ouvertes), tak že k nim později mohou přistoupiti i jiné státy na konferenci nesúčastněné. V příčině konvence 1. týkající se smírného vyřizování sporů mezinárodních, otázka tato zavdala podnět k velmi choulostivým jednáním v komissi závěrečného aktu, při kterých, tak jako ohledně zvaní, šlo opět o politické snahy po vyloučení Sv. Stolice, Transvaalu a jihoamerických republik. Na konec docílena byla shoda v ten smysl, že zůstaveno jest pozdějšímu sjednání států signatárních, aby stanoveny byly podmínky, za kterých by mocnosti na konferenci nezastoupené ke konvenci této mohly přistoupiti. Konvence tato jest tedy *konvencí uzavřenou* (convention fermée).[3])

[1]) Redakce závěrečného aktu a ostatních doplňků ku snesenym konvencím, deklaracím a přáním, pak upravení otázek datování, podpisů, ratifikace, jakož i otázky možného pozdějšího přistoupení mocností na konferenci nesúčastněných svěřena byla zvláštnímu výboru (commission de l'Acte final), jehož předsedou byl *Asser* a zpravodajem prof. *L. Renault.*

[2]) Srv. Dr. *K.* v. *Stengel,* l. c. (v »Deutsche Juristen-Zeitung«, 1901, No. 15, str. 340). Ratifikace nedošly dosud od Číny, Lucemburska. Turecka a Srbska.

[3]) Srv. *Lammasch*, l. c., str. 18; *Livre jaune* sur la Conférence intern. de la Paix (Mémorial diplomatique, 1900, No. 30, str. 477); *Mérignhac,* l. c., str. 34 násl.; *Holls,* l. c., str. 332 násl. Uzavření konvence 1. požadovaly zvláště Anglie, Italie a Spojené Státy Severoamerické.

Digitized by Google

III.

1. Zastavení zbrojení, omezení ve výzbroji.[1]) Komisse 1. pro otázky zbrojení a válečné techniky (čl. 1—4 ruského programu) za předsednictví *Beernaerta* (Belgie) rozstoupila se ve dva užší výbory pro válku pozemní a válku námořní (předseda *J. van Karnebeek*). Čl. 1. ruského programu (zastavení zbrojení) vyhražen byl plné komissi.

Užší výbor pro *válku pozemní* rokoval pořadem o výzbroji pěchoty, dělostřelectva, o kulích výbušných, o druzích prachu, o užívání třaskavin a o prostředcích destruktivních dosud nevynalezených téměř bez výsledku. Odborná rozprava ukázala, že nemožno jest ukládati státům omezení nějaká v této příčině a zastaviti technické pokroky ve válečné výzbroji. Toliko ve dvou otázkách docílena byla shoda aspoň většiny zástupců států konferenčních. Přes odpor delegátů anglických, kteří usilovali o zachování volnosti v příčině užívání kulí t. zv. dum-dum,[2]) a delegátů severoamerických, kteří nechtěli vzdáti se účinných

---

[1]) K pořadu jednání 1. komisse vztahují se v úřední sbírce hollandské vlády *Actes et documents* etc. kusy: A 1, Memorandum du Prince de Metternich (ex Martens, Recueil des traités IV.); A 2, Lettre de Napoléon III. aux Souverains de l'Europe, 4. XI. 1863 (Annuaire dipl. 1863); A 3, Proposition de M. Rolin-Jaequemyns (Revue de dr. int. 1887); A 4, Opinion de M. Lorimer sur la question du désarmement (ibid. 1887); A 5, Réflexions sur les armements croissants de l'Europe par le Comte Kamarowski (ibid. 1887); A 6, Limit of permanent military force (Dudley Field, Draft outlines of an intern. code, 528); A 7, Opinion de M. Mérignhac (Traité de l'arbitrage intern., 512); A 8, Opinion du Cons. d'État Johann von Bloch (Der Krieg, VI.); A 9, Opinion de Bastiat (Ce qu'on voit et ce qu'on ne voit pas, ch. II.); A 10, Opinion du Prince L. E. Obolinski (Novosti); B 4, Convention de St. Pétersbourg, 1868. — Srv. též příslušné protokoly 1. komisse a konference v úřední sbírce »*Conférence intern. de la Paix* etc.« a z obšírnějších výkladů cit. zvl. *Mérignhac*, l. c., I. part., str. 41 násl.; De *Lapradelle*, *La conférence de la Paix* (v Revue générale de droit international public, red. Pillet-Fauchille, VI., 1899, str. 659 násl.); *Holls*, l. c., chap. III, str. 66 násl.; *Zorn*, l. c., str. 126 násl., 128 násl. Pokud jde o dřívější literaturu v otázce odzbrojení srv. *shora* pozn. 7 k str. 8; k tomu též *E. Catellani*, Realtà ed utopie della pace, Torino, Roux Frassati, 1899, str. 103 násl.; *A. Pillet-P. Fauchille*, La question du désarmément et la note du Tsar Nicolas II. (v Revue générale de droit intern. public, 1898 str. 687 násl.) a pod týmž záhlavím ve formě enkety další články *F. Stoerka*, *H. Lammasche*, *Fr. Despagneta*, *A. Mérignhaca*, *Rouarda de Card*, *Brusy*, *P. Fiore-a*, *M. R. Vesniče*, *N. Droze* (str. 695 násl.).

[2]) Míněny jsou deklarací touto předem kule olověné, jichž tvrdý (niklový neb ocelový) plášť nekryje špičku. Kulí těchto, nazvaných (dle arsenálu poblíž Kalkutty) »dum-dum« (humoristicky »soft noised bullet«) užívá Anglie ve válkách koloniálních. Mimo Anglii bylo často z odborných kruhů i v zákonodárných sborech k tomu poukazováno, že kule dum-dum jsou nelidským

Digitized by Google

prostředků ve válce námořní, uznala většina komisse i konference za dobré usnésti se předem na dvou *deklaracích* zakazujících jednak užívání střeliva, jehož jediným cílem jest šíření plynů dusivých neb omamujících, jednak užívání kulí, jež se roztahují neb snadno splošťují v těle lidském, jakož kulí s tvrdým obalem, nepokrývajícím úplně jádro neb opatřeným vruby.

V příčině užívání balonů ku střelbě pak snesena jednohlasně další *deklarace*, dle níž »mocnosti se smlouvající souhlasí na dobu pěti let se zákazem metati střely a třaskaviny shůry s balonů neb jiným obdobným spůsobem novým.«

Deklarace tyto směřující podstatně k humanisaci války doplňují a rozšiřují známá ustanovení *Petrohradské deklarace* z r. 1868, zakazující užívání třaskavých nábojů neb střel plněných žhavými neb zápalnými látkami pod 400 gr.[1])

Užší výbor pro *válku námořní*, jenž radil se o zákazu užívání nových střelných zbraní, třaskavin a silnějších druhů prachu, pak o omezení užívání neobyčejně účinných nynějších třaskavin a o zákazu torped podmořských neb ponorných i jiných podobných zkázonosných strojů, nedospěl vůbec k žádným snesením, ježto delegáti na základě instrukcí svých vlád, zvláště delegáti velmocí námořních s ohledem na nynější světovou situaci politickou nebyli s to přistoupiti na ruské návrhy v komissi formulované.

Pokud jde konečně o hlavní a dalekosáhlou otázku *omezení branných sil a vojenských rozpočtů*, nebyly naděje na výsledek předem

střelivem, ježto se nárazem v těle nepravidelně splošťují a rozšiřují, spůsobujíce tím kruté bolesti a nezhojitelné rány. V živé debatě, která rozpředla se o tomto střelivu na konferenci Haagské, hájili delegáti angličtí (Sir John *Ardagh*) užívání dum-dum kulí proti nevzdělaným fanatickým nepřátelům a divochům, jež dle zkušeností obyčejná kule pušky Lee Metford malého kalibru nečiní k boji nespůsobilými (hors de combat). Kromě toho popírali vůbec, že by tyto kule působily zvláštní bolesti. Anglická vláda připravila též zvláštní úřední prohlášení v tomto smyslu (otištěno dle angl. Blue-book, 1899, u *Hollse*, l. c., str. 115 násl.) k protokolu konferenčnímu, od něhož však upustila, hlasujíc (zároveň se Spojenými Státy a za abstinence Portugalska) proti většinou přijaté deklaraci. Srv. o této zajímavé debatě konferenční *Mérignhac*, l. c., str. 82; *Lapradelle*, l. c., str. 692 násl.; z opáčného stanoviska *Holls*, l. c., str. 98 násl. *Lapradelle* (l. c.) míní, že deklarace přijatá proti hlasu Anglie, legitimuje právě tím spíše anglickou praxi válečnou, kteráž byla do té doby již ve smyslu Petrohradské konvence z r. 1868 odsuzována.

[1]) Závěrečná akta Petrohradské konvence z r. 1868 vyhradila výslovně pozdější dohodě signatárních mocností úpravu otázek nových vynálezů vědy s ohledem jednak na nutnosti války, jednak na zákony lidskosti. Shora uvedené deklarace konference Haagské nejsou však textem svým připojeny přímo ke konvenci Petrohradské, nýbrž odvolávají se úvodem toliko na »sentiments, qui ont trouvé leur expression dans la Déclaration de St. Pétersbourg«, jelikož některé státy konferenční do r. 1899 nepřistoupily ještě ke konvenci Petrohradské. — Deklarace Haagské platí (dle zvláštní doložky) toliko pro války mezi dvěma neb více státy signatárními; nikoliv však, připojí-li se k jedné válčící straně nějaká mocnost nesignatární.

Digitized by Google

již valné, a šlo tudíž více o čestný úspěch ruských návrhů v této příčině podaných. Ruský program nežádal »odzbrojení«, kteréž mu podkládali přepjatí přátelé míru, neb zlovolní jeho odpůrci, nýbrž toliko dočasné zastavení stále stoupajícího zbrojení.[1])

Dle konkretního obezřetně omezeného návrhu ruského (*Žilinsky*) měly se mocnosti zavázati na dobu pěti let, že nerozmnoží nynější branné síly (vyjímajíc vojska koloniální); kontingent tento měl býti stanoven; vojenské rozpočty nynější neměly se po pět let zvýšovati.[2]) V pozoruhodném všeobecném rokování o těchto návrzích bylo sice zlo ozbrojeného míru v poselství cara Mikuláše II. tak případně vytčené více méně uznáváno, avšak dobrá vůle nepřekonala rozhodný odpor zvláště Německa a států jemu politicky blízko stojících. Obratným mluvčím opposice proti návrhům ruským byl plukovník *Gross v. Schwarzkoff,* jenž ujišťoval, že Německo ozbrojeným mírem nikterak netrpí, nýbrž naopak v blahobytu prospívá a v životní míře lidu pokračuje, že národ německý nepokládá brannou povinnost za břemeno, nýbrž za svatou vlasteneckou povinnost a že konečně není možno nalézti stejného měřítka pro hodnotu vojenských kontingentů různých států aniž kontrolovati jich skutečný stav bez újmy suverenity státní.[3]) Vedle nesmiřitelného stanoviska Německa objevily se též obavy států ve výzbroji méně pokročilých; menší státy řídily se namnoze stanoviskem velkých, jichž politickému vlivu podléhají.

Technické vojenské užší výbory, které pak o ruských návrzích podrobněji se radily, uznaly na konec: že by bylo velice obtížno i pro dobu pětiletou ustáliti kontingenty branné, aniž by zároveň jiné otázky národní obrany byly upraveny, jakož i že by bylo neméně obtížno mezinárodní konvencí tuto obranu stanoviti. Aby za toho stavu věci konference aspoň o principu zbrojení projevila své mínění, navrhl fran-

[1]) Srv. výklad ruského delegáta bar. *Staala* v plné schůzi 1. komisse 23. června 1899 (*Conférence intern. de la Paix*, 2. partie, str. 28 násl.). »Il ne s'agit point d'utopie, ni de mésures chimériques Il ne s'agit pas de procéder à un desarmément. Ce que nons souhaitons, c'est d'arriver à une limitation, à un temps d'arrét dans la marche ascendante des armements et des dépenses« Srv. též obsah rozmluvy cara Mikuláše se známým předákem hnutí pro mír W. Steadem (*B. Suttner*, l. c, str. 158) a rozmluvy hr. Muravěva s bar. Suttnerovou (*tamtéž*, Anhang, VI. násl.), zprávu angl. velvyslance Sira Ch. Scotta na lorda Salisbury-a (*Holls*, l. c str. 11).

[2]) Plukovník *Žilinsky* poukazoval v odůvodnění návrhů těchto zejména k platným institucím septennátu v Německu a quinquennátu v Rusku. (Srv. *Conférence intern. de la Paix*, l. c., str. 31 násl.)

[3]) Srv. protokol schůze 1. komisse ze dne 26. června 1899 (*Conférence intern. de la Paix*, l. c., str. 36 násl.). Obratně vyvracel důvody Schwarzhoffovy zejména Léon *Bourgeois* ve schůzi komisse dne 30. června (str. 44 násl.) Ze shora zmíněných prohlášení kancléře hr. *Bülowa* v říšském sněmu německém (*Mémorial dipl.*, 1900, Nro. 9, str. 131 násl., srv. *shora* str. 23, pozn. 1.) jde na jevo, že delegáti Německa měli v příčině otázky této — patrně z nedůvěry k dvojspolku rusko-francouzskému — přesnou instrukci záporného rázu. Hr. *Bülow* naznačil přímo, že tato část ruského programu byla spíše sto »usnadniti cestu k válce« a že německá vláda nemohla v té příčině učiniti žádný ústupek k seslabení národních prostředků branných.

Digitized by Google

couzský delegát *L. Bourgeois* resoluci, kteráž pak jednohlasně byla přijata: »Konference pokládá *omezení vojenských břemen*, jež tíží v době přítomné svět, za *velice žádoucí* ku zvýšení hmotného a mravního blahobytu lidstva«.

Konference pak ku zprávě komisse snesla se kromě této resoluce na dvou *přáních:* (1.) aby otázky týkající se pušek a děl námořních byly odkázány úvaze vlád k tomu cíli, by docílena byla shoda v příčině používání nových typů a kalibrů; (2) aby vlády hledíce k návrhům na konferenci činěným, uvažovaly o možnosti shody v příčině *omezení branných sil na zemi i na moři a vojenských rozpočtů.*

2. *Rozšíření konvence Ženevské. Zákony a obyčeje války pozemní.* [1]) Komissi 2. za předsednictví prof. *Martense* (Rusko) připadl

[1]) Ve sbírce *Actes et documents* odnášejí se k předmětům rokování 2. komisse, pokud jde o *rozšíření konvence Ženevské:* B 2, Convention de Genève, 22./VIII. 1864; B 3, Articles additionnels du 20./X. 1868; B 9, Déclarations de la France, de l'Angleterre et de la Russie concernant les Articles additionels à la Conv. de Genève; B 10, Projet de révision de la Convention de Genève par M. Moynier; B 11, Programme de révision de la Convention de Genève proposé par le Conseil féderal suisse (1898). — V příčině úpravy *práva války:* B 1, Déclaration du Congrès de Paris (1856); B 5, Conférence de Bruxelles (1874); B 6, Propositions russes à la Conférence de Bruxelles (1874); B 7, Les lois de la guerre sur terre (Manuel adopté par l'Institut de dr. int. à Oxford, 1880); B 8, Règles sur le bombardement des villes ouvertes par des forces navales adoptées par l'Institut de dr. int. à Venise, 1896); B 12, Circulaire du Ministère des affaires étrangères des Pays-Bas relative au droit de prise, 13./II. 1873. — Srv. dále kromě příslušných protokolů 2. komisse a konference v *Conférence intern. de la Paix* zvláště zprávy *L. Renaulta* (I. part., str. 30 násl., III. part., str. 13 násl.) a *E. Rolina* (I. part., str. 47 násl. a III. part., str. 32 násl.). — Podrobnější výklady k této části díla konference Haagské podávají *Mérignhac*, l. c., II. partie, str. 93 násl.; *Lapradelle*, l. c., str. 700 násl.; *Holls*, l. c, chap. IV, str. 120 násl.; *Zorn*, l. c., str. 131 násl., 208 násl. Zvlášť k revisi konference Brusselské (k právu války pozemní) vztahuje se obšírný velmi pozoruhodný spis prof. *F. de Martense*, La paix et la guerre (La Conférence de Bruxelles de 1874. Droits et devoirs des belligérants, leur application pendant la guerre d'Orient, 1874—1878. La conférence de la Haye, 1899), trad. du russe par le Comte N. de Sancé. Paris, Rousseau, 1901 (str. XI. a 553), přepracované a rozšířené vydání r. 1878 vydané studie autorovy: Восточная война и Брюссельская конференція 1874—1878. Prvá část spisu jedná vůbec o základních otázkách práva války, druhá podává velice zajímavý přehled práva války v polním tažení rusko-tureckém. Soustavně pojednáno jest o Haagských konvencích v příčině práva válečného v nových vydáních: *Ф. Мартенсъ*, Современное международное право цивилизованныхъ народовъ, 4. vyd., II. sv., Petrohrad, 1900 (§ 106 násl.); *H. Bonfils* (P. Fauchille), Manuel de droit international public, 3 ed., Paris, Rousseau, 1901 (§§ 814, 1066—1267, 1280); Dr. *Fr. v. Liszt*, Das Völkerrecht system. dargestellt, 2. vyd., Berlin, Haering, 1902 (§ 39 násl. a Anhang, str. 388 násl.); Dr. *C. Gareis*, Institutionen des Völkerrechts, 2. vyd., Giessen, Roth, 1901 (§ 82 násl. a V. Anhang, str. 297 násl.). Starší předkonferenční obsáhlá literatura jest kromě toho zpracována a uvedena m. j. ve spisech: Dr. *C. Lueder*, Krieg und Kriegsrecht in Allgemeinen (v Holtzendorffově Handbuch d. Völkerrechts, IV. sv., § 47 násl.; Das Landkriegsrecht im Besonderen (tamtéž, § 90 násl.); *Geffcken*, Das Seekriegsrecht (tamtéž, § 121 násl.); Die Neutralität (tamtéž, § 128 násl); *A. Pillet*, Les lois actuelles de la guerre, Paris, 1898. Nové (2.) vydání P. spisu (z r. 1901) obsahuje též kommentovaný text konvencí Haagských (str. 449 násl.).

Digitized by Google

úkol právní humanisace války, jednak rozšířením konvence Ženevské na válku námořní (čl. 5. a 6. ruského programu), jednak kodifikací práva války na základě výsledků konference Brusselské z r. 1874 (čl. 7.). K tomu cíli zřídila dva užší výbory; předsedou prvého byl *T. M. C. Asser* (Hollandsko), zpravodajem prof. *L. Renault* (Francie), předsedou druhého prof. *Martens*, zpravodajem *E. Rolin* (Siam).

a) *Rozšíření konvence Ženevské ze dne 22. VIII. 1864 na válku námořní* bylo jedním z důtklivých požadavků právní politiky mezinárodní. Konvence ta, jíž náležejí dnes veškeré evropské a vzdělané mimoevropské státy, stanovila, jak známo, zásadně neutrálnost (nedotknutelnost) a vzájemnou ochranu ambulancí a polních nemocnic, státních i soukromých (za jistých okolností též domů obyvatelstva), jakož i personálu zdravotnického (lékařů, výpomocných osob, milosrdných sester, duchovních, služebnictva a j.) a sice i v tom případě, kdyby nemocnice upadla v ruce nepřátelské, pokud tu jsou ranění neb nemocní, již přijímají se v ošetření bez rozdílu národnosti. Tito odesíláni jsou po uzdravení svém bez průtahu do svého domova, jsou-li k dalšímu boji neschopni. Předměty a nástroje nemocniční propadají však kořistnému právu vítěze. Znakem veškerých předmětů a osob činících nárok na neutralitu dle konvence Ženevské jest vedle národních barev švýcarský červený kříž v bílém poli.

Od roku 1864 bylo často na četné mezery a nejasnosti konvence Ženevské důvodně naříkáno.[1]) Za jednu z nejcitelnějších mezer zvláště po zkušenostech válek rakousko-italské (1866) a severoamericko-španělské (1898) a s ohledem na rozmach koloniální politiky námořními konflikty hrozící, všeobecně uznáváno bylo omezení konvence na válku pozemní, kdežto ve válce námořní pomoc raněným a nemocným platila za akt nepřátelský po případě za porušení neutrality. K tomu cíli sešla se již r. 1868 nová konference v Ženevě, kteráž usnesla se na t. zv. *dodatečných článcích* (articles additionnels) ze dne 22. VIII. 1868, z nichž čl. 6.—14. týkají se rozšíření konvence Ženevské na válku námořní. K ratifikaci článků těchto však pro zásadní námitky námořních velmocí (Francie, Anglie, Španělska a Ruska, zvláště proti čl. 9. a 10.) vůbec nedošlo a rovněž pozdější veškeré pokusy o docílení shody mi-

---

[1]) K nejlepším kritickým a historickým studiím o konvenci Ženevské, o její nedostatcích a návrzích opravných náleží spis *C. Luedera*, Die Genfer Convention. Erlangen 1876. Mnoho psal o věci té zvláště *G. Moynier*: Étude sur la Convention de Genève, Paris 1870; La Croix-Rouge; son passé et son avenir, Paris 1882; La revision de la Convention de Genève, Genève, 1898, a j.; *J. C. Buzzati*, La cinquième conférence internationale des Sociétés de la Croix Rouge (Revue de dr. intern., XXVI., 1894, str. 9 násl); *J. Delpech*, A propos de la Convention de Genève et des Sociétés de la Croix-Rouge (v Revue générale de droit intern. public, 1901, str. 586 násl); *J. H. Ferguson*, The international Conference of the Hague, Hague, 1899 (str. 54 násl.); *Martens*, La paix et la guerre, chap. VIII, str. 430 násl.; *Contuzzi*, La convenzione di Ginevra studiata nelle sue origini e nel suo sviluppo sino alla Convenzione dell' Aja del 29. I. 1900, Milano, 1900; *Cauwès*, L'extension des principes de la Convention de Genève aux guerres maritimes, Paris, 1899.

Digitized by Google

nuly se s účinkem. Za příznivější situace ujala se konference Haagská k ruskému návrhu znova revise dodatečných článků z r. 1868, »aby konečně — dle slov zpravodaje prof. *Renaulta* — učiněno bylo zadost přáním dlouho již projevovaným osobnostmi i společnostmi nad jiné oprávněnými, by námořní válka nepostrádala živlu lidského a soustrastného, jejž konvence Ženevská vnesla do války pozemní «

Úkol tento znesnadňovala značně zásadní různost běžného obecného práva ve válce pozemní a námořní (kdež neplatí nedotknutelnost soukromého majetku), pak nedokonalost právního stavu ve vzájemných poměrech neutrálů a států válčících. Konference Haagská nechtějíc, po případě nemohouc tyto obory práva mezinárodního zásadně upraviti,[1] omezila se na zlepšení a přispůsobení dodatečných článků daným poměrům, nepřistoupivši s druhé strany k návrhům některých delegátů (*Odier*, *Stengel*), dle nichž měly býti vysloveny toliko jisté zásady s odkázáním podrobností ku zvláštní konferenci.

Konvence komissí navržená a zpravodajem prof. *L. Renaultem* výtečně zdůvodněná upravuje jednak poměry lodí konajících službu špitální (čl. 1.—6.), jednak personálu ošetřujícího (čl. 7.) a konečně raněných, nemocných a trosečných (naufragés) (čl. 8.—9.). Pod zvláštní ochranou konvence té jsou lodě špitální *výhradně k tomu cíli* vyzbrojené státy válčícími, neb též osobami soukromými neb úředně uznanými společnostmi pomocnými států těchto neb států neutrálních. Další podmínkou ochrany (a zároveň zárukou proti podvodům) jest jmenovité oznámení lodí těch dříve než zahájí své úkony, pak zevní označení vlajkou červeného kříže[2] (vedle vlajky národní) a bílým nátěrem se zeleným (po případě červeným) pruhem vodorovným a u lodí obou posléze uvedených kategorií kromě toho úřední ověření (commission officielle) státu, jemuž náležejí.

Ochrana lodí špitálních — konvence vyhnula se nepřípadnému výrazu Ženevské konvence »neutralita«[3]) — záleží v tom, že jest jich šetřiti (sont respectés) a nesmějí býti vzaty (ne peuvent être capturés),

[1]) *P. Fauchille*, Les secours aux blessés, malades et naufragés dans les guerres maritimes (v Revue générale de droit intern. public, 1899, str. 291 násl.) navrhoval úpravu na základě nových zásadních ideí. Dle jeho návrhu měly by se zříditi pro službu špitální dvě špitální flotilly, jež by se připojily k oběma stranám válčícím; jedna byla by stálá (nemocniční lodě), druhá hybná (sběrací ambulance). Lodě ty nesly by toliko mezinárodní vlajku červeného kříže (nikoliv vlajky národní). O obtížích provedení tohoto návrhn srv. *Mérignhac*, l. c. 117 násl.; *Lapradelle*, l. c. str. 707; *P. Bajer*. La Croix-Rouge dans les guerres maritimes futures (v Revue générale de droit intern. public, 1901, str. 225 násl.).

[2]) Odvolávajíce se k připuštěné praxi požadovali delegáti nekřesťanských států úpravu otázky užívání znaku půlměsíce (Turecko), slunce (Persie), a plamene (Siam) na místě červeného kříže (srv. *Conférence intern. de la Paix*, III part., str. 6, 8, 73), byli však odkázáni na povšechnou revisi konvence Ženevské (čl. 5.), kteráž odkázána jest k zvláštní příští konferenci.

[3]) Srv. o tom vývody prof. L. *Renaulta* ve zprávě komisse (*Conférence intern. de la Paix* I. part., str. 32 a III. part., str. 15).

Digitized by Google

jakož i že mají volný vstup do přístavů neutrálních. Jich povinností jest pomoc a ošetření raněných, nemocných a trosečných bez rozdílu národnosti, při čemž ovšem nesmějí překážeti pohybu válečných lodí, neb prokazovati jim jakoukoliv službu neb podporu jinou. Válčící strany mají v té příčině právo prohlídky (droit de visite), po případě právo dosazení komissaře na palubu k dohledu, jakož právo, dle okolností nakázati lodím těmto určitý směr neb stanoviště.

Jiné lodě (neutrálů), které by vzaly na palubu nemocné, raněné, neb trosečné osoby (sbírání neb doprava), nemohou sice z tohoto důvodu (ale také jen z tohoto) býti vzaty; nejsou však chráněny před vzetím, poruší-li nějak neutralitu. Obchodní lodě válčících stran ovšem podléhají vzetí dle práva dosavadního.[1])

Duchovní, lékařský a zdravotní personál vůbec (i na lodích vzatých) jest nedotknutelný a nesmí býti zajat. Opouštěje loď po vykonané povinnosti se svolením velitele, může vzíti sebou soukromé předměty a nástroje.[2]) Válčící strana, do jejíž rukou personál onen se dostává, nechť pečuje o jeho neztenčené požitky.

Ranění neb nemocní námořníci a vojínové na lodích vzatých buďtež bez rozdílu národnosti chráněni a ošetřeni zajímatelem. Nemocní, ranění a trosečni, kteří padnou do ruky nepřítele, platí za zajatce; zajímatel rozhodne, mají-li býti střeženi, neb dopraveni do přístavu vlastního, neb neutrálního neb i nepřátelského, v kterémžto případě ovšem nesmějí více během války službu válečnou konati.

Článek 10. konvence stanovil, že troseční, ranění a nemocní, kteří vyloděni byli se svolením úřadu místního v neutrálním přístavu, mají býti neutrálním státem — není-li tu jiného ujednání se státy válčícími — podrženi, po případě ošetřeni po čas války na útraty státu, jemuž náležejí, tak aby bojů více se účastniti nemohli. Ustanovení tato již v komissi vzbuzovala zvláště u zástupců malých států (Belgie, Švýcary, též Siam a Čína) obavy před břemeny z toho státům neutrálním vzcházejícími. Z jiných snad méně závažných důvodů zdráhaly se však později též některé jiné státy (Německo, Anglie, Severoamerické Státy a Turecko) přistoupiti vůbec k čl. 10., což Hollandská vláda oznámila za souhlasu Ruska (notou ze dne 29. ledna 1900) signatárním mocnostem s návrhem na vypuštění tohoto článku z konvence na prospěch jejího přijetí všemi státy konferenčními. Návrh ten byl všeobecně přijat.[3])

---

[1]) Výtky, jež konvenci v tomto kuse činí *Lapradelle* (l. c., str. 715) jsou sice případné, těžko však bylo bez prolomení přední zásady práva války námořní jinak poměry těchto lodí upraviti.

[2]) Dle Ženevské konvence není nemocniční material stran válečných nedotknutelným; rovněž nepřihlíží se tu k dobrovolnému ošetřování nemocných. V tom směru značí Haagská konvence pokrok. Srv. *Stengel*, l. c., (D. Juristen Zeitung, 1901, Nro. 15., str. 338).

[3]) Již *Zorn* (l. c., str. 136) pochybuje o správném řešení otázky čl. 10. (jenž nebyl mezi dodatečnými články z r. 1868, nýbrž vznikl z návrhu prof. *Renaulta*) a ukazuje k možnému případu války námořní mezi Ruskem spojeným s Francií proti Německu na bojišti Východního moře. Tím že by ne-

Digitized by Google

Čl 11.—14. konvence obsahují všeobecná ustanovení v příčině závaznosti toliko pro mocnosti signatární, ratifikace, výhrady přístupu a jednoroční výpovědi.[1])

Otázka *revise celé konvence Ženevské* při jednání o revisi článků dodatečných se přirozeně opětně namanula, nebylo však nesnadno se jí vyhnouti, jelikož nebyla v programu ruském a ježto vlády nevyslaly ke ke konferenci žádné delegáty lékaře.[2]) Konference v této příčině (k návrhu *Assera*) šetříc výslovně dosavadních předběžných kroků a čestného postavení Švýcarska v této věci usnesla se na *přání* »aby v brzku bylo přikročeno k svolání *zvláštní konference*, jež by zabývala se *revisí konvence Ženevské*«.

b) *Zákony a obyčeje války pozemní.* Smutné zkušenosti, jež poskytla v průběhu svém prusko-francouzská válka r. 1870—1871 po stránce neurčitosti, libovůle a nelidské krutosti v oboru práva válečného křesťanských národů vzdělaných byly caru Alexandru II. podnětem ku svolání mezinárodní konference do Brusselu r. 1874, kteráž měla se usnésti na pravidlech práva válečného závazných pro vojska států válčících, aby obyvatelé bezbranní i příslušníci branné moci ušetřeni byli běd a krutostí, jež nejsou příkazem válečné nutnosti.[3])

---

utrální Dánsko přijímalo raněné, mohla by vzejíti pro Rusko-Francii ohromná, snad rozhodující výhoda. — V příčině jednání o vypuštění či. 10. srv. *Holls*, l. c., str. 128 násl. Institut mezinár. práva v zasedání svém r. 1900 (Neuchatel) snesl se k návrhu *Renaultově* na přání, aby ustanovení vypuštěného čl. 10. konvence Haagské, mající i pro válčící strany i pro raněné a nemocné, jakož i pro práva a povinnosti neutrálů značný význam, byly znovu probrány jakožto předmět dodatečné konvence ke konvenci Haagské. (Srv. *Revue générale de droit intern. public*, 1900, str. 758 násl.)

[1]) Přístup ke konvenci mají mocnosti, jež náležejí neb přistoupí ke konvenci Ženevské z r. 1864. Týká se výhrada tato pouze Číny, Siamu a Mexika. Však i tyto státy podepsavše konvenci o válce pozemní, jsou s ohledem na čl. 21. odkazující v příčině raněných a nemocných ke konvenci Ženevské eo ipso konvencí touto vázány (Srv. *Liszt*, l. c., str 310).

[2]) Z týchž důvodů nevešla konference Haagská v jednání bližší o otázce zavedení trestních ustanovení v příčině přečinů proti konvenci Ženevské a zvláštních soudních instancí pro tyto přečiny uvnitř států súčastněných (dle návrhů *Moyniera* v mezinár. výboru červeného kříže r. 1872 a institutu mezinár. práva z r. 1895, zasedání v Cambridge). Totéž platí o otázkách připuštění soukromých společností pomocných ve válce pozemní, o zřízení zvláštního mezinárodního úřadu červeného kříže a j. Srv. *Mérignhac*, l. c., str. 148 násl.

[3]) Z dřívějších pokusů officielní byť i jednostranné kodifikace práva válečného zasluhuje zmínky instrukce, jež k příkazu presidenta Severoamerických Států Lincolna ve válce občanské (1861) prací věhlasného právníka Liebera a zvláštní komisse vojenské vydána byla vojsku v poli jakožto »Instruction for the governement of Armies of the United States in the field«. Instrukci tuto (157 článků) otiskl *Bluntschli*, Das moderne Völkerrecht der civilisierten Staaten als Rechtsbuch dargestellt (3. Aufl., 1878) str. 485 násl.; též *Pillet*, l. c., Les lois actuelles de la guerre, 2. vydání, str. 387 násl. V Evropě blahodárný příklad tento došel následování toliko u Ruska ve válce rusko-turecké.

Digitized by Google

Úspěchy v tomto směru částečně docílené konvencí Ženevskou z r. 1864 a Petrohradskou z r. 1868 nabádaly ruskou vládu, aby, pokračujíc v tomto směru hovícímu četným projevům mravního přesvědčení vzdělaných národů ve vědě a veřejném tisku, navrhla evropským státům všeobecnou úpravu obyčejového práva válečného se stanoviska křesťanské lidskosti.

Přes mnohé šťastně překonané obtíže politické a diplomatické [1]) sešla se konference Brusselská 27. července 1874 obeslána byvši delegáty všech evropských států.[2]) Již složení konference a komisse sestavené k předběžnému projednání ruského návrhu téměř výhradně z diplomatů a vojenských odborníků [3]) dalo rokování konference směr, který politickými úvahami a obavami zatlačoval právní i vojenskou stránku návrhu do pozadí a skončil nezdarem celého díla.

Kromě úvodního odstavce všeobecného, více theoretického rázu, o zásadách války, jedná osnova konvence Brusselské ve 4 oddílech a 71 článcích: (1) o vzájemných právech stran válčících (vojenská autorita na území nepřátelském, pojem válčící strany, kombattanti a nekombattanti, dovolené a zakázané prostředky ku škodě nepřítele, obležení a bombardování, vyzvědači, zajatci, nemocní a ranění); (2.) o právech válčících stran v poměru k osobám soukromým, v příčině rekvisicí a kontribucí; (3) o stycích a obcování válčících stran, parlamentářích, kapitulacích; (4) o repressaliích.[4])

Kdežto Anglie setrvala na svém tradicionálním stanovisku odmítajícím vůbec přesnější a závazné formulování práva válečného, spatřovaly malé státy v ruském návrhu zejména pokud šlo o práva vojsk okkupujících na území nepřátelském a o podmínky všeobecného po-

---

[1]) Nové výklady o dějinách konference Brusselské podává *Martens* (La Paix et la guerre, chap. III., str. 73 násl), jenž byl duševním původcem jejího svolání, autorem první osnovy mezinárodní konvence pro konferenci a jedním z členů její. Různé politické legendy o úskočných záměrech Ruska směřujících ku zmaru konference, zásadní odpor Anglie a opposice malých států jsou tu postaveny do jasného světla, jež padá odtud též namnoze na obtíže a výsledky konference Haagské. Srv. *týhož* l. c., La conférence de la Paix str. 22 násl. K tomu: T. E. *Holland*, Studies in international Law (Oxford, 1898), str. 59 násl.

[2]) Anglie obeslala konferenci obdrževši od ruské vlády výslovné ujištění, že kromě návrhu ruského ani poměry války námořní aniž vůbec zásady uznané práva mezinárodního nebudou probírány. Delegátu svému dala instrukci, aby rokování vůbec se neúčastnil a žádné snesení nepodepsal. Severoamerické Spojené Státy odvolávajíce se na doktrinu Monroeovu, konferenci neobeslaly.

[3]) Zástupce vědy práva mezinárodního vyslaly toliko Rusko (*Martens*), Německo (*Bluntschli*) a Belgie.

[4]) Text osnovy deklarace Brusselské: *Bluntschli*, Das moderne Völkerrecht, Anhang, str. 511. násl.; *Pillet*, Les lois actuelles de la guerre, str. 414. násl.; *Martens*, La paix et la guerre, Annexes, str. 523. násl.; *Actes et documents* etc., B 6. *Conférence intern. de la Paix*, III. part, str. 170 násl. otiskuje jej k srovnání vedle textu navrženého reglementu Haagského. K podstatným kusům obsahu Brusselské deklarace hleděno jest ve studii dra *Trakala*, O mezinár. právu naší doby (Osvěta, 1887).

Digitized by Google

zdvižení branného, nebezpečný »zákonník práv silnějšího«, »zákonník vpádu« na prospěch velmocí a na škodu národní obrany. Marně snažil se předseda konference baron *Jomini* (Rusko) v komissi i v plenu odpor tento překonati a opposici přesvědčiti o věcných a upřímných úmyslech návrhu v zájmu všeobecném. Návrh ruský nestal se závazným aktem mezinárodním. Členové konference podepsali toliko závěrečný protokol, ve kterémž konstatována jest kromě vzešlých růzností mínění všeobecná shoda o potřebě upraviti zákony a obyčeje války, jejíž účelem má býti toliko seslabení nepřítele bez zbytečných pohrom. Protokol ten byl zaslán všem súčastněným státům k dalšímu uvažování. Ruská vláda zamýšlejíc v brzku svolati novou konferenci do Petrohradu vyžádala si v r. 1874 náhledy kabinetů evropských o díle konference Brusselské; však následkem rozhodného odmítnutí z Anglie (počátkem r. 1875), pak povstání v Hercegovině a konečně vypuknutí války rusko-turecké další jednání v té věci ustalo.

Autoritativný vliv osnovy deklarace Brusselské pronikal však od té doby stále jak ve vědě mezinárodního práva tak v praxi válek pozdějších,[1]) zvláště když institut práva mezinárodního v sezení Haagském r. 1875 důkladným rozborem ujal se díla toho. Též pozdější institutem sdělaný »Manuel des lois de la guerre sur terre« (1880), a dle něho v některých státech vydané vojenské instrukce,[2]) jakož i jiné osnovy a výklady práva válečného spočívají v podstatě na deklaraci Brusselské, kteráž r. 1877 ve válce rusko-turecké prohlášena byla za závaznou pro ruské vojsko na území balkánském.[3])

[1]) Srv. *shora* str. 11 a tamtéž v pozn. 3. literaturu uvedenou. Na výsledcích konference Brusselské zakládají se namnoze příslušné části vědeckých osnov kodifikace práva mezinárodního, jež podali D. *Field*, *Bluntschli*, *P. Fiore* i soustavné výklady práva válečného po r. 1874.

[2]) Tak na př. ve Francii: Manuel de droit international à l'usage des officiers de l'armée de terre (*Mérignhac*, l. c., str. 170). Kongres vojenský (v Madridě 1892) všech států španělsko-portugalských (Evropy a Ameriky) snesl se na kodifikační osnově (dle Manuelu institutu), kterouž vláda španělská zavedla ve vojenských akademiích svých (srv. *Kebedgy*, l. c., Les lois de la guerre etc., str. 7 násl.). Srv. též *Holland*, l. c., Studies in intern. Law, str. 79 násl. — Text Manuelu institutu podávají: *Pillet*, l. c., str. 423 násl.; *Annuaire* de l'Institut de droit intern., V. 1882, str. 157 a násl.; *Actes et documents*, B 7.

[3]) Stalo se tak úkazem senátu ze dne 12./24. května 1877, o jehož obsahu a významu pro vývoj moderního práva válečného srv. *Martens*, La paix et la guerre, str. 216 násl. Úkaz (zákon) ruský otištěn byl též v *Revue* de droit intern. IX, 1877, str. 136 násl., zároveň s apellem institutu ku stranám válčícím a k veřejnému tisku (*tamtéž* str. 133 násl.). Rusko pokládalo se za mravně vázáno šetřiti zásad konference, k níž dalo podnět i hledělo zásady ty všemožně (denními rozkazy, proklamacemi, reglementy) uplatniti. Institut mezinárodního práva (v Curychu 1877) konstatoval nestranně, že žádná velmoc v 19. století neučinila tak závazných opatření k zachovávání smluv a práva války. Prof. *Martens* sám při hlavním velitelství sledoval pozorně válku po stránce práva mezinárodního. Zajímavé výsledky těchto studií obsahuje právě jeho uvedený spis, kdež stále jest přihlíženo jednak k osnově deklarace Brusselské, jednak též již k reglementu Haagskému.

Digitized by Google

Sledujíc tento vývoj v jeho souvislosti s hnutím za mírem a pokojem a s příznivější evropskou situací politickou mohla ruská vláda s valnou nadějí na konečný úspěch vsunouti revisi deklarace Brusselské do programu konference Haagské. V užším výboru k tomu ustanovenému, jehož předsednictví svěřeno bylo nad jiné povolané autoritě v oboru tom prof. *Martensovi*, zasedali vynikající odborníci právničtí i vojenští. Nechuť Anglie i obavy malých států, jevící se tentokráte spůsobem daleko mírnějším než na konferenci Brusselské, byly potud překonány, že na konec veškeré státy súčastněné — vyjímajíc neústupné Svýcarsko [1]) a Čínu — konvenci snesenou podepsaly a též ratifikovaly.

Po stránce formální snesena byla krátká *konvence* (*Convention concernant les lois et coutumes de la guerre sur terre)*, k níž připojen jest normální *reglement* (Réglement concernant les lois et coutumes de la guerre sur terre). Konvencí (5 článků) zavazují se státy signatární, k vydání instrukcí pro vojska pozemní, shodných s připojeným reglementem (čl. 1.). Tato formální úprava u porovnání s deklarací Brusselskou jest dojista výhodnější, ježto státy takto všeobecně zavázané samy z plné suverenity své omezují libovůli svých vojsk v poměrech k nepříteli a k obyvatelstvu nepřátelského území. S druhé strany č.ní se tím jistý ústupek zásadnímu stanovisku anglickému, dle něhož státy neměly býti vázány na určité normy konvencí, nýbrž podržeti plnou volnost ve vydání příslušných instrukcí dle zásad práva mezinárodního, jimiž se dosud řídily (*Sir John Ardagh*).[2]) Ústupek tento hověl rovněž

[1]) Spolková rada Švýcarská zaujímajíc neústupně stanovisko někdejší z r. 1874 proti deklaraci Brusselské, zvláště z důvodu úzkého vymezení pojmu válečné strany (čl. 1. a 2 konvence Haagské pokud jde o levée en masse) navrhla oběma komorám zdržení se ratifikace konvence této, kteréž ku zprávě prof. *Hilty*-a návrh ten, ač ne bez námitek (Rossel, Gobat, Secretan, Berthoud a j.) schválily. Srovn. podrobnosti a břitkou kritiku stanoviska švýcarského u *L. Renaulta*, La Convention de la Haye du 29. VII. 1899 concernant les lois et coutumes de la guerre sur terre et l'attitude de la Suisse (v Revue générale de droit intern public, 1901, str. 5 násl.). R. má za to, že odmítavé stanovisko Švýcarska (sdílené toliko ještě jen Čínou) jest rozhodně neodůvodněné, nepolitické a nepraktické, ba nebezpečné. Švýcarsko jest v jistém ohledu střediskem mezinárodního hnutí, sídlem četných mezinárodních institucí i jest Haagskou konferencí též vyzváno k způsobení revise konvence Ženevské; tím podivnější jest jeho chování se v této věci. Též prof. Bernské university *Kebedgy*, l. c., Les lois de la guerre et la Conférence de la Haye, str. 25 násl., neshledává v konvenci Haagské vážného nebezpečí pro podstatné zájmy Švýcarska, přimlouvaje se spíše za její schválení. Poznámka jeho, že Švédsko-Norsko (z podobných důvodů jako Švýcary) a Spojené Státy odpírají ratifikaci (str. 25 pozn.), není asi správná.

[2]) Jak *Zorn* (l. c., str. 210) dobře dokládá, jde tu o zásadní pojímání smluveného práva mezinárodního, kteréž dle názoru anglického stává se právem teprv ve formě práva jednotlivých států. Naproti tomu *Martens* za souhlasu většiny kommisse i konference pronikl s názorem opačným, dle něhož konvencionální závazek států má obligatorní význam pro státy se smlouvající (Srv. prohlášení Sira *J. Ardagha v Conférence intern. de la Paix*, III. part., str. 124 a prof. *Martense*, tamtéž, str. 86 a 124 násl.). *Zorn* sám (l. c.) ovšem jest toho náhledu, že smlouva mezinárodní zavazuje státy, avšak že právo mezinárodní toliko v pevné formě práva vnitřního (Landesrecht) stává se právem.

Digitized by Google

obavám malých států, jichž zásadní odpor namířen však byl ještě více proti oněm oddílům reglementu, kteréž stanoví jednak pojem válčících stran (čl. 1.—3.), jednak práva a povinnosti okkupujícího vojska vůči úřadům a obyvatelstvu zabraného území. Obratným a výmluvným způsobem hájil *Beernaert* (Belgie) stanovisko malých států proti návrhu, dle něhož hromadné pozdvižení obyvatelstva (levée en masse) proti nepříteli (za jistých podmínek), toliko ***na území nezabraném*** (territoire non-occupé) má pokládáno býti za válečnou stranu (belligérant), nikoliv zbraně se chápající obyvatelstvo na území nepřítelem okkupovaném. Delegáti malých států (Belgie, Švýcarska a Hollandska), k nimž připojil se i zástupce Anglie, spatřovali v ustanovení tom nebezpečné omezení vlastenecké krajní obrany země na prospěch mocných států. Rovněž zásadně vystupováno bylo z této strany proti »právům« vítěze na okkupovaném území (vybírání daní, používání úředníků, kontribuce, rekvisice a t. p.) na škodu slabého nepřítele.[1]) Námitky tyto hrozící (podobně jako v r. 1874) zmarem kodifikaci práva válečného, byly sice případnými vývody předsedy prof. *Martense*,[2]) za podpory jiných delegátů velmocí (*Žilinsky, v. Schwarzhoff*) vyvráceny poukázáním k tomu, že největším nebezpečím a zlem ve válce jest neurčitost práva, že stanovením práv okkupanta omezena jest libovůle, neomezené jinak faktické násilí vítěze (raison de guerre), že uloženy jsou mu tím zároveň určité povinnosti na prospěch práv slabšího odpůrce; uklidnění zástupců malých států a přistoupení konečné k přiměřeně upravenému reglementu o právu válečném stalo se však teprv návrhem zvláštní resoluce (*Martens*), kteráž vsunuta byla do úvodu konvence v následujícím znění:

Súčastněné státy přijaly v zájmu lidskosti a vzdělanosti v duchu myšlenek Brusselské konference z r. 1874 »četná pravidla k bližšímu stanovení a úpravě obyčejů války pozemní. Dle názoru vysokých stran se smlouvajících mají tato ustanovení, jichž sdělání vyšlo z přání po zmírnění běd války, sloužiti, pokud toho vojenské zájmy dopouštějí, válčícím za pravidlo jich jednání v jich poměrech vzájemných a k obyvatelstvu. Nebylo však možno, již nyní shodnouti se na ustanoveních, jež by vztahovala se k veškerým případům v praxi se vyskytujícím. S druhé strany nemohlo býti úmyslem vysokých stran smlouvu uzavírajících, aby případy nepředvídané, za nedostatku písemné úmluvy, zůstaveny byly libovolnému posouzení vojenských velitelů. Pokud nelze sdělati úplnější zákonník války, pokládají vysoké strany smlouvu uzavírající za vhodné stanoviti, že v případech, jež nejsou předvídány v přijatých pravidlech, obyvatelstva i válčící strany zůstávají pod ochranou a vládou zásad práva mezinárodního, jež se vytvořily z obyčejů platných mezi národy vzděla-

---

[1]) Srv. zvláště řeči: *Beernaerta* (*Conférence* intern. de la Paix, III. part., str. 111 násl., 152 násl., švýcarského plukovníka *Künzli-a* (*tamtéž* str. 154 násl.).

[2]) Srv. znamenité řeči předsedy komisse *Martense* naproti *Beernaertovi* (*Conférence* intern. de la Paix III. part. str. 113 násl., a proti S. J. *Ardaghovi* (*tamtéž*, str. 124 násl.).

Digitized by Google

nými, ze zákonů lidskosti a z požadavků veřejného svědomí. Prohlašují, že zvláště čl. 1. a 2. přijatého řádu v tomto smyslu pojímati sluší.« [1])

Kromě těchto úvodních zásadních vět a shora uvedeného obsahu čl. 1. upravují ostatní články konvence všeobecné otázky platnosti, ratifikace přístupu a výpovědi způsobem obdobným jako při deklaracích vojenských a při konvenci v příčině rozšíření konvence ženevské na válku námořní.

Připojený ke konvenci řád (*reglement*) čítá 60 článků a upravuje ve čtyrech oddílech: právní kvalifikaci válčících stran (belligérants), právní poměry zajatců, nemocných a raněných (I., čl. 1.—21.); nepřátelství, dovolené a nedovolené prostředky válečné, obležení a bombardování, poměry vyzvědačů a parlamentářů, kapitulace a příměří (II., čl. 22.—41.); práva a povinnosti vojenské autority na území nepřátelského státu (III., čl. 42.—56.); poměry internovaných a raněných osob stavu válečného na půdě neutrální (IV., čl. 57.—60.).

Za *válečné strany* (belligérants), pro něž platí zákony, práva a povinnosti války, mají býti dle reglementu pokládány: vojsko, milice a sbory dobrovolnické, mají-li v čele zodpovědného velitele, nesou-li určité z daleka rozeznatelné odznaky, užívají-li otevřeně zbraní a zachovávají-li při válčení zákony a obyčeje války (čl. 1.). Obyvatelstvo *nezabraného* území, kteréž při blížení se nepřítele z vlastního popudu sáhne ku zbraním, aby kladlo odpor vnikajícímu vojsku (levée en masse), aniž by bylo mělo čas organisovati se dle čl. 1., pokládá se za válečnou stranu, pokud zachovává zákony a obyčeje války (čl. 2.). »Levée en masse« v území okkupovaném nevyhovující podmínkám čl. 1. zůstává na dále pod pravidly *obyčejového* práva dosavadního, kteréž ovšem namnoze bude právem silnějšího, ač reglement sám dojista nevydává ani tyto obrance vlasti jakožto zločince libovůli vítěze. Pod ochranou práva mezinárodního nalézají se nekombattanti (úředníci, duchovní, zpravodajové, dodavatelé a j.) vojsko provázející (čl. 3.).

Právní postavení *zajatců* přesně a podrobně jest upraveno (v čl. 4.—20.); zajetí záleží v zajišťovacím opatření za náležitého šetření života, zdraví i majetku zajatců. Novotou u porovnání s deklarací Brusselskou jest organisace zvláštních poptáváren o zajatcích, požívajících jistých immunit mezinárodní povahy (sproštění poštovného, cla a t. p.). V příčině *raněných a nemocných* (čl. 21.) odkazuje reglement ke konvenci Ženevské.

[1]) K upokojení malých států přispělo kromě toho též všeobecné uznání zásady vyslovené anglickým delegátem *S. J. Ardaghem*, že nemůže býti účelem stanovení kvalifikace stran válčících, aby zmenšeno neb potlačeno bylo právo obyvatelstva země zabrané konati svou povinnost vzepřením se proti vpádu nepřátelskému všemi prostředky dovolenými, vlasteneckým odporem nejúčinnějším (srv. *Conférence intern. de la Paix*, III. part., str. 154). K názoru tomu klonilo se též zejména i Rakousko-Uhersko, kdežto delegát Německa (patrně dle instrukcí) určitě prohlásil, že nemohl by nijak hlasovati pro další rozšíření volnosti národní obrany než jak vymezena byla deklarací Brusselskou (*Conférence de la Paix*, III. part., str. 157).

Digitized by Google

Pokud jde *o prostředky válčení,* stanoveno jest všeobecně, že strany válečné nemají neomezené právo jich volby (čl. 22.) i uvedeny jsou pak příkladmo (čl. 23.) některé zakázané prostředky, jež nejsou předmětem konvencí zvláštních neb deklarací Haagských shora uvedených. Válečná lesť jest dovolena (čl. 24.). *Oblehání a bombardování míst,* měst, obydlí a budov *nehájených a neopevněných* není přípustno (čl. 25.). Šetření budov a ústavů kulturním účelům neb veřejnému dobru sloužících v místech obléhaných jest přikázáno, *plen* míst útokem dobytých zakázán (čl. 26.—28.).

Nedotknutelnost *parlamentářů* a jich průvodců, pokud nezneužívají svého poslání, pojem a trestnost *vyzvědačů,* přesné dodržování *kapitulací* a podmínky *příměří* upraveny jsou dle deklarace Brusselské v čl. 29.—41.

Třetí oddíl (čl. 42.—56.) věnován jest otázkám *právního postavení okkupanta* naproti území zabranému a jeho obyvatelstvu.[1]) Zásadně uloženo jest dobyvateli, na něhož *fakticky* (de fait) přechází autorita zákonné moci, povinnost aby, pokud na něm jest, učinil veškerá opatření k zavedení a zajištění pořádku a veřejného života, šetře při tom, kromě případu absolutní nemožnosti, platné zákony země. V rámci této zásady buďtež dále zákonodárství, soudnictví a správa zabraného území opatřeny, splatné daně a dávky, po případě kontribuce a rekvisice naturální k potřebám vojska požadovány. Soukromý majetek (vyjma případy nouze), poměr státoobčanský, čest a práva rodiny, život, náboženské přesvědčení a úkony občanstva, neméně veřejné ústavy bohoslužebné, humanitní, umělecké a vědecké jsou nedotknutelny; plen jest zakázán. Na státní majetek movitý může však okkupant sáhnouti, nemovitého právem poživatele užívati. Soukromé, válečným účelům přímo sloužící předměty a prostředky (dopravní prostředky železnic, telegrafy, telefony, lodě, vozy, koně, zbraně, oděv a potraviny), mohou býti úplatně používány erga restutionem, po případě za náhradu splatnou po uzavření míru.

Neutrální státy nejsou sice povinny povoliti neb trpěti průchod neb zdržování se raněných a nemocných na svém území; učiní-li však to, šetříce jinak ostatních povinností neutrálů, jest jim osoby tyto náležitě opatřiti (dle konvence Ženevské), aby nemohly znovu účastniti se boje. Náklady spůsobené internováním osob takových, pak vůbec příslušníků vojsk válčících na neutrální území připuštěných a tam z povinnosti neutrality zadržených, buďtež neutrálům po uzavření míru nahraženy (čl. 57.—60.).

Přestávajíce na tomto stručném náčrtku obsahu reglementu,[2]) zmíníme se toliko ještě o některých otázkách, které v jednání 2. kom-

[1]) Švýcarsko, pak Belgie a Luxemburg daly k tomuto oddílu protokolovati prohlášení, že účastní se rokování s výhradou výslovnou, že jich zaručená neutralita vylučuje každou okkupaci.

[2]) Předním kommentářem konvence i reglementu o právu války pozemní jest výtečná zpráva zpravodaje belgického právníka *E. Rolina* (*Conférence* intern. de la Paix, III part, str. 32 násl. a I. part., str. 47 násl.). *Martens* sám označuje ji jakožto »interprétation magistralement précise et claire« (La paix et la guerre, str. 131).

Digitized by Google

misse konference Haagské se naskytly. Předem jest to otázka úpravy *poměrů neutrálů* vůbec, kdež jest dosud značná nejistota práva. Rokování o tomto předmětu, k němuž zavdal podnět delegát lucemburský *Eyschen*, [1]) (za podpory Belgie, nikoliv Švýcarska) vedlo však s ohledem na velikou složitost a rozsah otázky (kteráž ostatně nebyla v ruském programu pojata) toliko ku snesení *přání*: »aby otázka práv a povinností neutrálů byla dána na pořad *konference příští.*«

Severoamerické Spojené Státy hledíce ke zkušenostem války španělsko-americké navrhovaly stanovení zásad právních o *soukromém majetku ve válce námořní.* Naproti tomu žádala Anglie, aby konference v této věci prohlásila svou nepříslušnost a zdržela se (jakož i Francie) hlasování o většinou seneseném *přání*: »aby návrh směřující k prohlášení nedotknutelnosti soukromého majetku ve válce námořní byl odkázán k projednání *konferenci příští.*« [2]).

Podobně naloženo bylo s otázkou *bombardování otevřených přístavů* (návrh *Den Beer Portugaelův* a *Beernaertův*) s ohledem na obtíže její a na nedůtklivost Anglie (jakož i k žádosti Francie). Konference vyslovila toliko *přání*, »aby návrh úpravy otázky bombardování přístavů, měst a míst námořní moci byl odkázán k projednání *konferenci příští.*«

V těchto a všech jiných menších otázkách důsledně zdržela se konference (patrně z ohledů k Anglii) jakékoliv úpravy námořního práva válečného.

3. ***Smírné řešení sporů mezinárodních.*** Při skrovných výsledcích 1. komisse v otázce odzbrojení posunulo se těžiště konference do komisse 3., kteráž měla zabývati se čl. 8. ruského programu: »zásadním přijetím používání dobrých služeb, prostředkování a fakultativního rozhodčího soudu« .. »aby se předešlo branným sporům mezi národy«.[3]) Předsedou komisse byl bývalý ministerský předseda, zkušený

---

[1]) Srv. *Conférence de la Paix*, III. part., str. 104, 107.

[2]) Delegace Severoamer. Spojených Států podala presidentu konference zvláštní obšírné memorandum otištěno u *Hollse*, l. c., str. 307 násl.; *Lapradelle* l. c., str. 710 násl.), v němž uvádí dosavadní pokusy a stoleté snahy vlády Severoamerické Unie, jakož i institutu práva mezinárodního a autorit vědeckých v příčině právní ochrany soukromého majetku ve válce námořní, odůvodňujíc příslušnost konference Haagské ve věci této. Stanovisko memoranda vyložil pak velvyslanec *White* pozoruhodnou řečí v konferenci samé (srv. *Holls*, l. c., str. 314 násl., *Conférence intern de la Paix*, I. part., str. 43 násl.) Hlasování o přání, kteréž bylo výsledkem návrhu delegace severoamerické, zdržel se delegát anglický *Pauncefote*, »pro nedostatek instrukcí«. Celkem nejevila se u námořních velmocí evropských vůbec zvláštní ochota otázku tuto řešiti.

[3]) K této části programu konferenčního vztahují se v úřední přípravné publikaci *Actes et documents:* C 1, Proposition du Comte de Clarendon au Congrès de Paris de 1856 (v příčině mediace); C 2, Motion de Mancini (ve sněmovně italské r. 1875 v příčině vsouvání arbitrační doložky ve smlouvy mezinárodní); C 3, Résolution de l'Institut de droit international au sujet de la clause compromissoire (session à Zurich, 1877); C 4, Article XII. de l'Acte général du Congrès de Berlin de 1885 (akta Konžská); C 5, Projet de réglement

Digitized by Google

parlamentář a skvělý řečník Léon *Bourgeois* (Francie), zpravodajem jeden z nejlepších znalců otázky, belgický senátor prof. *Descamps*; v členstvu její shledáváme většinu předních delegátů všech států.

Ačkoliv mezi vládami súčastněnými, jak lze dle průběhu jednání souditi, nebylo ani o hlavních zásadách předběžného dohodnutí, a ač komisse neměla tu tak přesných základů pro své práce jako komisse 2., byla přece i zde vývojem práva mezinárodního v theorii i v praxi, shora vylíčeným vědeckým i praktickým hnutím za mírem a pokojem dosti pevná půda připravena, aby bylo lze docíliti positivních výsledků v mezích rozporných politických zájmů jednotlivých rozhodujících států. Zkušebním kamenem v této příčině byla otázka, mají-li navrhované smírné prostředky k řešení sporů mezinárodních, zvláště pak instituce rozhodčího soudu míti ráz *obligatorní* či *fakultativní*, *stálý* či ad hoc *dočasný*, pro *všecky* sporné případy vůbec či jen pro *některé* spory určité povahy. Bylo zřejmo, že bude-li lze v této věci zásadní docíliti shody, vše ostatní nebude působiti obtíži nepřekonatelných.

---

pour la procédure arbitrale internationale préparée par l'Institut de droit intern. (session à la Haye, 1875); C 6, Projet de Dudley Field (Draft outlines of an intern. Code); C 7, Règles pour l'elaboration d'un traité d'arbitrage, préparées par l'Association de droit international (session à Bruxelles 1895); C 8, Projet d'institution d'une Cour permanente d'arbitrage international adopté par la Conférence interparlamentaire en 1895 (Bruxelles); C 9, Résolutions de la Conférence interparlamentaire (session à Bruxelles 1897); C 10, Cas d'arbitrage et les Trois règles du Traité de Washington de 1871; C 11, Projet du traité d'arbitrage entre les États de l'Amérique signé à Washington, 18. avril 1890; C 12, Lettres de Lord Salisbury á l'Ambassadeur brittanique à Washington (1896, v příčině soustavy rozhodčí mezi Anglií a Spojenými Státy); C 13, Traité entre l'Angleterre et les États-Unis signé à Washington, 11. I. 1897; C 14, Traité entre l'Italie et la République Argentine conclu à Rome, 23. VII 1898; C 15, Articles 55 et 53 de l'Acte générale de la Conférence de Bruxelles de 1890; C 16, Article 23 de la Convention postale universelle de 1891; C 17, Déclarations du Congrés juridique de Madrid de 1892; C 18, Opinion du sénateur Descamps (Essai sur l'organisation de l'arbitrage international, p. 48). — Z cit. obšírnějších výkladů srv. *Mérignhac*, l. c., III. part., str. 257 násl.; *Lapradelle*, l. c., str. 747 násl.; *Holls*, l. c., chapt. V., str. 164 násl.; *Zorn*, l. c. (D. Runschau, 1900, H. 7), str. 104 násl. — Předním pramenem výkladu zůstávají ovšem konferenční protokoly a znamenitá zpráva zpravodaje komisse, belgického senátora, prof. *Descampse* s příslušnými přílohami v *Conférence intern. de la Paix*, I. part., str. 100 násl. (zvlášť otištěna též v *Revue* de droit intern., 1900, str. 117 násl., 270 násl., 352 násl., 499 násl.). Přílohou (Annexe E.-Relevé général des clauses de médiation et d'arbitrages) nalezáme tu též úplný přehled smluv dosud mezi státy signatárními uzavřených, pokud vztahují se k instituci rozhodčího soudu. — Ke konvenci Haagské přihlížejí v nových vydáních *C. Мартенсъ*, l. c., Современное международное право., sv. II., 4. vyd., §§ 103, 104; *Bonfils* (Fauchille), l. c., Manuel de droit intern. public, §§ 944–970: *Liszt*, l. c., Das Völkerrecht, 2. vyd., § 38 (§ 17) a Anhang, str. 379 násl.; *Gareis*, l. c., Institutionen d. Völkerrechts, 2. vyd., §§ 77, 78, v. Anhang, str. 289 násl. — Ostatní literaturu k otázce této v. *shora* v I. části tohoto pojednání (zvl. str. 8, pozn. 7; str. 11, pozn. 2; str. 12, pozn. 1). K tomu dále *H. Ferguson*, The international Peace-Conference, chap. V. (Arbitration), str. 26 násl.; *A. Pillet*, La question de l'arbitrage international Revue générale de droit intern. public, 1899, str. 328 násl.).

Digitized by Google

Program hr. *Muravěva* mluví o *fakultativním* soudu rozhodčím. V druhé schůzi komisse podán však byl podrobný prof. *Martensem* vypracovaný návrh jednak konvence, jednak zvláštního řádu o rozhodčím soudu mezinárodním. Dle návrhu tohoto neměl to býti rozhodčí soud stálý, nýbrž na základě smluv kompromissních (všeobecných neb zvláštních) ad hoc sjednaný, jinak však pro státy súčastněné *obligatorní* s vyloučením sporů o *zájmy životní* a o *otázky národní cti* (interêts vitaux ou l'honneur national); příklady obligatorních dovolání se rozhodčího soudu (s uvedenou výhradou) jsou pak v návrhu konvence zvlášť vytčeny s doložením, že jich obor může býti zvláštními smlouvami mezistátními rozšířen. [1]) V téže schůzi však podal anglický delegát Sir Julian *Pauncefote*, známý původce osnovy všeobecné smlouvy arbitrační mezi Anglií a Spojenými Státy Severoamerickými, návrh *stálého* soudu rozhodčího. K tomuto širšímu návrhu přispůsobilo se ovšem Rusko a později v užším výboru se pro něj prohlásily též Spojené Státy Severoamerické (*Holls*) a Italie (hr. *Nigra*). »Jest to jeden z nejpozoruhodnějších zjevů, jimiž vyznačuje se konference tato — praví *Descamps* ve své zprávě — že tři největší státy světa podaly tři návrhy na zřízení stálého soudu rozhodčího.« [2])

[1]) Dle ruského návrhu (čl. 10.) měl býti rozhodčí soud obligatorní: (1) v případech neshod o náhradu ze škod a ztrát, způsobených vinou neb nedbalostí státu neb jeho příslušníky státu druhému neb jeho příslušníkům; (2) v případech sporného výkladu smluv platných a sice: poštovních a telegrafních, železničních a kabelových, o zamezení srážek na širém moři, o plavbě na řekách mezinárodních a mezimořských průplavech, k ochraně literárního neb uměleckého majetku a k ochraně průmyslové (patentů a známek), konvencí mincovních, metrových, konvencí zdravotních, veterinářských a o vínokazu, konvencí v příčině práva dědického, o vzájemnou pomoc soudní, konvencí o hranice (pokud jsou rázu technického, nikoliv politického). In extenso připojen jest ruský návrh zároveň s výklady (notes explicatives k čl. 5. a 10., pokud jde o konstrukci obligatorní povahy rozhodčího soudu) ku zprávě *Descampsově* (l. c., Annexes A I—IV).

[2]) Hlavní rysy těchto návrhů dle zprávy *Descampsovy* (l. c., str. 118 násl.) jsou: A) *Anglický* návrh: (1) jmenování stejného počtu rozhodčích každou z mocností signatárních, a zápis jich do všeobecné listiny jakožto členů soudu; (2) volný výběr rozhodčích k utvoření soudu v případech daných z této listiny; (3) zařízení mezinárodního soudního bureau v Haagu, jež by zároveň opatřilo agendu správní; (4) ustanovení stálého výboru správního a dohlédacího z diplomatických zástupců v Haagu pověřených za předsednictví hollandského ministra záležitostí zahraničních.

B) *Ruský* návrh (modifikovaný): (1) jmenování pěti mocností touto konferencí, na dobu než sejde se nová konference, z nichž by každá v případech dožadování se rozhodčího soudu jmenovala po jednom soudci, buď ze svých příslušníků neb z cizích; (2) zařízení stálého úřadu v Haagu, jenž by zpravil oněch pět mocností v případech žádostí o rozhodčí výrok.

C) *Americký* návrh: (1) jmenování jednoho člena mezinárodního soudu nejvyšší soudní instancí každého státu; (2) zařízení soudu, jakmile bude zajištěn souhlas devíti mocností; (3) složení soudu pro jednotlivé případy budiž určeno úmluvami sepřených států, kteréžto úmluvy mohou povolati všecky členy soudu neb některé v nerovném počtu, nejméně tři (v tomto případě nesmí býti příslušníky států sepřených); (4) právo států v jistých případech a v jisté lhůtě na revisi pře před týmiž soudci.

Digitized by Google

Tím dán byl předem určitý směr dalšímu jednání, kteréž s ohledem na velký počet členů komisse bylo svěřeno uzšímu výboru (Comité d'examen) pečlivě vybranému. Zasedali v něm za velké státy: *Martens* (Rusko), baron *d'Estournelles de Constant* (Francie), prof. *Zorn* (Německo), prof. *Lammasch* (Rakousko-Uhersko), *Holls* (Spojené Státy Severoamerické); za malé státy: *Asser* (Hollandsko), *Odier* (Švýcarsko) a *Descamps* (Belgie), tento zároveň jakožto zpravodaj. Rokování účastnili se však též předseda konference bar. *Staal*, L. *Bourgeois*, Sir J. *Pauncefote*, hr. *Nigra* a *Karnebeek*. Za to velvyslanci německý a rakouský sem nedocházeli.

Čtyry velmoci, k nimž připojily se malé státy, pak rozhodně též Francie, vyslovily se pro stálý rozhodčí soud, kdežto Rakousko-Uhersko zachovávalo blahovolnou zdrželivost [1]) V příčině rozsahu obligatorní působnosti navrženého soudu ovšem ale mínění valně se rozcházela. Naproti tomu maje patrně přesné instrukce v tomto směru, prohlásil prof. *Zorn*, že Německo ani na návrh obligatorního rozhodčího soudu, ani na návrh fakultativního však stálého soudu takového přistoupiti nehodlá a nemůže, ač nestaví se proti příležitostné praxi rozhodčí dle původního návrhu ruského.[2]) Aby docílen byl souhlas Německa, upuštěno bylo předem

D) *Italský* návrh odnášel se k ruskému návrhu (čl. 1.—6.), spojuje v případech, jež ruský návrh přikazoval obligatornímu rozhodčímu soudu, s tímto předem obligatorní mediáci In extenso jsou připojeny návrhy tyto ku zprávě *Descampsově* (l. c., Annexes, B, A III., C II., D). — Zajímavé výklady o politických pohnutkách návrhů těchto srv. u *Zorna*, l. c., str. 105 násl., *Lapradelle*, l. c., str. 780 násl.

[1]) Prof. *Lammasch* prohlásil, že pokládá návrh anglický za spůsobilý k předběžné diskussi s výhradou, že jeho súčastnění se jednání nebude nijak závazné pro jeho vládu. Srv. *Conférence intern. de la Paix*, III. part., str. 123.

[2]) Srv. prohlášení prof. *Zorna* v komissi, *Conférence intern. de la Paix*, III. part., str. 72, 120, 121, 161, 180 a j. Zásadní námitky německé vlády odpovídající namnoze názorům převládajícím v státovědecké literatuře Německa byly: nesrovnalost instituce stálého soudu rozhodčího s pojmem suverenity panovníka a státu, s pojmem neodvislosti národní; tradice politiky německé (Bismarckovy) zachovati si pro všechny případy volnost jednání dle dobře uvážených vlastních zájmů státních »Jsme přesvědčeni« — prohlásil hr. *Bülow* v říšském sněmu 1. března 1900 (Mémorial diplomatique, 1900, str. 132; srv. *shora* str. 86, pozn. 1.) — »že neodvislý stát jest sám sobě cílem, že v oboru politiky nemůže uznávati cíle vyšší než jest ochrana jeho interessů a udržení jeho neodvislosti k splnění jeho existenčních účelů.« Proto mohla vláda německá připustiti rozhodčí soud nejvýš a toliko v otázkách podřízených, s výhradou plné volnosti akce v záležitostech, jež dotýkají se existence státu, jakož i v otázce, do které kategorie záležitostí sluší jednotlivé případy vůbec řaditi. Toliko se zachováním *plné volnosti jednání* Německo přijalo stálý soud rozhodčí ve formě *fakultativní* a ve formě *stálé listiny soudců* s další podmínkou většího počtu rozhodčích (4) z každého státu, aby výběr z listiny byl usnadněn a politický vliv jednotlivých velmocí ztížen. Srv. též *Zorn*, l. c, str. 106, 109 násl.: »Schiedsgerichtsbarkeit ist immer *freiwillige* Unterwerfung unter eine selbst geschaffene und insofern willkürliche Gerichtsbarkeit, »arbitrage«; im innerstaatlichen Leben, weil der Staat dies gestattet, im internationalen Leben weil es *Gericht und Richter über souveränen Staaten im juristischen Sinne nicht gibt und begrifflich nicht geben kann«* (str. 118).

Digitized by Google

vůbec od návrhu obligatorního soudu rozhodčího a návrh anglický (fakultativní stálý rozhodčí soud, jakožto stálá listina soudců jednotlivými státy jmenovaných), přijat za základ dalšího rokování. K nalehání ostatních předních delegátů vyžádal si prof. *Zorn* nové instrukce v Berlíně, načež Německo hledíc k dané situaci, za jistých podmínek, jimž dán byl v textu konvence výraz, ku návrhu fakultativního stálého rozhodčího soudu ve smyslu uvedeném přistoupilo.

Francouzská delegace pokusila se ještě jednou zvýšiti význam instituce fakultativního soudu rozhodčího stanovením *povinnosti* států signatárních, aby v případech vážných neshod státům sepřeným připomenuly existenci rozhodčího soudu, bez obavy, že jim to bude ve zlé (za »un acte peu amical«) vykládáno. Kdežto Německo, pokládajíc závazek tento spíše za mravní než právní, zásadně neodporovalo návrhu francouzskému, v němž zástupci států rozhodčímu soudnictví přejících spatřovali »korunovaci celého díla«, odporovaly živě této »povinnosti« zvláště státy balkánské a teprv, když předseda L. *Bourgeois* výmluvnými slovy dovodil, že ustanovení toto má vyjadřovati *společnou povinnost všech národů k zachování míru* právě na prospěch států slabých, v zájmu práva a spravedlnosti, byla zásada tato (čl. 27. konvence) jednohlasně uznána.

Turecko ohradilo se proti rozšiřování této povinnosti v neoprávněnou intervenci, zvláště proti užívání prostředků konvencí upravených v otázkách vnitřních záležitostí říše turecké; Spojené Státy Severoamerické pak připojily prohlášení, že obsah konvence v ničem nemá vykládán býti proti smyslu doktriny Monroeovy, jíž se vzdáti nehodlají.[1])

Na tomto kompromissním základě [2]) byla pak *konvence pro smírné řešení sporů mezinárodních* (*Convention pour le réglement paci-*

[1]) K bližšímu odůvodnění prohlášení Spojených Států srv. *Holls.*, l. c., str. 270 násl. Politické pozadí jeho záleží v tom, že Spojené Státy budou moci používati čl 27. na prospěch své hegemonie na pevnině Americké, že však odmítají a priori vměšování se evropských států ve spory států amerických. *Lapradelle*, l. c., str. 842 násl. pokládá proto uznání doktriny Monroeovy mezinárodním aktem se strany států evropských za pochybené a nebezpečné.

[2]) Celkem odpovídají zásady tyto — pokud jde o otázku rozhodčího soudu — oněm, jež na interparlamentární konferenci v Haagu (1874) člen anglické dolní sněmovny *Ph. Stanhope* k návrhu na vypracování osnovy pro organisaci mezinárodního soudu rozhodčího a k přání, aby k studiu této otázky svolán byl kongress mocností, připojil: 1. šetření plné neodvislosti států; 2. fakultativnost přístupu pro státy; 3. rovnost velkých a malých států v poměru k soudu rozhodčímu; 4. exekutivní moc rozhodnutí jakožto evropského verdiktu. Zkrátka »un tribunal permanent libre au sein des États indépendants« *(Descamps)*. Navržený řád, k němuž *Descamps* sepsal pamětní spis: Essai sur l'organisation de l'arbitrage international (Mémoire aux puissances, Bruxelles, 1896), byl projednán a schválen na interparlamentární konferenci v Brusselu 1895 i rozeslán pak vládám evropským. Osnova tato byla jednou z předních pomůcek pro jednání 3. komisse konference Haagské, jejíž zpravodajem byl právě opět *Descamps*. Srv. *G. Mach*, Autour de la Conférence interparlamentaire (Paris, Colin, 1895, str. 13 násl.), *E. Catellani*, l. c., Realtà ed utopie della pace, str. 34 násl. Osnova snesená v Brusselu otištěna

Digitized by Google

fique des conflits internationaux) v komissi i v konferenci podrobněji upravena, projednána a usnesena. Úvodem předesláno jest několik všeobecných vět o důvodech a účelu konvence, text konvence pak rozčleněn jest ve čtyry tituly: (1) o zachování obecného míru, (2) o dobrých službách a prostředkování, (3) o vyšetřovacích komissích mezinárodních, (4) o mezinárodním soudnictví rozhodčím.

První a jediný článek 1. titulu (*Le maintien de la paix générale*) stanoví všeobecnou povinnou snahu mocností signatárních zabraňovati válečnému řešení sporů mezistátních: »aby předešlo se v poměrezh mezistátních pokud možno sahání k prostředkům násilným (secours a la force) dohodly se (conviennent« ve smyslu »promettent de bons efforts) státy signatární, že *hodlají vynaložiti veškerého úsilí svého*, *by zajištěno bylo smírné řešení sporů mezinárodních.*«

Dobré služby (bons offices) a *prostředkování* (médiation), o nichž jedná titul 2. (čl. 2—8.), jsou v mezinárodní praxi známé prostředky smírného uklizení sporů přátelskou intervencí třetích států (intervention amicale). Pravidelné dovolávání se jich bylo, jak známo, státům súčastněným odporučeno již slavnostním přáním Pařížské deklarace z r. 1856 a za povinnost uloženo v Berlínské smlouvě o Kongu z r. 1885. Význam těchto aktů byl však dosud více akademický než praktický; dobré služby a mediace byly vždy spíše nabídnuty a přijaty k ukončení války, než k jejímu zabránění. Konvence Haagská činí z nich pravidelnou instituci. V případech *vážných neshod* neb sporů zavazují se (conviennent) signatární mocnosti, dříve než sáhnou ku zbraním, dovolati se dobrých služeb jedné neb i více spřátelených mocností, pokud toho poměry dovolují; neutrální mocnosti mají kromě toho pak právo v případech takových neb i *během války* je nabídnouti, aniž by to smělo býti pokládáno za *akt nedosti přátelský* (un acte peu amical). Dobré služby i prostředkování mají povahu nezávazné *rady* (le caractère de conseil et n'ont jamais force obligatoire) a nestaví samy o sobě přípravy k válce neb nepřátelství počaté. Signatární mocnosti mohou dle okolností nabídnouti též zvláštní způsob prostředkování (médiation spéciale k návrhu *Holls-ově*[1]) v té formě, že každá z válčících stran volí si

---

jest v *Actes et documents*, C 8. — V dalším opírají se práce konference Haagské o osnovu, jež dle návrhu prof. Goldschmidta snesena byla v zasedáních institutu mezin. práva r. 1874 a 1875 v Ženevě a v Haagu). Srv. shora str. 44 (pozn. 2). Otištěna jest osnova tato v *Actes et documents*, C 5; též přílohou v *Bluntschli-ově* rukojeti (D. mod. Völkerrecht, 3. vyd., str. 522 násl.).

[1]) Návrh *Hollsův* (Spojené Státy), jenž nebyl podán jako návrh officielní, zakládá se na obdobách, jež jeví se porovnáním války se soubojem po stránce právního vývoje. Srv. o tom *Holls*, l. c., str. 188 násl. a odůvodnění jeho návrhu v *Conférence intern. de la Paix*, IV. part., str. 105 násl. Myšlénky návrhu podobné vysloveny byly před tím již ruským velvyslancem *Nelidovem* a lordem *Russelem*. Pozoruhodné a případné srovnání obou institucí s příslušnými důsledky pro futuro obsahuje též (Hollsovi známý) *Steinbachův* cit. spisek »Zur Friedensbewegung« (zvl. str. 24 násl., 46 násl.), kdež klade se zvláštní váha na dobré služby a mediací, jakožto prakticky nejdůležitější prostředky preventivní ve sporech mezinárodních (srv. *shora* str. 19).

Digitized by Google

po jedné z mocností na sporu nesúčastněných a tyto vstoupivše ve vzájemný styk snaží se spor ukliditi (médiation de concert). V době vyjednávání (nejdéle 30 dnů) budiž veškeré přímé jednání sepřených států zastaveno. Vypukne-li přes to nepřátelství, jest prostředníkům užiti každé příležitosti k docílení míru.

V jistém smyslu preventivní prostředek k zamezení sporů jsou (dle ruského návrhu) *vyšetřující komisse mezinárodní* (Commissions internationales d'enquête) ustavené obdobně jako soudy rozhodčí, jichž úkolem jest, aby ve sporech, které nedotýkají se *ani cti*, *ani podstatných zájmů* (interêts essentiels) a pocházejí z různého nazírání na *faktické* poměry« (na př události tiskem strannicky šířené neb přehnané), nestranným a svědomitým šetřením i výkladem přispěly k rozřešení neshod s ponecháním plné volnosti státům sepřeným v příčině rozhodnutí dalších (3. titul, čl. 9—14). K námitkám zvláště balkánských států, jež se obávaly, že by komisse takové, pokud by byly závaznou institucí, mohly vésti k nesnesitelným vměšováním se v záležitosti států, jichž vnitřní správa není právě z nejlepších (zvláště na klassické intervenční půdě poloostrova balkánského), byl navržený obligatorní ráz komissí těchto po dlouhé debatě změněn ve *fakultativní*. [1])

Kdežto *dobré služby* a *mediace* sloužiti mají k uklizení sporů *vážných*, *nebezpečím války hrozících*, *komisse vyšetřovací* k řešení *méně závažných neshod*, pokud jde o posuzování fakt, pokládají signatární mocnosti (4. titul konvence, čl. 15—29) za nejvhodnější prostředek k vyřízení *sporných otázek právních*, zvláště otázek *výkladu neb užití státních smluv výrok rozhodčí*, nelze-li spory takové urovnati cestou diplomatickou (čl. 16). Předmětem rozhodčího soudnictví (arbitrage) jest řešení sporů mezi státy soudci jimi volenými a na základě úcty před právem (čl. 15). Soud rozhodčí jest tudíž fakultativní; konvence nestanoví ani pro určité případy — jak shora již dolíčeno bylo — závazek signatárních států k soudu rozhodčímu z povinnosti se obraceti. Rozhodčí úmluvy zvláštní neb všeobecné, dosud neb příště k tomu cíli mezi státy uzavírané, aby obligatorní rozhodčí soudnictví rozšířilo se na veškeré případy, jež dle jich názoru k tomu se hodí, zakládají povinnost výroku rozhodčímu poctivě (de bonne foi) se podrobiti (čl. 17—19).

K usnadnění soudnictví rozhodčího zařízen budiž *stálý rozhodčí soudní dvůr* (*Cour* permanente d'arbitrage), příslušný pro veškeré případy, ve kterých není stranami sjednán jiný rozhodčí soud zvláštní. V zájmu důvěry k němu a jeho nestrannosti jest soudní dvůr rozhodčí

[1]) Námitky tyto proti návrhu ruskému tlumočili výmluvně rumunský delegát *Beldiman* a srbský zástupce *Veljkovič* (srv. *Conférence intern. de la Paix*, III. part, str. 42 násl.) v užším výboru pak (kdež balkánské státy nebyly zastoupeny), uplatnil je s úspěchem prof *Lammasch*. — Poměr komissí vyšetřovacích k rozhodčímu soudu naznačil *E. Rolin* (Siam) v ten smysl, že rozhodčí soud má pravidelně následovati po komissi, pokud toho třeba. Zpráva komisse vyšetřovací sama o sobě nemá ráz rozhodnutí; jest pro strany nezávazna.

Digitized by Google

sestaven tak, že každá mocnost signatární jmenuje na šestiletí nejvýše čtyry osoby [1]) práva mezinárodního znalé (d'une compétence reconnue dans les questions de droit international) a mravním v ohledu naprosto úctyhodné (jouissant de la plus haute considération morale), jež zapíší se do *listiny* členů soudu (la liste générale de la Cour). Z listiny této, kteráž sdělí se všem signatárním mocnostem, mohou si sepřené státy voliti po dvou rozhodčích, a tito volí pak pátého soudce za vrchního rozhodčího (sur-arbitre), zároveň předsedu. Neshodnouli se o předsedovi, budiž tento vybrán mocností třetí, kterouž dožádají k tomu strany sepřené; neshodnou-li se ve volbě mocnosti třetí, volí každá z nich po jedné mocnosti a tyto pak předsedu. Soud (*le tribunal* arbitral) sestoupí se v den stranami ujednaný. Permanence soudu rozhodčího dána jest jednak stálou *správní radou* (Conseil administratif permanent), skládající se z diplomatických zástupců signatárních mocností v Haagu *pověřených* (bez ohledu na sídlo) za předsednictví hollandského ministra zahraničních záležitostí; tato správní rada, jejíž povaha jest výhradně správní (návrh hr. *Welsersheimba*) zřídí zvláštní *kancelář soudní* (Bureau international) se sídlem v Haagu, kteráž zprostředkuje shromáždění se soudu a opatřuje jeho archiv. Náklad na vydržování této stálé kanceláře připadá signatárním mocnostem dle klíče obdobného jako při světové jednotě poštovní. Členové rozhodčího soudu požívají po čas výkonu svého úřadu mimo jich vlast diplomatické immunity. Sídlo soudu jest v *Haagu* (čl. 20—26, 28—30.).

»Mocnosti signatární pokládají za svou *povinnost* (considèrent comme un devoir) — stanoví čl. 27. — v případě, kdy vážný spor mezi dvěma neb více jich hrozí vypuknouti, *připomenouti těmto*, že jest tu pro ně (leur est ouverte) rozhodčí soudní dvůr. Následkem tím prohlašují, že připomenutí ustanovení této konvence stranám sepřeným a radu poskytnutou *ve vyšším zájmu míru*, aby obrátily se k stálému soudu rozhodčímu, vždy sluší pokládati toliko za *úkon dobrých služeb*.«

Zbývající část konvence (čl. 30—57.) upravuje *soudní řízení* rozhodčí (la procédure arbitrale), pro případ, že strany jinak se nesnesly. O příslušnosti své rozhoduje soud sám výkladem smlouvy kompromissní, po případě jiných na případ se vztahujících smluv státních a užitím zásad práva mezinárodního. Řízení sestává z písemného řízení předběžného, vyšetřovacího a průvodního (instruction) a z ústního líčení protokolárního (débats), kteréž může snesením soudu za souhlasu stran státi se veřejným. Po tomto řízení, jež celkem má ráz officiální, formuluje se výrok v poradě tajné většinou hlasů. Povinnost připojiti důvody ruský návrh neobsahoval, byla však k návrhu delegátů *Zorna*, *Descampse* a j. do textu pojata, aby výrok neměl rázu politického. Veřejně prohlášeným a stranám doručeným výrokem rozhodčím jest z pravidla spor konečně vyřízen (sans appel), pokud strany neujednaly výhradu *revise*

[1]) Původní návrh stanovil 2 rozhodčí pro listinu z každého státu. Počet ten zvýšen na 4 k návrhu delegáta prof. *Zorna*.

Digitized by Google

(odvolání k vyšší instanci jest vyloučeno) jeho (ob noviter reperta) soudem, jenž rozhodl (americký návrh *Holls-ův*). Otázka nullity výroku zůstavena jest volnému suverennímu uvážení států súčastněných. Výrok rozhodčí zavazuje toliko sepřené strany k jeho výkonu; je-li na sporu více států súčastněno, mohou tyto třetí státy připojiti se jakožto intervenienti. Vlastní náklady sporu nese každá strana sama, útraty rozhodčího řízení strany sepřené rovným dílem.[1])

Všeobecné doložky konvence této (čl. 58—61.) upravují kromě výpovědi otázku přístupu na rozdíl od konvencí ostatních v ten smysl, že vyhraženo jest *mocnostem* signatárním dohodnouti se od případu k případu o podmínkách, za kterých by *mocnosti* (»puissances«, nikoliv »états«) na konferenci nezastoupené mohly přistoupiti.

IV.

O významu díla konference Haagské pronesena byla celá stupnice úsudků nejrůznějších od nadšeného optimismu, tušícího již počátek zlaté doby míru, až k příkrému odsouzení, jakoby konference úplně minula se s výsledkem. Různosti tyto vysvětlují se jednak porovnáváním díla onoho s krajními ideály hnutí za mírem, jednak přímým účastenstvím a zájmem posuzovatelů na konferenci, neb zvláštním národně-politickým stanoviskem států jednotlivých, namnoze též odchylnými názory o zásadních otázkách práva mezinárodního, vývoje, činitelů a cílů vzdělanosti lidské, a konečně též vlivem politických událostí po konferenci sběhlých.

Pod přímým dojmem skončených prací konferenčních shrnul předseda velvyslanec svob. p. *Staal* v závěrečné řeči své positivní výsledky její: »Nedospěla-li první komisse, jež se ujala otázek vojenských, omezení branných sil a rozpočtů, k značnějším výsledkům, jest to následek toho, že narazila na technické obtíže a na řadu s tím souvislých otázek, jichž rozřešení nebyla s to podniknouti. Avšak konference žádala vlády, aby o těchto předmětech znovu studia konaly. Přijala též jednohlasně resoluci prvního delegáta Francie: »že omezení vojenských břemen svět v nynější době tížících bylo by nejvýš žádoucí pro hmotné a mravní blaho lidstva«. Konference přijala rovněž veškeré návrhy humanitární, přikázané k projednání druhé komissi. V tomto směru byla s to vyhověti touze dávno projevované, by rozšířeny byly na válku námořní zásady obdobné konvenci Ženevské. Ujavši se pak opětně díla počatého v Bruselu před 25 lety, za auspicií cara Alexandra II., formulovala konference se zdarem přesněji zákony a obyčeje války pozemní .... Však hlavní dílo, jež takřka zahájí novou dobu v oboru práva mezinárodního, jest

[1]) Dle ruské osnovy soudního řádu rozhodčího bylo postupováno ve sporu Anglo-Venezuelském o hranice před rozhodčím soudem, jenž současně s konferencí Haagskou za předsednictví prof. *Martense* zasedal v Paříži. Srv. *Martens*, cit. La conférence de la Paix à la Haye, str. 33; *Mémorial diplomatique*, 1899, Nro. 42., str. 677 Reglement tohoto rozhodčího soudu připojen jest in extenso ku zprávě *Descampsově* (l. c.. Annexe A V.),

Digitized by Google

konvence v smírném řešení sporů mezinárodních .... Autoritou, jakáž přísluší shromáždění vzdělaných států, konference snažila se zachovati v otázkách hlavních základní zásady práva mezinárodního. Ujala se úkolu je přesně stanoviti, rozvinouti a jich užiti způsobem nejúplnějším. Vytvořila v mnohých kusech nové právo odpovídající novým potřebám, pokroku života mezinárodního, nejlepším snahám lidstva. Dokonala dílo, jež budoucnost nazve nepochybně »prvním mezinárodním zákonníkem míru«, jemuž my však dali jsme skromnější název »konvence pro smírné řešení sporů mezinárodních«. Dílo toto »osvědčuje vysokou péči vlád o vývoj mezinárodních poměrů míru a o blaho národů. Není sice dokonalé, jest však upřímné, praktické a moudré. Snaží se šetřiti a srovnati oba principy, jež jsou základem práva mezinárodního: princip suverenity států a princip oprávněné solidárnosti mezinárodní. Dává přednost tomu, co spojuje, nad tím, co dělí. Dotvrzuje, že v nových dobách, do kterých vstupujeme, mají převládati zařízení vzešlá z potřeby shody a zúrodněná součinností států, jež sledují uskutečnění jich oprávněných interessů v upevněném, spravedlností ovládaném míru. Úkol splněný konferencí Haagskou v tomto směru jest vskutku záslužný a krásný. Odpovídá velkodušným citům vznešeného původce; dostane se mu opory obecného mínění i zaslouží si, doufám, souhlas dějin.« [1])

V podobném smyslu při vší diplomatické zdrželivosti vyzněly též závěrečné řeči a projevy ostatních delegátů ruským návrhům příznivých. [2]) Reskript cara *Mikuláše II.* ze dne 13. ledna 1900 k hr. *Muravěvovi* vyslovuje rovněž uspokojení s dílem dosaženým: »výsledky prací konference Haagské naplňují mne důvodnou nadějí, že k dosažení tohoto srdci mému tak drahého cíle pevné základy položeny byly, ježto veškeré mocnosti rozřešení této otázky v celém jejím rozsahu za možné a nutné seznaly.« [3])

Z různých officielních projevů vlád, kteréž nezaujímaly naproti konferenci předem stanovisko odmítavé neb zdrželivé (Německo [4]) a Anglie),

---

[1]) *Conférence de la Paix*, I. part., str. 212.

[2]) Tak proslovy svob. p. *d'Estournelles* (Francie), *Karnebeeka* (Hollandsko), *Beauforta* (Hollandsko); zdrželivě konstatoval hr. *Münster* (Německo) hlavně dobrou shodu delegátů a vliv, jejž konference bude míti na dobrou shodu všech národů (srv. *Conférence de la Paix*, I. part., str. 213 násl.). Vřelá uznání výsledků i budoucnosti díla konference Haagské obsahují dopis italského velvyslance hr. *Nigry* (*Suttner*, l. c. Anhang, XLVIII. násl.), dopis *L. Bourgeois-e* (Francie) k shromáždění přátel míru r. 1900 v Paříži (*Suttner*, l. c., Anhang, XLIX. násl.), téhož předmluva k *Mérignhacově* cit. spisu o konferenci Haagské (V—VIII), a řeč ve sněmovně poslanců 20./I. 1902 k interpellaci o válce anglo-burské (*L'Européen*, 1902, č. 8), idealistické *listy* bar. *d'Estournelles* de Constant do časopisu »Temps« (23. IX., 8. X., 1. a 3. XI 1899) a j. O úsudcích některých jiných delegátů (*Zorna*, *Stengela*, *Martense*, *Hollse*, *Lammasche*) bude níže ještě řeč.

[3]) Cit. dr. *M. Kolbenem*, l. c., Wahrheit und Klarheit über die Haager Friedensconferenz, str. 62.

[4]) K projevu kancléře hr. *Bülowa* v říšském sněmu německém bylo již *shora* str. 23, pozn. 1 a str. 31 pozn. 3; 46, pozn. 2 poukázáno.

Digitized by Google

příznivy jsou projevy francouzské,[1]) pak, pokud jde o malé státy, hollandské.[2]) Na rozdíl od stanoviska Německa uznán jest význam konference plně v trůnní řeči císaře *Františka Josefa I.* k delegacím r. 1899: »Lze pokládati za záruku míru shodu, se kterouž veškeří národové vzdělaní sjednotili své snahy na konferenci Haagské, jež sešla se k podnětu cara ruského a povznesla naděje národů, pociťujících vesměs potřebu míru a pokoje«. K tomu pak dodal hr. *Goluchowski* ve svém výkladu v delegaci uherské: »Nesluší podceňovati výsledky konference míru, ježto, pokud jde o stanovisko lidskosti, zmírnila krutosti války a ježto přeměnila jisté zásady, jež byly až dosud marnou tužbou apoštolů míru v určitá pravidla právní, davši jim sankci práva mezinárodního. Myšlenka tohoto velikého díla budoucnosti zůstane ve všech případech nehynoucí zásluhou cara Mikuláše a hluboká mírumilovnost, která z této myšlenky plyne, vzbudí dojista v celém vzdělaném světě cit upřímné vděčnosti.«[3])

V četných úsudcích pocházejících z tábora nesmiřitelných přátel míru přirozeně objevuje se mnoho trpkého zklamání a neuspokojení, jelikož výsledky konference zůstaly daleko za ideály obligatorního stálého rozhodčího soudu, řešení všech sporů mezinárodních rozhodčím výrokem a ještě dále za vidinou odzbrojení.[4]) Mírnější stoupenci snah těchto ovšem přiznávají s ohledem na dané poměry aspoň konvenci o rozhodčím soudu jistou závažnost pro budoucí vývoj mezinárodní organisace míru, želíce jen toho, že nebylo lze docíliti obligatorní instituce soudu tohoto v rámci ruského návrhu; za to odmítají a podceňují výsledky konference »míru« týkající se humanisace války.[5])

Dílo konference Haagské není však s to uspokojiti ani ten vědecký směr v oboru práva mezinárodního, jenž formuluje právně-politický problém míru v celém jeho rozsahu a spatřuje možnost jeho dosažení ve změně základních podmínek dosavadního života mezinárodního, zvláště

---

[1]) Srv. Le budget du Ministère des affaires étrangères (v *Mémorial diplomatique*, 1899, č. 48, str. 788) a zprávu budžetní (*tamtéž* č. 47 a 48, r. 1900, č. 5); officielní zprávu delegace francouzské o výsledcích konference (Livre Jaune, *tamtéž* r. 1900). Vřele zmiňuje se o konferenci též poselství presidenta *Mc. Kinleye* ke kongressu Spojených Států (*tamtéž*, r. 1899, č. 50, str. 812). Srv. k tomu officielní zprávu delegace americké u *Hollse*, l. c., str. 477 násl.; zprávu diplomatického zástupce Spojených Států v Petrohradě *H. D. Peirce* (*tamtéž*, str. 16 násl.).

[2]) Srv. Message royal des Pays Bas (*Mémorial* diplomatique 1900, č. 10, 11). V. též příznivou zmínku v trůnní řeči rumunské (*tamtéž*, r. 1899, č. 50, str. 813).

[3]) V. *Mémorial* diplomatique, r. 1899, č 50 str. 803 násl. Příznivě, však stručně dotýká se konference Haagské trůnní řeč italská (*tamtéž*, 1899, č. 48, str. 781).

[4]) Sem náleží m. j. též *v. Bloch*, l. c., Die wahrscheinlichen politischen und wirtschaftlichen Folgen e. Krieges zwischen Grossmächten (srv. zvl. str. 36 násl).

[5]) Tak m. j. *Fried*, l. c., Die Haager Conferenz, str. 29 násl., 46 násl; Dr. *M. Kolben*, l. c., Wahrheit u. Klarheit über die Haager Friedenskonferenz, str. 28 násl; B. v. *Suttner*, l. c., Die Haager Friedensconferenz, str. 87 násl., 128 násl. et passim; *W. F. Stead* a j.

Digitized by Google

pak v mravní obnově společenské a politické i v sociologicko-ethické obnově vědy práva mezinárodního. *Siotto-Pintòr* (Urbino) z tohoto stanoviska vážně pochybuje o tom, značí-li konference Haagská skutečný pokrok mezinárodního práva, ježto jsouc výsledkem malae fidei diplomacie jest s to svým pseudohumanismem způsobiti nebezpečné ethické illuse, utlumiti zdravé hnutí za mírem a kodifikací dosavadní praxe položiti překážky dosažení cílů dalších.[1]) Podobně míní *E. Catellani* (Padua), že federativní organisaci států, o niž konference Haagská se pokusila, nemůže se dařiti v nynějším prostředí filosofických theorií práva silnějšího a boje o život, plemenného záští, světové politiky a rostoucího zbrojení i klade veškeré naděje spíše ve výchovu, v »mravní zlepšení člověka a následkem tím ve zdokonalení veřejné mravnosti i práva«.[2])

Že v příslušné vědecké literatuře Německa nejeví se nadšení pro konferenci Haagskou, nýbrž namnoze chladné, zdrželivé neb i odmítavé posuzování, souvisí jednak s převládajícími tam zásadními politickými, státovědeckými a filosofickými názory o nutné potřebě národního sebevědomí, státního egoismu, silné branné moci (militarismu) a touto podepřené plné volnosti mezinárodní na prospěch národního vývoje, o neomezitelnosti státní suverenity, o božském, přirozeném a sociálním poslání války, o mocenské povaze práva, jednak s pocházející odtud zřejmou nechutí ku rozšíření a zdokonalení práva mezinárodního ve smyslu kosmopolitického hnutí za mírem a pokojem.[3]) Proto není divno, že prof. *Zorn* (Bonn) ve svém jinak důkladném pojednání o konferenci Haagské shledává ve výsledcích první komisse »úplné fiasko«, v konvenci o rozhodčím soudu toliko jakýsi »ústupek jiným státům« činěný, za to však »nepopíratelné a závažné úspěchy« v humanisaci války, jíž po jeho soudu hlavní práce konference byla věnována. Rozšíření konvence Ženevské na válku námořní, jest »nejvýš cenným pokrokem práva mezinárodního«, a revise deklarace Brusselské »zasluhuje stejného uznání«, takže nesprávno by bylo v tomto směru tvrditi, že konference »mlátila hluchou ruskou slámu«. »Zdali však — dokládá *Zorn* — konference se satyrskou hrou burské války, přímo po ní následující, bude tvořiti počátek nové doby míru mezi národy, jakž — nechci říci — naivní snílkové neb optimističtí idealisté doufají a vyhlašují, o tom poučí nás dějiny.«[4]) Souhlasně, snad ještě ostřeji, zní posudek prof. *Stengela* (Mnichov), dle něhož silná válečná hotovost, »dobrý meč« jest nezbytnou,

---

[1]) Srv. o názorech *Siotto-Pintòrových shora* str. 77; k jeho úsudku o díle konference Haagské, l. c., L'ideale della pace, zvl. str. 34 násl., 110 násl.

[2]) *E. Catellani*, l. c., Realtà ed utopie della pace, kap X—XII., str. 111 násl.; Le droit international au commencement du XX. siècle (Revue générale de droit intern. public, 1901, zvl. str. 403 násl., 583 násl.). K názorům *C.* odnáší se namnoze *Siotto-Pintòr*, l c. Do téhož směru zapadají celkem též úvahy spisku *C. Giovannini-a*, l. c, I grandi stati, la giustizia a la pace.

[3]) Srv. o tomto směru *shora* str. 19 násl

[4]) Srv. *Zorn*, l. c., str. 122, 126, 131, 136, 210, (Heft 7.:) 106, 112.

Digitized by Google

ba nejlepší ochranou nejen interessů ale i práv státu; potud platí též »might is right«.[1]) Prof. *F. Stoerk* (Greifswald) přiznává sice konferenci, nehledí-li se k nadějím v ni kladeným, jistý byť i malý pokrok ve velikém díle ujednocení národů mírem a právem; u porovnání s programem jest však nezdarem (échec) a dílo její pouhým zdvořilostním aktem (acte de courtoisie), obratným pochováním předčasně položených otázek bez porušení shody mezinárodní, maskováním čestného ústupu ruské diplomacie z nezdařeného pokusu, jejž na škodu práva mezinárodního nebude lze tak brzo obnoviti.[2])

Též *A. Schäffle* spatřuje ve výsledcích konference vlastně plnou porážku přátel míru, jelikož v otázce hlavní neměla žádného úspěchu, ponechavši státům dosavadní volnost válečného zbrojení, v otázce rozhodčího soudu toliko úspěch čestný; praktický positivní význam má pouze úprava práva války, kteráž byla, jest a bude vždy ultima ratio řádného zajištění vnitřního a zevního míru. Ani obligatorní soud rozhodčí bez sankce donucovací nebyl by s to podati v tomto směru záruky takové, jakou poskytuje plná válečná hotovost.[3])

Příkrý souhrnný úsudek *Schäffle-ův* o výsledcích konference: »parturiunt montes« ... sdílí ku konci svého všestranného a nad jiné obsažného kritického rozboru snesení Haagských *A. G. Lapradelle* (Grenoble), ze zásadních důvodů věcných.[4]) Jako *Stoerk* soudí i *Lapradelle*, že konference vyhybajíc se ve všech hlavních a obtížnějších otázkách svého programu zásadnímu řešení, pro něž státy zastoupené jevily nejvýš zdánlivou dobrou vůli, aniž by hodlaly přinésti skutečných obětí, nepřinesla svými nepřesnými, nejasnými a proto pro každého přijatelnými sneseními téměř nic nového, původního aniž užitečného. »Mnoho snahy, některé výsledky pouhé formy, žádný základní, toť jest stálá bilance konference«. Učinky její leží spíše v oboru politiky (účasť Ameriky, Asie, seslabení suverenity papežské, připuštění doktriny Monroeovy, nároků Anglie na Transvaal a t. p.) než v oboru práva, kdež toliko

---

[1]) *K. v. Stengel,* Die Haager Conferenz und das Völkerrecht (Archiv f. öff. Recht, 1900, XV., seš 2., str. 139 násl.); Die völkerrechtlichen Ergebnisse der Haager Friedensconferenz (D. Juristenzeitung, 1901, VI. č 15, str. 340); Der ewige Friede 3. vyd., (1899, München, Haushalter). Spisek tento obsahující názory S. o hnutí za mírem vzbudil již před konferencí všeobecnou pozornost.

[2]) *F. Stoerk,* La conférence de la Haye et ses résultats (v Revue générale de droit intern. public, 1899, str. 848 násl.).

[3]) *A. Schäffle,* Die Friedensconferenz im Haag (Zeitschr. f. d. ges. Staatswissenschaft, 1899, 4. seš); Zur socialwissenschaftlichen Theorie des Krieges (tamtéž, 1900, 2. seš.) O ostatních názorech Schäffle-ových v příčině války a hnutí za mírem srv. *shora* str. 20 násl. Ve spise: Deutsche Kern- und Zeitfragen, I. sv. (Berlin, E. Hofmann, 1894) nepokládal *Sch.* ovšem rozhodčí soudy k řešení sporů mezinárodních jakožto pevnou instituci za nemožné, nýbrž spíše za nezbytný další stupeň státoprávního vývoje (srv. zajímavé výhledy zvl. str. 106 násl.).

[4]) *Lapradelle,* l. c, La conférence de la Paix (Revue génér. de droit intern. public, 1899). Srv. zvl. str. 651 násl., 658 násl., 681, 727, 829 násl., 840 násl. et passim.

Digitized by Google

uznání zásady rovnosti všech států a pak text konvence o právu války značí malý pokrok, zmírňující poněkud celkový nezdar. V podobném smyslu, zároveň snad ze zvláštního stanoviska malého neutrálního státu (Švýcarska) posuzuje konferenci Haagskou *M. Kebedgy* (Bern) [1]) a z jiného opět hlediska L. v. *Bar* (Göttingen), jenž poukazuje zvláště k zhoubnému vlivu, jakýž má a musí míti jednak válka anglo-burská, jednak soustavná rusifikace Finska na právní přesvědčení a mezinárodní mravnosť, na důvěru v reální význam okázale zahájeného díla míru v Haagu, kdež ruské návrhy závodily s anglickými v příčině zařízení rozhodčího soudu pro spory mezinárodní. *Bar* pochybuje o tom, zdali tato instituce nebude spíše ztěžovati mezinárodní rozhodčí soudnictví, než je usnadňovati.[2])

Se střízlivou blahovůlí ku snahám hnutí za mírem soudí naproti tomu *H. Lammasch* (Vídeň), »že ze stanoviska, při všech otázkách práva mezinárodního jediné platného: rovnoprávnosti všech suverenních států, nemožnosti zákonodárství, soudnictví a donucovacího výkonu vůči suverenním státům, výsledky konference jeví se jakožto velmi značný krok ku předu« a že konference, hledíme-li k obtížím právního řádu nad samostatnými státy, značí »v dosavadním vývoji práva mezinárodního jednu z nejdůležitějších stanic«.[3]) Ve stejně umírněném, na reálním pojímání daných poměrů a obtíží založeném uznání významu díla konferenčního s *Lammaschem* shodují se *F. Kasparek* (Krakov), *d'Olivart* (Madrid), *Fr. Despagnet* (Bordeaux) a *E. Brusa* (Turin).[4]) Rovněž řadí se povšechný úsudek, kterýmž zakončuje *G. Mérignhac* (Toulouse) své nad jiné úplné a nestranné výklady o jednáních a výsledcích konference Haagské, stále porovnávaje je s předchozím vývojem a stavem práva mezinárodního, ke hlasům těch, kdož nesnižují positivní výsledky konference proto, že nesplnily veškeré naděje.[5]) Připouštěje též značnou bilanci passivní následkem různých nevyhnutelných okolností, *Mérignhac* shledává, že při porovnání této s kladnými výsledky kloní se váha na

[1]) *M. Kebedgy*, l. c., Les lois de la guerre et la conférence de la Haye, zvl. str. 2, 8., 24. V konvenci o rozhodčím soudu spatřuje *K.* »plutôt un recul qu'un progrès« a konvenci o právu válečném vytýká pominutí otázek obtížnějších. Velmi skrovné výsledky přičítá konferenci též A. *d'Ebray*, v Mémorial diplomatique 1899, č. 32.

[2]) *L. v. Bar*, l. c., Der Burenkrieg, die Russificirung Finnlands, die Haager Friedensconferenz, zvl. str. 1 násl, 40 násl. B. shledává (str. 42) *Lapradelle-ovu* kritiku za »nejvýš případnou« a soudí, že by větší váhu, než jakou má rozhodčí výrok, ve sporech mezinárodních mělo votum odborné rady (akademie) mezinárodní.

[3]) H. *Lammasch*, l. c., Die Fortbildung des Völkerrechtes durch die Haager Konferenz, str. 2, 19.

[4]) Fr. *Kasparek*, l. c., Pokojowa konferencya v Hadze z r. 1899 (Czasopismo prawnicze i ekonomiczne, 1900, seš. 3., 4.); *D'Olivart*, La conférence de la Haye et ses résultats (Revue générale de droit int. public, 1899, str. 851 násl); Fr. *Despagnet* sub eod. tit. (tamtéž, str. 859 násl.); *E. Brusa*, sub eod. tit. (tamtéž, str 883 násl.).

[5]) *A. Merignhac*, l. c., La conférence internationale de la paix, zvl. str. 385 násl.; La conférence de la Haye et ses résultats (v Revue générale de droit intern. public, 1899, str. 879 násl.).

Digitized by Google

stranu aktivní a že nedostatky díla nejsou s to odníti mu jeho přednosti. »Jen slepotou raněný neviděl by důležitost konvencí o námořní službě zdravotní a o právu války pozemní. Třeba by bylo popírati věci samozřejmé, když by neměl býti souhlas projeven s kodifikací právních zásad o prostředkování a rozhodčím soudu, dosud roztroušených, neurčitých, neúplných náhodné úpravě kompromissem neb uvážení rozhodčích ponechaných; když by nemělo býti plně schvalováno zřízení mezinárodních institucí, třebas i nedokonalých, jichž nepopíratelné výhody byly vytčeny. Konference neuskutečnila sny utopistů a popřela s druhé strany předpovědi pessimistů. Než nedosti na tom; sluší uznati, že v značné míře vyhověla snahám zastanců míru (pacifiques) jednak kodifikací zákonů, jež mají zabraňovati, potlačovati neb napravovati výstřednosti války, jednak zvlášť otevřeným prohlášením mravní přednosti rozhodčího soudu nad postupem válečným, i snahou by tato přednosť, pokud to bylo možno, došla výrazu svého v oboru praktických řešení.«[1])

K nejpozoruhodnějším projevům o výsledcích konference náleží dojista posudek prof. *Martense* (Petrohrad) z ohledu jednak k jeho dřívějšímu působení ve vědeckém a praktickém ruchu za humanisací války a rozhodčím soudnictvím v oboru práva mezinárodního, jednak k jeho vynikajícímu účastenství v přípravách i v jednání konference samé.[2]) Srovnáním s výsledky předchozích kongressů mezinárodních (Vídeňského 1815, Cášského 1818, Pařížského 1856 a Berlínského 1878), jež měly celkem dočasný význam historický pro otázky aktuální politiky, zanechavše po sobě jen málo obecných zásad právních trvalé ceny,[3]) vyniká, dle mínění *Martensova*, dílo konference Haagské, nad ony svým dosahem po stránce velikých a trvalých zájmů všenárodních, kulturních i humanitních. Snesení konference, jevící za šetření svobodného vývoje vnitřního

[1]) Též *Reinsch*, l. c., World politics at the end of the XIX. century, s r. 22 násl. shledává v konferenci Haagské reelní pokrok, jevící se v opouštění egoistických prostředků Macchiavellismu a ve vyhledávání solidarity i lepšího řešení obtíží mezinárodních smluveným soudnictvím rozhodčím, opřeným (ne bez opposice nacionalistů) o mravní závazek čl. 27. K docílení světového míru jest odtud ovšem ještě daleko, ježto není tu společnost států s plným vědomím solidárnosti interessů a kulturních ideálů. Rovněž *Driault*, l. c., Les problèmes politiques et sociaux à la fin du XIX. siècle, str. 338 násl., klade těžiště významu konferenčního díla v instituci rozhodčího soudu i její budoucí vývoj, kdežto *Anitschkow*, l. c., Krieg und Arbeit, str. 186 násl., uznávaje jinak výhody skromného programu konference má za to, že zřízení stálého soudu jest ještě poněkud předčasné a že bude s to podporovati organisaci míru spíše až války následkem radikálních (zvláště hospodářských) převratů v životě mezinárodním přestanou.

[2]) Srv. *Martens*, l. c., La conférence de le Paix à la Haye, zvl. str. 33 násl.; La paix et la guerre, chap. III., str. 119 násl. Ze stanoviska ruského zvlášť shledává M. v konferenci Haagské článek uzavírající řadu pokusů a snah ruských panovníků a vlád za vybudováním positivního práva mezinárodního.

[3]) Tak zbyly jakožto trvalé výsledky obecné důležitosti z kongressu Vídeňského zásady o plavbě říční, o otrokaření, z kongressu Cášského pravidla o diplomatickém zastupování, z kongressu Pařížského stanovení mediace a některé zásady práva námořního.

Digitized by Google

života národů užití tvůrčích zásad jednotné shody a lidskosti v životě mezinárodním, vyznačují se snahou po uskutečnění podstatného principu civilisačního, kterýž jim zajišťuje nejen vděčné uznání přítomnosti, nýbrž i další vývoj v budoucnosti.

Martens nenáleží k stoupencům filosofických theorií moci nad právem, aniž k obdivovatelům války a její úkonů civilisačních. »Přijde čas — dokládá — kdy platiti bude v životě mezinárodním ten velký zákon sociální, dle něhož každý národ bude existovati pro celý svět, a celý svět pro každý národ. Doufáme, že není daleka doba, kdy zastanci hmotné síly v oboru sociálním, hrubé síly neznající mezí, budou postaveni na pranýř a kdy idea práva nebude vykládána ve smyslu materialistickém, jak tomu jest dnes. Věříme ve vítězství práva, i je-li porušováno způsobem nejhorším, ježto věříme v jeho ideální sílu.« Ač jest hluboce přesvědčen, že jednou »válka bude skutečně zjevem výjimečným a státy najdou prostředky vhodnější k řešení svých sporů«, uznává zároveň, že válka, kteráž z pravidla jest zápasem pro interessy politické a zřídka jen pro otázky právní, zatím z poměrů mezinárodních není a nebude tak záhy odstraněna a že »v té míře, v jaké vyvinovati se bude vzájemné sblížení národů, právo válečné bude jediným účinným prostředkem, kterýž jest s to odníti válce její dravý ráz a omeziti pohromy, jichž jest zdrojem.«[1]) V těchto směrech leží vysoká právní a kulturní důležitost konference Haagské.

Názorům *Martens-ovým* poblíž stojí *Holls* (New-York) v přesvědčení, »že konference míru měla velký a slavný výsledek nejen v příčině humanisace války a kodifikace práva válečného, nýbrž předem vyhlášením »Magnae Chartae of International Law«, spojením vzdělaných států ve federaci na základě spravedlnosti a práva a zřízením stálého mezinárodního soudu rozhodčího«.[2]) Americké stanovisko *Holls-ovo* přináší to sebou, že spatřuje hlavně v instituci rozhodčího soudu těžiště snesení konferenčních, jádro příštích doplňků (práva neutrálů a j.) a základ budoucího vývoje práva mezinárodního, opřeného o nezdolnou sílu veřejného mínění. Konference neodklidila válku, ale určila přesněji pojem míru nejen jakožto prostý status quo, jakožto nemožnost změn bez společného souhlasu, nýbrž jakožto vládu práva a spravedlnosti v poměrech mezinárodních, rozptýlila filosofický názor, dle něhož válka jest positivní dobro lidstva a položila zárodky idey federace světa pro spravedlnost

---

[1]) *Martens*, La paix et la guerre, str. 38 násl. Pozoruhodny jsou celá 1. a 2. kap.: »La guerre et le droit« a »La guerre et la loi«, obsahující názory spisov. o základních otázkách práva války a kritiku zhoubných theorií práva moci v poměrech mezinárodních.

[2]) *Holls*, l. c., The peace conference at the Hague, úvod, str. IX. násl. Srv. též konečnou stať, str. 352 násl. Též *Holls*, jako *Martens*, připíná konferenci Haagskou k diplomatickému hnutí nesoucímu se za zabezpečením pokoje od míru Westfalského velkými občasnými kongressy, od nichž konference Haagská odlišuje se tím, že se neodnáší přímo k žádné válce předchozí.

Digitized by Google

a všeobecné interessy vzdělanosti lidské naproti myšlence nějakého světapanství jednoho státu.

Sociologická a sociálně-politická literatura, pokud nepokládá nízké a násilné formy boje o život, přirozeného výběru, a přežívání silnějšího bez ohledu na zušlechtění mravní za jedinou a trvalou hybnou sílu sociálního života vnitrostátního i světového mezistátního, shledává v konerenci Haagské známku neodvratitelného úpadku ve vývoji války, vítězného pokroku ve vývoji míru, kterýž jest »nutnou podmínkou společností nynějších a budoucích, jakou byla válka u společností minulých. Pokud byla válka nezbytným činitelem k opatření bezpečnosti a nosičem pokroku, byla vším právem považována za nejvyšší a nejušlechtilejší projev lidské činnosti . . . Válka byla v období své velikosti. Od té doby však, co její úkol odklizením překážek zavedení bezpečnosti bránících byl dosažen a ona sama jakožto nosič pokroku nahražena jinou, účinnější a méně obětí vyžadující formou soutěže; od té doby, zkrátka, co přestala býti užitečnou, ztratila svou obdivuhodnost a veškeré pokusy tuto znovu získati minuly se s cílem. Po období své velikosti vstoupila do období svého úpadku i jest určena, by zmizela a učinila místo míru, jejž umožnila.« Tak soudí *G. Molinari* (Paříž) [1]) a podobně spatřují jiní, jako na př. *Novicow* (Odessa) a Dr. *L. Stein* (Bern) [2]) v sneseních Haagských slibné zárodky po případě další stavební kameny právního řádu mezi-

---

[1]) Srv. *G. de Molinari*, Grandeur et décadence de la guerre (Paris. Guillaumin, 1898), str. 207. V zajímavé této národohospodářsko-sociologické theorii války (se vztahem ke konferenci Haagské) pokračuje *M.* spisem: Esquisse de l'organisation politique et économique de la société future (tamtéž, 1899). Již dříve propagoval *M.* myšlenku utvoření ligy neutrálů v zájmu práva míru (srv. Grandeur et décadence de la guerre chap. X., str. 187 násl. a Appendice str. 265 a násl.), o jejíž obtížích srv. *H. S. Maine*, l. c., Le droit international. La guerre (trad. de l'angl.), Paris, 1889, str. 291 násl.

[2]) *J. Novicow*, l. c., La fédération de l'Europe, zvl. str. 735 násl. (srv. *shora* str. 78 násl.); Sociologues et pacifiques (v Revue intern. de sociologie, 1901, str. 802 násl.). Článek tento odnáší se k rozpravě v Société sociologique de Paris o »Les oeuvres de la Paix à l'Exposition universelle« (tamtéž, 1901, str. 354 násl.). — Dr. *L. Stein*, Die Philosophie des Friedens (Berlin, Paetel, 1899) a k tomu téhož spisov.: Das Ideal des ewigen Friedens und die sociale Frage (Berlin, Reimer, 1896), jakož i příslušné statě díla: Die sociale Frage im Lichte der Philosophie (Stuttgart, Enke, 1897, zvl. 40. Vorl., str. 731 násl.). Též *Ferguson* l. c., The international Peace-Conference (Sap. I., II), dokazuje, že »mravní živel v přírodě jest hybnou silou vzdělanosti« a pokroku v mezinárodním životě zvlášť. »It is the ethical notion of men, — more and more consistent, — which must become the governing principle of society, in order that the ethical man might succeed in setting limits to the animal struggle for existence« (str. 15). — Naproti tomu hájí instituci války, její ideální budoucnost a »železný zákon zbrojení« po stránce sociologické ve smyslu shora dotčených názorů v německé vědě rozšířených a německo-anglických theorií darwinistických (Haeckel, Bagehot a j), na př. Dr. *S. R. Steinmetz*, Der Krieg als sociologisches Problem (Amsterdam, Versluys, 1899); podobně *Cosentini*, Le militarisme de l'avenir (Revue intern. de sociologie, 1899). K sociologické literatuře o otázkách sem spadajících, pokud nevztahuje se ke konferenci Haagské, nelze ovšem v rámci těchto úvah blíže přihlédnouti.

Digitized by Google

národního, budoucí federativní organisace mezistátní na základě rostoucí solidárnosti interessů lidstva, pevnou oporu nového vývoje ve směru hnutí za mírem, v němž zůstane sice vždy boj a zápas hybnou silou pokroku sociálního, ale nikoliv ve formě války, nýbrž ve vyšších formách soutěže a smlouvy.

Na pessimistické posuzování výsledků konference Haagské měly a mají patrný vliv četné okolnosti a události mimo ni ležící, jež ztíživše již její svolání a zdar dojista stlačují nemálo též její význam. Konference sama pracovala v těžkém vzduchu vzájemné nedůvěry plynoucí ze shora (v I. části) vylíčeného stavu politických poměrů na sklonku 19. století. Zvláštní národní, plemenné a politické interessy jednotlivých států, jich zájmových skupin, trojspolku, dvojspolku, států malých a velkých vojenských velmocí, států dokonale vyzbrojených a méně pokročilých, setrvačná síla běžných názorů soustavy ozbrojeného míru a perspektiva nastávajícího »dělení světa«, »skoro brutálně působící odpor obou velikých anglosaských mocností proti hlediskům, jež všemi ostatními mocnostmi uznány byly za příkaz vzdělanosti a lidskosti« (*Zorn*)[1]) a neméně neústupné stanovisko Německa v hlavních otázkách programu — toť ono pletivo velikých obtíží, jež překonati nebylo věcí snadnou. Odtud pochodící slabá důvěra k jednáním a snesením Haagským nezískala neveřejností konference, ač lze s druhé strany o tom pochybovati, zda by byla bývala veřejnost za všech okolností zdaru jejímu jen na prospěch.[2])

Podmínkou obeslání a positivního úspěchu konference byl politický »status quo« a »uti possidetis«. Avšak přes to požadovala a docílila nedůvěřivost některých států ještě vyloučení jistých mocností z konference i z konvence o rozhodčím soudu, k níž přístup pro mocnosti nesignatární není sice úplně znemožněn, ale podmínkou zvláštní dohody států signatárních ad hoc značně ztížen. Politické důvody tohoto postupu, jeho důsledky a s těmi v souvislosti stojící události pozdější přispěly nemálo k zviklání víry v opravdovost snah konference »míru«.

Vyloučením států *jiho-afrických* praejudikováno bylo válce transvaalské. Nechceme zde šířiti se ani o příčinách ani o průběhu této nešťastné války,[3]) aniž o tom rozhodovati, hodí-li se případ ten před

---

[1]) *Zorn*, l. c., str. 131.

[2]) Švédský delegát sv. p. *Bildt* navrhoval přiměřenou veřejnost vůči tisku za souhlasu americké delegace (srv. *Holls*, l. c., str. VIII. a 167 násl, *Suttner*, l. c., str. 65), však bez výsledku. Též Německo přimlouvalo se za uveřejnění všech protokolů (srv. hr. *Bülow*, Mémorial diplomatique, 1900, č. 9, str. 131). Při neveřejnosti konference vedl ovšem hlavní slovo veřejný tisk věci nepřející.

[3]) Přehled obsáhlé literatury o této válce a hlavních otázek práva mezinárodního podává Fr. *Despagnet*, Grande Bretagne, République Sud-africaine et l'État libre d'Orange (v Revue générale de droit int. public, r. 1900. str. 84 násl, 276 násl., 655 násl., 764 násl.; r. 1901 str 157 násl, 663 násl.) — V příčině vztahu války ke konferenci Haagské srv. m. j. *Bloch*, l. c., str. 60 násl., 75, 87 a j.; *Fried*, l. c, str. 74 násl., *Kolben*, l. c., str. 51 násl.)

Digitized by Google

rozhodčí soud Haagský,[1]) přes to, že republiky jihoafrické nesúčastnily se konference, že příčiny války spadají do doby předkonferenční a vypuknutí války před ratifikaci konvence Haagské, nehledíc ani k tvrzení Anglie, že jde tu pouze o vnitřní záležitost anglické říše, kteréž přísluší suverenita nad státy jihoafrickými. Pochopujeme též stoupající politický dosah konečného výsledku této války pro světovládnou Anglii, i nechuť ostatních mocností zasáhnouti do sporu toho s ohledem či bez ohledu na konferenci Haagskou. Avšak urputné sledování národního imperialismu na základě práva silnějšího až k válce vyhlazovací, hrubá porušování práva válečného[2]) jsou v nesmiřitelném odporu logickém s dějinným faktem konference míru a působí dojista zhoubně na úroveň mezinárodní mravnosti a právního přesvědčení, třebas by tím dílo konference Haagské, na časových a místních otázkách nezávislé, pro budoucnost nebylo ještě vážně ohroženo. Případně soudí *Martens*, že »právě tato válka může býti nejlepším dokladem pro důkaz úspěšnosti prostředků k řešení sporů mezinárodních touto konferencí odporučených« a že »každé, pro Anglii jakkoliv praejudiciální rozhodnutí soudu rozhodčího v otázce transvaalské bylo by pro tuto zemi bývalo výhodnější než oběti nesmírné, nedozírné, kteréž tato válka uložila národu anglickému.«[3])

Značného seslabení co do významu svého utrpěla konference též vyloučením *sv. Stolice,* zvláště pokud jde o konvenci v příčině smírného řešení sporů mezinárodních. Většina nestranných posuzovatelů spůsobení tohoto vyloučení z důvodu otázky římské přičítá italské vládě za politickou chybu.[4])

[1]) Příslušnost rozhodčího soudu Haagského odůvodňují na př. *v. Bar*, l. c., Der Burenkrieg atd., kap. I.; *A. Pillet*, La guerre du Transwaal et la conférence de la Paix (v Revue générale de droit intern. public 1901, str. 15 násl.) Veškeré dosavadní pokusy k docílení prostředkování některé mocnosti po případě odkázání rozhodčímu soudu přes všeliký nátlak veřejného mínění minuly se však s výsledkem. Rovněž bezvýsledno (pro nepříslušnost) bylo přímé podání, jež učinili jménem Jihoafrické republiky a Oranžského státu plnomocní zástupci této válečné strany ku stálé správní radě rozhodčího soudu v Haagu (otištěno v *Mémorial* diplomatique, 1901, č. 37 str. 584). Dle posledních zpráv nabídla hollandská vláda v Londýně své dobré služby, jež byly anglickou vládou zdvořile sice, avšak rozhodně odmítnuty.

[2]) Srv. *Mérignhac,* Les pratiques anglaises dans la guerre terrestre (Revue générale de droit intern. public, 1901, str. 93 násl.) a *Fr. Despagnet,* l. c.

[3]) *Martens*, l. c., La conférence de la Paix, str. 34.

[4]) Srv. *shora* str. 25, pozn. 2. K tomu dále *Chrétien:* La Papauté et la conférence de la Paix (Revue générale de droit intern. public, 1899, str. 281 násl.); *Catellani,* l. c., Realtà ed utopie de la pace, str. 98 násl. a Le droit intern. au commencement du XX. siècle (Revue générale de droit intern. public, 1901, str. 568 násl.); *D' Olivart*, La conférence de la Haye et ses résultats (tamtéž, 1899, str. 858 násl.); *Fr. Despagnet*, sub eod. tit. (tamtéž, 1899, str. 864 násl); *Brusa*, sub eod. tit. (tamtéž, 1899, str. 888 násl.). S vyloučením papeže zásadně souhlasí: *R. Bompard*, Le Pape, Les États et la Conférence de la Haye (tamtéž, 1900, str. 369 násl.). S katolického stanoviska probrány jsou veškeré otázky sem spadající obšírně, ač nedosti soustavně a vědecky ve spise pseudonyma *I. Filopace*, Sopra il congresso internazionale per la Pace tenuta all'Aja 1899. Dissertazione storico-giuridica (Siena, S. Bernardino, 1901, str. 352). Srv. k témuž stanovisku spisek dra *J. Sojky*, Papež — souverain. Praha 1902 (bez literatury).

Digitized by Google

Není zde od místa pouštěti se do otázek, kteréž při této příležitosti opět živě v literatuře práva mezinárodního byly přetřásány, jako na př. otázka o nynější povaze suverenity (territoriální či světské, či duchovní neb jen čestné?) sv. Stolice, otázka, zdali vyloučením z konference Haagské doznala suverenita tato jakousi *capitis deminutio* v poměrech mezinárodních a italský zákon garanční jistého uznání, otázka, dlužno-li pokládati z historicko-politických důvodů za to, že by papežství jako druhdy i na příště bylo s to zabezpečiti spravedlnost a mír ve společnosti *států*. Uvažujíce však ohromný civilisační výkon křesťanství a církve katolické vůbec a zvláště jakožto předního činitele ve vývoji práva mezinárodního; přesvědčeni jsouce, že právo toto zvláštní povahou svou odkázáno jest i bude vždy v značné míře na sankce mravní a sledujíce účinnou a rozsáhlou mezinárodní působnost papeže jakožto nejmohutnější, neodvislé, světové autority mravní právě v přítomné době neobyčejné obnovy ducha náboženského: nemůžeme podceňovati důsledky odmítnutí součinnosti sv. Stolice a církve katolické z řešení velikého kulturního problému organisace míru mezi národy. Vstoupení papeže — praví *Zorn* — »do soustavy rozhodčího soudnictví v Haagu utvořeného mělo by nesmírný význam«.[1]) Takto ovšem přistoupení sv. Stolice k »uzavřené« konvenci o smírném řešení sporů mezinárodních závisí od zvláštního souhlasného připuštění všech signatárních států a od jich výkladu pojmu »mocnosti«, jehož konvence tato (místo »státy«) užívá. Nelze se sice, jak případně dokládá *Despagnet*, obávati, že papež bude činiti překážky zájmům míru, avšak »nelze rozumně doufati, že bude je zastávati svou velikou autoritou mravní u národů a vlád, jež poslušny jsou jeho vlivu s tou vřelostí, s jakou by to činil, kdyby byl přispěl k jich diskussi a přípravě.«[2]) Neníť dokonce vyloučena úspěšná soutěž mezinárodního rozhodčího a prostřednického působení sv. Stolice s rozhodčím soudem Haagským.

Že kromě otázek uvedených na posuzování díla konference Haagské nepříznivě působily též pokračující rusifikace Finska,[3]) válečná intervence evropsko-americká v Číně a zatím ovšem neodvratitelné další předstihy všech velikých států evropských ve zbrojení, netřeba dokládati. —

Přehlížejíce na konci předchozích úvah povšechně konferenci Haagskou, nemůžeme předem upříti, že výsledky její v otázce *zbrojení* a v souvislých otázkách *vojenských* jsou skrovné, ač nezasluhují snad příkrého odbytí obhajců ozbrojeného míru jakožto »úplné fiasko«. O plném odzbrojení nemohlo ovšem býti vůbec řeči. Příčiny nynějšího stupňovaného zbrojení leží jednak v nahromaděných velkých otázkách politických

---

[1]) *Zorn*, l. c. (D. Rundschau, 1901, 7. Heft), str. 117.

[2]) *Despagnet*, La conférence de la Haye et ses résultats (Revue générale de droit. intern. public, 1899, str. 868).

[3]) Srv. zvl. *v. Bar*, l. c., Der Burenkrieg, die Russificirung Finnlandes, die Haager Friedensconferenz str. 26 násl.; *Catellani*, l. c., str. 88 násl.; *Bloch*, l. c., str. 46; *Suttner*, l. c, str. 206 násl. O podstatě otázky finsko-ruské srv. *Trakal*, Literatura k otázce finskoruské, *Sborník*, r. I., str. 323 násl.

Digitized by Google

minulých, v mezinárodní politické situaci přítomné a v politických přípravách k »dělení světa« v století dvacátém. Tyto příčiny aspoň pro praeterito bylo by třeba předem odkliditi, a to jest na ten čas nemožné.[1]) Avšak ani o spíše možném dočasném omezení, po případě zastavení zbrojení nebylo lze docíliti shody, jednak pro tytéž příčiny právě uvedené, pak též proto, že tato část programu konferenčního nebyla zdaleka tak připravena jako otázky projednávané v komissi druhé a třetí, a konečně proto, jak dobře *Lammasch* připomíná, že naproti vojenskopolitickým námitkám finanční a národohospodářská stránka, v níž leží hlavní důvody carova poselství, nebyla s dostatek odborně probrána aniž hájena. Konference couvla na celé čáře, dle slov švédského delegáta svob. p. *Bildta*, před *»jedním z nejvážnějších problémů století«*; nezamítla jej sice jakožto utopii, ale odročila.

Přes tento nezdar zůstává pro budoucí vývoj pokus konference Haagské řešiti tuto otázku tímto způsobem a v souvislosti s ostatními kusy problému míru důležitým jakožto první, snad základní pokus praktický, a nebude nikým, kdož přesvědčen jest o zákonnosti postupného vývoje sociálního, jevící se též v životě mezinárodním, pokládán za poslední.[2]) Aniž by bylo došlo k obávanému válkou hrozícímu střetnutí, byla otázka zbrojení, třebas s velkou diplomatickou opatrností, probrána, obtíže po stránce technické i politické seznány a podrobné další studium předmětu jednohlasně doporučeno vládám s prohlášením, že omezení nynějších břemen vojenských jest žádoucí v zájmu hmotného a mravního blaha lidstva. Konference určila a připravila takto blíže problém pro pořad jednání konference budoucí, jež se ho ujme, »neboť idea tato od-

---

[1]) Jsou to podstatně tytéž příčiny, pro které institut práva mezinárodního (1887) ku zprávě *Rolina-Jaequemynse* uznal konvencionální omezení branných sil a vojenských budžetů v dohledné době za nemožné (srv. Revue de droit intern. XIX 1887, str. 130 a 398 násl.). *Mérignhac* (Traité théorique et pratique de l'arbitrage international, Paris, Larose, 1895, str. 487 násl., 509 násl.; l. c., La Conférence intern. de la Paix, str. 41 násl.; La Conférence de la Haye v Revue générale de droit int. public, 1899, str. 880 násl.) pokládá odzbrojení, abstrahuje-li se od překážek politických, za možné, bylo-li by »současné, kollektivní, poměrné a progressivní«. Tím spíše ovšem bylo by lze technicky provésti omezení zbrojení dle skromných návrhů ruských. Více méně všeobecně probírána jest otázka tato v cit. předkonferenčním článku: La questíon du désarmement et la note du Tsar Nicolas II., Introduction de *A. Pillet* et *P. Fauchille*; Opinions de *F. Stoerk*, *H. Lammasch*, *D'Olivart*, *Fr. Despagnet*, *A. Mérignhac*, *Rouard de Card*, *E. Brusa*, *P. Fiore*, *M. Vesnitsch*, *N. Droz* v Revue générale de droit intern. public, 1898, str. 687 násl. Srv. též *Catellani*, l. c., Realtà ed utopie della pace, str. 103 násl.; *Schlief*, l c., Der Friede in Europa, odst. XIV. str. 450 násl.

[2]) Dřívější bezvýsledné pokusy: jednání cara Alexandra I. r. 1815 s princem regentem anglickým (srv. *Martens*, La question de désarmément dans les relations entre la Russie et l'Angleterre v Revue de droit intern. XXVI., 1894, str. 573 násl.); pokus Napoleona III. r 1863 a jednání o podnětu kancléře hr. Beusta r. 1870 (srv. *Mérignhac*, l. c. str. 46 násl.; *Lapradelle*, l. c., La conférence de la Paix, str. 662 násl.; *Catellani*, l. c., Realtà ed utopie della pace, str. 71 násl.).

Digitized by Google

povídá přáním národů« *(Žilinsky)*. Nechť spatřují pessimističtí posuzovatelé a odpůrci hnutí za mírem v těchto snesеních diplomatický »projev soustrasti« vůči svolavateli konference, platonickou zdvořilost (*Lapradelle*, *Stoerk* a j.); pro nepředpojatého pozorovatele leží v tomto projevu shromáždění řádných zástupců všech vzdělaných států světa (nikoliv učených idealistů neb fantastických přátel míru) více než přiznání, že válka není ani nutný ani zdravý základ mezinárodního řádu, jakož i odsouzení běžných theorií »moci nad právem«, převládající dosud v státovědecké literatuře některých států. »Vlády« — dokládá k tomu případně *Despagnet* — »nebudou nyní více oprávněny nakládati s těmi, kdož jim budou připomínati, že mají přičiňovati se k ulehčení břemen národů, jako se snílky neb malými vlastenci; čas, politická a mravní výchova lidu, nátlak veřejného mínění spůsobí to ostatní.«[1])

Význam deklarací Haagských, kteréž rozšiřují *Petrohradskou konvenci* z r. 1868, vyjadřující »cit všeho vzdělaného světa« (Sir *H. Maine*)[2]) značně seslaben jest časovým omezením jakož i nesouhlasem Anglie a Severoamerických Spojených Států, jichž praxe válečné právě se namnoze týkají. Uznati však sluší, že zde znovu veliká většina vzdělaných států shodla se v zásadě, že účel války, učiniti nepřítele k boji nezpůsobilým, jest překročen užíváním zbraní raněné mučících. Ratifikací deklarací Haagských budou snad konečně mravně donuceny i ty ze států signatárních, jež dosud nepřistoupily ke konvenci Petrohradské, aby tak v zájmu lidskosti učinily.[3])

Rozhodné »non possumus« vojenských velmocí i států ve výzbroji zpozděných (états arriérés) v příčině zastavení zbrojení stupňovalo se důsledně proti všem návrhům čelícím k *omezení výzbroje* samé a všelikých nových příštích »vynálezů zkázy«. Ve válkách budoucnosti v století imperialismu, zvláště ve válkách námořních, budou připadati zkázonosným strojům útočným i obranným stále větší a větší úkoly. Přivedou-li předstihy ve výzbroji po stránce technicko-vojenské a hospodářské válku, jak někteří (*Bloch* a j.) za to mají, ad absurdum, nechceme zkoumati. Zatím trvají státy většinou při ponechání plné volnosti v tomto směru; v příčině války námořní kladla předem Anglie i Severoamerické Spojené Státy zásadně, s nimi pak v druhé řadě ostatní velmoci námořní nepřímo odpor každé omezující úpravě.

Není snadno při nesmírné složitosti problému určitě vymeziti, pokud pokrok mezinárodního řádu právního podmíněn či zdržován jest soustavou militarismu, po případě pokud nedostatky a nedokonalost práva toho podporují trvání a vývoj ozbrojeného míru. Jsou to skupiny jevů vzájemně příčinně souvislých. Dle zkušeností pozorováním dosavadního

---

[1]) *Despagnet*, l. c, La conférénce de la Haye et ses résultats, str. 874.
[2]) Sir *H. Maine*, Le droit international. La guerre, str. 178.
[3]) Srv. *Zorn*, l. c., str. 129. Na deklaraci Petrohradské scházejí podpisy: Rumunska, Srbska, Černé Hory, Bulharska, Severoamerických Států, Mexika, Číny, Japonska, Siamu, Lucemburska, Španělska.

Digitized by Google

hnutí za mírem nabytých a konferencí Haagskou dotvrzených, jakož i z obdob odvozených z právního vývoje vnitrostátního lze však souditi, že řešení otázky odzbrojení byť zatím i jen částečného a dočasného, jakožto stavu přechodního, bude třeba připravovati úpravou a zdokonalováním těch oborů práva mezinárodního, jež upevňujíce jednak úvazky mezistátní na základě solidárnosti interessů, jednak zobecňujíce smírné prostředky právní k vyřizování sporů mezinárodních, ujímají prostředkům násilným jich dosavadní nezbytnost a soustavě ozbrojeného míru, předem pokud jde o válečnou podnikavost výbojnou a dobývačnou, její nedotknutelnou půdu. Potřebám nutné ochrany a obrany přiměřené zastavení neb dočasné omezení zbrojení jakožto ukazatel míru může za daných poměrů býti jen následkem tohoto kýženého vývoje, nikoliv jeho příčinnou podmínkou.

V tomto směru právě leží asi vlastní význam té části snesení Haagských, jež upravují prostředky *smírného řešení sporů mezinárodních*, zároveň hlavní význam konference míru. »Udržení obecného míru loyalním spolupůsobením úsilí všech; dobré služby a prostředkování jakožto mocný prostředek zachování neb obnovy poměrů míru; mezinárodní komisse vyšetřovací, jichž podmínky jsou upraveny tak, že chrání volnost a poskytují důležité záruky; rozhodčí soudnictví široce uznané bez donucení; stálý soudní dvůr rozhodčí ustavený a připojený k mezinárodnímu úřadu v Haagu a k stálé radě, složené z diplomatických zástupců mocností; rozhodčí řízení přesně stanovené a zvšeobecněné v kusech základních; takové dílo odpovídá dojista nejlepším snahám našeho století.« Případněji nemohla zpráva *Descampsova* shrnouti positivní výsledky třetí komisse konference.[1])

Rozhodčí soud mezinárodní jest *fakultativní;* v té příčině konvence stanovila toliko *praxi dosavadní,* odporučujíc ji autoritativně pro jisté obory případů (sporné otázky právní a sporné výklady smluv) a usnadňujíc ji určitými, subsidiárně platnými pravidly. Dle ruského návrhu měly býti ovšem aspoň některé, dosavadní praxi odpovídající obory sporů mezistátních definitivně vyňaty z řešení prostředky násilnými. Avšak i takto omezená myšlenka obligatorního soudu rozhodčího, nehledíc ani k vážným neshodám v podrobnostech jeho příslušnosti, rozbila se o pojem neomezitelné suverenity státní, neústupně hájený politicky sebevědomou vojenskou velmocí (Německem), jejíž souhlas v této věci pokládala konference za žádoucí. Neúspěch tento, v táboře zklamaných přátel míru tak těžce nesený, může míti ovšem jen dosah relativní, dočasný; nelzeť zneuznávati naprosto důvody těch, kdož pokládají fakultativní formu soudu rozhodčího za daných poměrů pro další vývoj instituce této za přiměřenější (na př. *Brusa, Holls* a j.), kdežto ani chladní pozorovatelé, ani odpůrci hnutí toho nemohou upříti, že cesta k obligatornímu soudu rozhodčímu jest nyní ražena. Jen zvolna přizpůsobují se novým poměrům základní pojmy státovědecké a zásadní ná-

---

[1]) *Conférence de la Paix*, I. part., str. 144.

Digitized by Google

zory politické, k jakým náleží pojem suverenity a názory o státu vůbec; jsouce však výrazem poměrů těchto, mění se s nimi dle zákona vývojového. Jakkoliv daleci jsme snad ještě takové všeobecné modifikace pojmu suverenity státní, aby srovnal se s institucí obligatorního soudu mezinárodního a s pojmem společnosti států, jest ona přec pro sociologický názor o právu mezinárodnim spíše v říši pravděpodobností než nemožností.

Taktéž sluší ostatně pojímati ona různá omezení: »pokud okolnosti dovolí«, »pokud nejde o zájmy životní neb o spory dotýkající se národní cti« a t. p., jimiž konference setřela sice určitost a přesnost textu konvence na prospěch volného rozhodnutí států súčastněných, jimiž však po případě zároveň usnadnila jim užití prostředků smírných. Vývoj vzdělanosti bude i zde obor výjimečných opatření takových zúžovati; mnohé otázky konkretní, kterých nyní týkají se uvedené výhrady, ztratí asi časem tento ráz postupnou přeměnou obecného přesvědčení a citů národních. vzrůstem společných interessů.

Za skutečný pokrok práva mezinárodního dlužno za to pokládati jednak stanovení *práva a povinnosti neutrálů k přátelské intervenci* za zachováním míru, po případě zabráněním válce, jednak *stálou organisaci* rozhodčího soudu a rozhodčího řízení.

Správně podotkl švýcarský delegát *Odier* při konferenci, že konvence o smírném řešení sporů mezinárodních poprve zavedla aktem diplomatickým do positivního práva důležitý nový organisační princip pro vzájemné poměry sepřených neb válčících stran a států nesúčastněných, jejž před tím nazval případně *Descamps* »pacigérat« (a contr. belligérat), vymeziv jej jakožto »řád míru platný pro poměry států válkou ztížených k státům této válce cizím, a záležející ve vzájemném šetření společné vlastnosti států těchto jakožto mocností suverenních a v míru trvajících (pacifiques)«.[1]) Čl. 3. konvence Haagské stanoví *právo* neutrálních mocností nabídnouti sepřeným státům dobré služby neb prostředkování a po tuhém zápase mínění docílený čl. 27. ukládá státům signatárním přímo za *povinnost,* v případech hrozícího příkrého sporu upozorniti státy sepřené na mezinárodní rozhodčí soud Haagský. Výkon tohoto práva, po případě této povinnosti, kteráž ovšem postrádajíc jako práva a povinnosti mezinárodní vůbec donucení právního, jest opřena o sankci mravní, nesmí neutrálům býti přičítán za *jednání méně přátelské* (un acte peu amical), čili za porušení neutrality, nýbrž spíše za oprávněné dobré služby »ve vyšším zájmu míru«. Passivní dosud pojem neutrality nabývá tím důležité *stránky aktivní*; nahodilá, nesmělá a choulostivá přátelská intervence jednotlivých států neutrálních stává se soli-

---

[1]) Srv. *Descamps*, Le droit de la paix et de la guerre. Essai sur l'évolution de la neutralité et sur la condition du pacigérat. Paris. Rousseau, 1898. Přihlížeje k snesením konference Haagské vyvinuje D. dále tyto idey v článcích: Le pacigérat ou régime juridique de la paix en temps de guerre (v Revue générale de droit intern. public, 1900, str. 629 násl.) a Les grandes étapes du progrès dans le droit des neutres et la vocation de notre temps à la constitution du pacigérat (tamtéž, 1900, str. 705 násl.).

Digitized by Google

dární aktivní povinností všech mocností mimo spor stojících, tvoříc v jistém smyslu surrogát obligatorní povahy prostředků smírných.

Nemenší důležitosti jest *stálost organisovaného rozhodčího soudu* mezinárodního, jejž diplomacie pokládala před tím více méně za utopii. Nemohouc prolomiti princip suverenity států, upravila konference organisaci stálého soudu rozhodčího tak, že sice neodpovídá formám v právu vnitrostátním se vyskytujícím, vyhovuje však praktickým potřebám a daným poměrům života mezinárodního. Stálost soudního dvoru rozhodčího, záležejícího z všeobecné listiny rozhodčích, zabezpečena jest stálou mezinárodní kanceláří soudní v Haagu a správní radou diplomatických zástupců tam pověřených.[1])

Organisovaný stálý rozhodčí soud ve spojení s ostatními smírnými prostředky konvencí Haagskou upravenými znamená v zásadě *omezení války a rozšíření organisace míru.* Nebude s to překonati hned všecky obtíže v poměrech mezinárodních, bude však řešením menších sporů mírniti napjetí sporných interessů, jež hromadíce se k válce nabádají; bude zjednávati lepší půdu pro *modus vivendi* mezi národy, bude přispívati právotvornou praxí svou k soustavnému dalšímu vývoji positivního práva mezinárodního, k šíření a upevnění obecného a jednotného právního přesvědčení, k ochraně států slabých a malých zdržováním a znesnadněním ukvapených válečných rozhodnutí velmocí vojenských. Působnost soudu rozhodčího poroste s výhodami praktickými, jež bude poskytovati životu mezinárodnímu. Užívání a vyčerpání smírných právních prostředků před sáhnutím ku zbraním nebude lze příště se za kontroly a nátlaku veřejného mínění tak snadno vyhnouti.

Předem nyní ovšem záhodno jest, aby signatární mocnosti samy již dbaly o zahájení vlastní činnosti soudu aspoň v malých sporných otázkách, jež se k tomu nepopíratelně hodí a jichž jest v mezinárodním životě stále dostatek. Vším důvodem naléhá jeden z předních rakouských členů rozhodčího soudního dvoru Haagského, B. hr. *Schoenborn* (předseda správního soudního dvoru) na to, aby instituce za nemalých obtíží stvořená, po dvouleté své existenci podala brzo známky skutečného života, ježto jinak nastává obava, že »kapitál důvěry a sympathie, drahocenná to podpora poskytovaná mladé instituci veřejným míněním, se bude ztráceti — zvolna snad, avšak neodvolatelně«.[2])

[1]) Při slavnosti druhé ročnice konference Haagské konané dne 18. května 1901 v Haagu konstatoval hollandský ministr zahraničních záležitostí *Beaufort,* že soudní dvůr rozhodčí jest organisován a ustaven. Ustavení toto bylo mocnostem notou předsednictva správní rady Haagské ze dne 9. dubna 1901 oznámeno (srv. *Mémorial* diplomatique, 1901, č. 21, str. 325 a č. 37, str. 584). Většina mocností jmenovala do té doby členy rozhodčího soudního dvoru pro listinu rozhodčích. Rakouskem-Uherskem jmenováni byli: *Bedřich* hrabě *Schoenborn,* předseda správního soudního dvoru (býv. ministr), dr *H. Lammasch,* prof. university Vídeňské, *Béla* hrabě *Apponyi,* t. č. předseda uherské sněmovny poslanců a *D. Szilágyi,* býv. uherský ministr a předseda sněmovny (zemřel zatím r. 1900).

[2]) Článek *B.* hr. *Schoenborna* vyšel koncem r. 1901 v *Revue bleue.* Cit. dle »*L'Européen*«. 1901, č. 2, str. 8 násl.

Digitized by Google

Ostatní dlužno přenechati vývoji dalšímu bez přepjatých očekávání, že válka bude tímto prostředkem brzo a vůbec potlačena. Plně souhlasíme v té příčině s prof. *Martensem,* jenž svůj střízlivý úsudek o budoucnosti rozhodčího soudu mezinárodního (v 1. vydání soustavy práva mezinárodního) druhdy pronesený bez podstatné změny opětuje též po konferenci Haagské.[1]) Ze stanoviska zbožných přání nebude nikdo popírati, že bylo by záhodno, kdyby státy své spory nevyřizovaly válkou, nýbrž prostředky smírnými právními. Jiná jest však otázka, zdali prostředky tyto za daných poměrů jsou praktické a možné pro všechny neshody mezinárodní. »Skutečnost ukazuje — dokládá k tomu dále *Martens* — že existuje mnoho takých sporův a podnětův k mezinárodním kollisím, jež nelze rozborem právním rozřešiti. Mnohé z nich nahromadily se během historického života národů a jsou k odstranění toliko násilím a porušením skutečně platného pořádku a práva. Těžko lze předpokládati, že by strany souhlasily s odevzdáním svého historického sporu k vyřízení nějakému soudu rozhodčímu, neb že by tento byl s to nalézti nějakou právní půdu pro své rozhodnutí.«

»Ve všech sporech mezinárodních, ve kterých v popředí stojí element politický, jest rozhodčí urovnání nemožné. Hodí se zvlášť pro takové neshody států, v nichž jde hlavně o interessy povahy právní, kde třeba výkladu práv stranám příslušících.«

»Důsledkem příznivého názoru o mezinárodním soudu rozhodčím není rozšiřování jeho působnosti a přikazování mu úkolů ze stanoviska práva nerozřešitelných. Než s druhé strany nelze nepřáti si co možná největšího užívání tohoto rozumnějšího způsobu smírného řešení sporů mezinárodních. Nesmrtelná sláva Haagské konferenci míru, že poprve organisovala užívání tohoto prostředku a uzákonila jeho autoritu jednohlasným usnesením 24 států Evropy, Ameriky a Asie.«

Konference Haagská ztíživši vyřizování sporů mezistátních mocí a usnadnivši jich řešení způsobem smírným nezbavila tím ještě svět války. Možnost a pravděpodobnost branných srážek při reelním pojímání skutečných poměrů logicky tudíž odkazuje k oné části snesení Haagských, jež týkají se ***humanisace války.*** Horliví apoštolové míru neprávem podceňují význam konference po této stránce tvrdíce, že úprava práva válečného jest jen novou překážkou pokroku; neníť dojista úkolem práva mezinárodního — jak dobře dovozuje *Catellani* — jedině potlačiti válku a zavésti mír, nýbrž upravovati skutečné poměry mezi státy nejen ve stavu míru, nýbrž i války.[2]) Tím ještě nepřiznává se válce povaha instituce právní, ve smyslu jakéhosi řízení sporného, obdobného processu v právu vnitrostátním, pro porušení práva; válka zůstává souborem faktických poměrů mocenských, institucí násilí. Věda práva mezinárodního však, rozhodně odporujíc názorům ve vojenské

[1]) *F. v. Martens,* Völkerrecht (übers. Bergbohm), 1886, I. sv, str. 466; *týhož* Совр. международное право, sv. II. (4. vyd., 1900), str. 500, 501.

[2]) *Catellani,* l. c., Le droit international au commencement du XX siècle (Revue générale de droit intern. public, 1901, str. 385 násl.).

Digitized by Google

literatuře převládajícím, jakoby válka dle zásady »inter arma silent leges« záležela v libovolném užití moci, v neomezené volbě prostředků k tomu cíli, aby v nejkratší době spůsobeny byly nepříteli co největší škody a pohromy a aby byl vším spůsobem donucen podrobiti se vůli vítěze, omezuje účel války na zjištění převahy hmotné síly jednoho z odpůrců, prostředky pak i spůsob vedení války na nezbytnou míru běd a zla v zájmu lidskosti a pokročilé vzdělanosti určitými pravidly právními, jichž valnou část obyčej sám do válčení států civilisovaných zavedl a utvrdil. [1])

Ve vývoji života mezinárodního i ve vývoji války, jakož ve vývoji společenském vůbec, zajímá právo postupem místo násilí a libovůle. Deklarace Pařížská z r. 1856, konvence Ženevská z r. 1864 a Petrohradská z r. 1868, upravující aspoň jisté části práva válečného, tvoří stupně tohoto vývoje. Avšak ani konference Ženevská r. 1868 v příčině rozšíření organisace červeného kříže na válku námořní, ani konference Brusselská r. 1874 v příčině práva války pozemské, nebyly ještě s to nakloniti vlády a rozhodující činitele ve státech súčastněných k přesvědčení shora uvedenému. Jestliže konferenci Haagské po třicetiletém marném úsilí podařilo se v obou těchto směrech docíliti positivních výsledků, získán jest tím nepopíratelný pokrok pro právo mezinárodní, jehož význam není s to snížiti ani uznání se strany odpůrců hnutí za mírem a velebitelů kulturní důležitosti války, aniž poukazování ku zdánlivému odporu, že konference »míru« zabývala se též »ex professo« právem války. Rozhodno zůstává, že vzdělané státy celého světa uznaly konečně potřebu určitého stanovení a kodifikace práva válečného v dobře uváženém zájmu válčících stran samých i v zájmu obecném, všelidském. Pro přítomnost jest výsledek tento zajisté neméně cenný než konvence o rozhodčím soudu pro budoucnost.

Je-li správný názor sociologický, že vývoj války a míru po stránce právní v životě mezinárodním obdobný jest vývoji mocenských institucí soukromých válek (záští, Fehde) a souboje v právním řádu vnitrostátním, znamená vnikání právních zásad do faktických poměrů války zároveň pokrok ve směru hnutí za mírem. Válka — jakž případně soudí *Steinbach* — stává se vývojem tímto »jako soukromá válka ve středověku a jako souboj v době nynější právní institucí. V témž vývoji leží však jako při válce soukromé a při souboji zárodek zániku instituce, spočívající v rozhodování násilím a jen tímto.« [2])

Konference při revisi dodatečných článků z r. 1868 a osnovy Brusselské z r. 1874 použila po stránce obsahu i formy všech a nejlepších výsledků vědy i zkušeností praxe. Omezivši se na hlavní zásady ponechala úpravu podrobností každému státu dle jeho zvláštních interessů; ve snaze srovnati nutnosti války s právem a lidskostí, stano-

---

[1]) Srv. *Martens*, l. c., La paix et la guerre, chap. I. a II. (str. 1 násl., str. 41 násl.).
[2]) Dr. *E. Steinbach*, l. c., Die Friedensbewegung, str. 49 násl.

Digitized by Google

vila toliko takové zásady, jež lze za všech okolností zachovávati *(Renault)*.[1]) Není-li dílo konferenční ve všem všudy dokonalé a uspokojivé, nekryje-li se s potřebami politickými každého státu, jsou příčinou toho kromě různého pojímání požadavků válečné nutnosti zásadní rozpory interessů velmocí a malých států, jichž bylo třeba šetřiti, vzájemnými ústupky zmírniti, po případě k pozdější úpravě odložiti.

Žádoucí praktický účinek Haagských konvencí týkajících se práva válečného nastane ale ovšem jen tehdy, nezůstanou-li mrtvými akty mezinárodními, nýbrž budou-li zpracovány v reglementech a instrukcích vojsk všech mocností signatárních a zavedeny do vyučovacích plánů vojenských. —

Povšechně značí tudíž výsledky konference Haagské, jakkoliv zůstávají za programem jejím, *nejen mravní ale i positivní úspěch hnutí za mírem a pokojem*. Státy nevzdaly se války, aniž zdokonalování prostředků válečných; avšak víra v kulturní poslání války jest silně otřesena. Theorie velikosti a velebnosti války, moci nad právem či práva silnějšího, existují, nejsou však nedotknutelny, aniž obecně uznávány; sama »raison d'être« války byla předmětem vážné výměny náhledů zástupců vzdělaných států celého světa a výsledky úvah těch nezní pro budoucí postavení její právě příznivě. Konference — doznává nedůvěřivá diplomacie perem hr. *Nigry* — jest sama o sobě »velikým úspěchem. Dokazuje, že *idea míru a rozhodčího soudu vnikla do vědomí vlád i národů.*«[2])

Ve vývoji historickém jeví se konference Haagská jakožto pokračování velkých diplomatických shromáždění, mezinárodních kongressů a konferencí k zabezpečení míru od kongressu Vídeňského 1815, neb chceme-li sáhnouti ještě dále od míru Westfalskéko *(Martens, Holls)*, liší se od nich však svým podnětem, předmětem, složením i formou. Kdežto podnětem oněch bylo z pravidla ukončení předchozích válek a dočasná úprava velikých aktuálních interessů, zabezpečení politické rovnováhy, byla konference Haagská *výslednicí organisovaného mocného hnutí* ve vědě, v praxi i ve veřejném mínění, bez předchozí války; vylučujíc, pokud jest to v oboru tom vůbec možno, z programu svého zásadně veškeré běžné otázky politické, zabývala se úpravou *obecného práva* mezinárodního, po příkladu spíše mezinárodních konferencí Ženevských (1864 a 1868) a Brusselských (vojenské 1874 a protiotrokářské 1889).

Co do složení svého nebyla to konference toliko předních vedoucích velmocí, aniž konference pouze evropská, nýbrž (nehledíc k vyloučení některých států a sv. Stolice) *světová*, poprve za účastenství států amerických a asijských. Všem státům bez rozdílu velikosti a stupně vzdělanosti přiznána tu zásadně *rovnosť* hlasu. Individualism a egoism velkých států vojenských není tím ovšem zdaleka ještě překonán a vojenské

---

[1]) Srv. *Renaultovu* zprávu v Conférence de la Paix, I. part., str. 30.
[2]) Srv. dopis hr. *Nigry* k bar. Suttnerové. (*Suttner*, l. c., str. XLVIII. násl.)

Digitized by Google

velmoci budou ještě dlouho provozovati faktickou hegemonii na základě své mocenské převahy, překážejíce vývoji společnosti mezinárodní na základě rovnosti právní; postavení malých států samých o sobě (čítajíc sem též polosuverenní Bulharsko) i jakožto mezinárodní skupiny zájmové se však poměrně zlepšilo.

Konference Haagská jest neméně též po stránce *formální* pokrokem naproti diplomatickým shromážděním dosavadním; ne bez důvodu byla porovnávána s parlamentem. [1]) Na rozdíl od odměřených, škrobených forem dřívějších kongressů a konferencí diplomatických, vyznačujících se opatrnou a zamlklou nedůvěřivostí, měly zde formy moderního veřejného života, parlamentární zvyklosti vzdělaných států, přesvědčivá síla mluveného slova, účinný a blahodárný vliv na jednání, na překonávání obtíží, na vyrovnávání zásadních neshod v názorech i na formulování snesení ve shromáždění více než stohlavém předních diplomatů, vojenských odborníků, právníků a politiků v parlamentárním životě namnoze zkušených. Nechceme tvrditi, že by přenesení všech method parlamentárních na půdu mezinárodní bylo možné, a věci na prospěch, a nebudeme též uvažovati o tom, může-li častější opětování konferencí takových vésti ku zřízení občasného pravidelného, neb i stálého kongressu mezinárodního, zákonodárného či lépe právotvorného na základě konvencionálním, jenž by s výhradou ratifikace vlád doplňoval a zdokonaloval právo mezinárodní dle nových neb nepředvídaných poměrů; jistě lze očekávati, že konference Haagská nezůstane bez prospěšného vlivu na tradicionální výchovu, na formy a na věcnou odbornost úkonů diplomatického umění.[2])

Dílo konference Haagské není bez zajímavosti po stránce právě uvedené jakožto *kodifikace* mezinárodního práva. Odpůrci hnutí za mírem, zastávajíce theorii neomezitelné suverenity států a práva moci, a nehorujíce příliš pro rozšíření práva v poměrech mezistátních, nepřejí též kodifikaci práva mezinárodního; vědecká literatura hnutí onomu blíže stojící pokládá naproti tomu kodifikaci takovou pro pokrok právního řádu mezinárodního za prospěšnou, ba nutnou, tím spíše, an zde převaha politických interessů za veliké mocenské nerovnosti států, značné různosti v názorech o právu a mravnosti vůbec dle zvláštní kulturní úrovně a sociálního vývoje jednotlivých národů potřebu určitosti a jednotné úpravy práva zvyšuje. [3]) Právo mezinárodní má dosud příliš mnoho národního

[1]) Srv. *Martens*, l. c., La conférence de la Paix à la Haye, str. 16 násl.; *Stoerk*, l. c., La conférence de la Haye et ses résultats (Revue générale de droit. intern. public, 1899, str. 846 násl); *Holls*, l. c., str. 37. *W. Stead* nazval konferenci »Parliament of Peace«.

[2]) Srv. *Holls*, l. c, str. 367 násl.; *Fried* l. c., str. 25 násl. Naopak přičítají právě *Stoerk*, *Siotto-Pintòr*, *Lapradelle* a j. nezdar díla konferenčního diplomacii.

[3]) K táboru odpůrců kodifikace práva mezinárodního náležejí m. j. *Holtzendorff*, Handbuch d. Völkerrechtes, I Bd., §§ 36., 37.; Encyklopädie d. Rechtswissenschaft (5. vyd. 1890), str. 1283 násl.; *A. v Bulmenrincq*, Praxis, Theorie und Codification des Völkerrechtes, Leipzig, 1874; Völkerrecht (Mar-

Digitized by Google

rázu jednotlivých mocných států neb silných státních skupin zájmových; vyrovnání těchto růzností v zájmu jednotnosti práva mezinárodního poslouží nejlépe částečná a postupná kodifikace, připravená po jistou dobu obyčejovým právem, praxí a vědou. Konference Haagská posiluje důvody zastanců kodifikace; jest významna nejen jakožto obsáhlejší kodifikace obecného práva mezinárodního, nýbrž též po technické stránce kodifikační. Ač četné textům konference vytýkané neurčitosti, nejasnosti, jakož i omezující všeobecné výhrady prozrazují vlivy více diplomatického než právnického myšlení a umění, blíží se konvence Haagské přec značně výkonům zákonodárným zvláště v těch částích, kde byla půda připravena. Vším právem bylo prof. *Kasparkem* při posouzení výsledků konference Haagské poukázáno k neobyčejným zásluhám, jež získal si v tomto směru institut práva mezinárodního.

O budoucnosti snesení Haagských nebudeme se šířiti. Konference nezůstane dojista posledním úspěchem hnutí za mírem, nebude posledním článkem ve vývoji právního řádu a uspolečnění mezinárodního. Naznačilať sama směr i úkoly budoucího pokračování, odkázavši výslovně některé otázky, při nichž naléhavost úpravy se objevila, jež sama však rozřešiti nemohla, aby snad vše nebylo opět zmařeno, na pořad konferencí příštích; asi nejblíže na obzoru stojí tu revise konvence Ženevské [1] a úprava práv a povinností neutrálů, pak ve větší vzdálenosti úprava práva války námořní, kdež, pokud nenastane větší vyrovnání sil námořních států, zatím dále platiti bude předem »anglické« právo mezinárodní a konečně last not least snad opět otázka omezení zbrojení.

Dílo konference Haagské konečně vstupuje samo jakožto mohutný činitel do organisace hnutí za mírem a pokojem k dosažení těchto bližších i vzdálenějších cílů, kteréž náležejí k požadavkům pokroku obecné vzdělanosti. Bude oživovati a zúrodňovati vědu práva mezinárodního, jejíž byť i nepřímá právotvorná funkce tak zřejmě se tu osvědčila. Již nyní obsáhlá literatura vztahuje se ku snesením Haagským; vědecké

---

quardsens Handbuch d. öff. Rechtes), Freiburg, 1884, § 6; *C. Bergbohm*, Staatsverträge und Gesetze als Quellen des Völkerrechtes, Dorpat, 1877, str. 70 násl. Názor zásadně kodifikaci nepříznivý převládá též v literatuře anglické. Aspoň částečnou kodifikaci připouštějí *Gareis*, l. c., Institutionen des Völkerrechtes, 2. vyd., str. 36; Dr. *E. Ullmann*, Völkerrecht (Marquardsens Handb. d. öff Rechtes), Freiburg, 1898, § 9.; *P. Fiore*, Trattato del diritto internazionale publico, 2. vyd., Torino 1879, I. sv., str. 116 násl. Potřebu a výhody postupné a obsáhlejší kodifikace práva mezinárodního zastávají: В. П. *Даневскій*, Мысли о кодификаціи международнаго права (Юридическій Вѣстникъ, 1878, str. 753 násl.); Пособіе к изученій-исторіи и системы международнаго права, Charkov, 1892, I. sv., str. 107 násl.; *F. Seebohm*, De la réforme du droit des Gens (trad. Farjasse), Paris 1873, str. 143 násl.; Dr. *G. Roszkowski*, De la codification du droit international (Revue de droit intern., XXI., 1889, str. 521 násl.); *Martens*, Völkerrecht (übers. Bergbohm), I. sv., 1898, § 44; Совр. международное право, I. sv., 4. vyd., 1898, § 44; La paix et la guerre str. 62 násl.; *Catellani*, Le droit au commencement du XX. siècle (Revue générale de droit intern. public, 1901, str. 385 násl.).

[1]) Dle posledních zpráv spolková rada švýcarská vykonala již veškeré přípravy k svolání konference za příčinou revise konvence Ženevské.

Digitized by Google

soustavy práva mezinárodního získávají jimi v příslušných svých částech na místě dosavadního práva obyčejového pevnou půdu práva positivního, k níž přispívati bude časem též praxe soudu rozhodčího. [1])

Objevují se z vážných stran i nové pozoruhodné návrhy dalších odborových organisací mezinárodních, jež by vedle institutu i vedle rozhodčího soudu Haagského podporovaly vývoj positivního obecného práva mezinárodního. [2])

Konference bude posilovati snahy meziparlamentární konference, (od r. 1899 meziparlamentární jednoty míru, »Union interparlamentaire de la Paix«); bude nabádati ji, jakož i její členy v zákonodárných sborech všech evropských států, k používání ústavních přiměřených prostředků, by snesení Haagská byla prováděna a by idey v nich obsažené pronikaly vždy více a více do vrstev vedoucích i do kruhů vládnoucích.[3])

[1]) K usnesením konference Haagské přihlíženo jest v nových vydáních učebnic a soustav práva mezinárodního: *Мартенсъ*, l. c., Совр. международное право, 4. vyd., 1900; *Bonfils* (Fauchille), Manuel de droit international public, 3. vyd., 1901; *Liszt*, l. c, Das Völkerrecht, 2. vyd., 1902; *Gareis*, l. c., Institutionen d. Völkerrechts, 2. vyd., 1901. *T. J. Lawrence*, Handbook of public international Law, 5 vyd. (London, Macmillan, 1901).

[2]) Tak navrhuje *v Bar* (»Die Nation« 15. X 1898, a l. c, Der Burenkrieg atd., str. 40 násl.), jenž nemaje mnoho důvěry v praktický význam rozhodčího soudu Haagského, dává přednost odbornému dobrozdání před rozhodčím výrokem, navrhuje k tomu cíli zřízení mezinárodní akademie se stálým sídlem (snad v neutrálním Švýcarsku), složené z odborných členů z povolání, jež by k dožádání (i parlamentních menšin) podávala kollegiální dobrozdání o sporných otázkách států, nezávazná sice, ale opřená o autoritu mravní. Akademie tato byla by mezinárodní, od státu nezávislá i mohly by jí též theoretické úkoly práva mezinárodního býti přikázány. Nejlépe by snad bylo, kdyby zřízena byla z prostředků soukromých (na př. ze známé nadace Nobelovy). První členové jmenováni by byli vybranými důvěrníky (nikoliv vládami), další kooptací. Akademie existovala by vedle institutu práva mezinárodního i vedle interparlamentární konference. *Brusa* (l. c., La conférence de la Haye et ses résultats, v Révue générale de droit intern. public, 1899, str. 899 násl.) souhlasí celkem s tímto návrhem, maje za to, že by podobná akademie dobře mohla působiti vedle rozhodčího soudu Haagského, jehož větší officielní váhu nelze přehlížeti. V interparlamentární konferenci v Paříži navrhoval poslanec *Hirsch* (Německo) zřízení akademie podobné (Académie juridique) k usnadnění úkolů rozhodčího soudu Haagského. Srv. též *Catellani*, l. c., La realtà ed utopie della pace, str. 121 násl.

[3]) Interparlamentární konference, která sešla se na podzim r. 1899 v Christianii, konstatovavši shodu výsledků konference Haagské se svými návrhy, uložila všem národním odborům, by dílo konference Haagské ve všech směrech s veškerým úsilím podporovaly a přikázala (v nadšené náladě) stálému interparlamentárnímu výboru, aby příští konferenci předložil návrh obecného mezinárodního zákonníka. V podobném smyslu konference (nyní Union interparlamentaire de la Paix) r. 1900 v Paříži odbývaná zvlášť zavázala členy, aby působili k uzavírání státních smluv s doložkou arbitrační, a bděli nad šetřením čl. 27 konvence o soudu rozhodčím. Kromě toho uznáno za žádoucí doplnění konvence Haagské v tom směru, by soud rozhodčí stal se v mezích neodvislosti státůobligatorním, aby přístup ke konvenci byl uvolněn pro všechny státy a aby organisace soudu rozhodčího byla přiměřenější stálému soudnímu dvoru. (Srv. Revue générale de droit. intern. public, 1899, str. 905 násl., 1900, str. 528 násl.; *Suttner*, l. c, Anhang, str. XXXVII. násl.; *Kolben*, l. c., str. 47 násl.)

Digitized by Google

Na agitační propagandu přátel míru bude konference, její průběh i výsledky míti snad též dobrý účinek ukazujíce, že skutečný postupný pokrok práva mezinárodního ve směru míru založen býti musí na daných poměrech, a nikoliv na utopiích, na platonických ideálech.

Podporováno vědou, o zvýšenou úroveň mezinárodní mravnosti opřenou a neseno neodolatelnou silou veřejného mínění vzdělaného světa může dílo konference Haagské valně k tomu působiti, aby *Grotiova* veliká kulturní myšlenka *práva války a míru* (De jure belli ac pacis) přetvořila se nejen formálně, nýbrž *zdsadně* na *právo míru a války* a aby v životě mezinárodním i ve vědě jeho na místě idey *práva moci* (droit de force) stala se *moc práva obecným principem základním.*

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

HARVARD LAW LIBRARY

FROM THE LIBRARY

OF

RAMON DE DALMAU Y DE OLIVART

MARQUÉS DE OLIVART

Received December 31, 1911

Digitized by Google

Digitized by Google